

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Н.А. Лемешева, Н.В. Кондратюк

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МИСТЕЦТВА
(образотворче мистецтво)
5 клас
(за новою програмою)
Навчально-методичний посібник

Черкаси
2014

ББК 74. 268. 5
Л44

Рекомендовано до друку Вченою радою ЧОППОП.
Протокол № 2 від 28 травня 2014 року

АВТОРИ:

Лемешева Н.А., методист Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради;

Кондратюк Н. В., учитель вищої категорії, вчитель-методист, вчитель образотворчого мистецтва та художньої культури Христинівської спеціалізованої школи I–III ступенів №1 ім. О.Є. Корнійчука Христинівської районної ради

Рецензенти:

Волошенко О. В., доцент кафедри педагогіки Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради, кандидат педагогічних наук;

Колесник А.Ю., заступник директора з навчально-виховної роботи Черкаської спеціалізованої школи I–III ступенів № 20 Черкаської міської ради

Л44 Лемешева Н.А., Кондратюк Н.В. Методика навчання мистецтва (образотворче мистецтво), 5 клас: навчально-методичний посібник /Н.А. Лемешева, Н.В.Кондратюк – Черкаси, ЧОППОП, 124с.

Посібник складено за новою програмою інтегрованого курсу «Мистецтво» та за підручником Людмили Масол «Мистецтво(інтегрований курс)»(рекомендованим наказом МОНМСУ від 04.01.2013 р. № 10). Наведені у ньому орієнтовні календарне планування та 35 планів-конспектів уроків з образотворчого мистецтва у 5-му класі допоможуть учителеві підготуватися до уроку (доповнюючи або дещо змінюючи запропонований матеріал власними напрацюваннями) та провести його на найвищому рівні

Посібник містить електронний додаток: слайд-презентації, добірки візуального відеоряду, відеофрагменти з образотворчого мистецтва інтегрованого курсу «Мистецтво», 5 клас. Для вчителів предметів художньо-естетичного циклу.

©ЧОППОП, 2014.

ЗМІСТ

1.	Зміст	3
2.	Передмова	6
3.	Лемешева Н.А. Технології інтегрованого навчання як один із шляхів підвищення ефективності уроку художньо-естетичного циклу	7
4.	Орієнтовне календарно-тематичне планування уроків інтегрованого курсу «Мистецтво», 5 клас (образотворче мистецтво)	15
Частина перша. Народне і професійне мистецтво		
5.	Урок №1. Походження мистецтва. Як виникло образотворче мистецтво? Мистецтво стародавніх культур і цивілізацій. Малювання тварини, що спинилась на мить, тривожно вслухаючись у шерхіт листя.	21
6.	Урок №2. Походження мистецтва. Мистецтво стародавніх культур і цивілізацій. Зображення біноклевидної посудини трипільської культури або старовинного музичного інструменту (сопілка, ріг), декорування малюнка орнаментом.	24
7.	Урок №3. Одвічні ритми мистецтва. Орнаментальні мотиви. Створення стрічкового орнаменту в техніці «аплікації».	30
8.	Урок №4. Прикрашаємо побут Декоративно-ужиткове мистецтво. Секрети народних ремесел. Створення подарунка до родинного свята «Хустинка», «Ковдра», «Килимок»	35
9.	Урок №5. Чарівні візерунки. Традиції народного малювання. Петриківський розпис. Створення композиції «Кіт Баюн» та прикрашання її орнаментом за мотивами Петриківського розпису.	41
10.	Урок №6. Золоті руки майстрів. Народна іграшка. Петриківський розпис. Створення колективної композиції «Сорочинський ярмарок».	47
11.	Урок №7. Мистецький дивосвіт. Чарівні арабески. Створення ескізу мотиву арабески для прикрашання східного килима, посуду одягу.	52
12.	Урок №8. Музичні та графічні інтонації. Мелодія ліній. Створення графічних композицій за допомогою різних за характером ліній «Осінній буревій», «Тихий листопад»	55
9.	Урок №9. Краса в різноманітті. У країні штрихів і світлотіні. Виконання графічної композиції «Ведмеді на півночі».	59
10.	Урок №10. Високе мистецтво духовності. Виразність силуету. Виконання плакату, присвяченого охороні пам'яток духовної культури «Храми рідного краю».	63
11.	Урок №11. Палітра тембрів і симфонія кольорів. Створення композиції «Старий замок»	70
12.	Урок №12. Контрасти і відтінки. Колорит. Холодний і теплий колорит. Створення натюрморту «Зажурливий» (у холодній кольоровій гамі) «Радісний» (у теплій кольоровій гамі).	74
13.	Урок №13. Між контрастом і нюансом. Наближений і контрастний колорит. Створення декоративної композиції «Морська Царівна» в контрастному та наближеному колориті.	78
14.	Урок №14. Секрети фактури. Скульптура: пластичність і виразність форми Практичне завдання: створення фігури відважного спортсмена лижника, сноубордиста (пластилін).	84
15.	Урок №15. Мистецький дивосвіт. Музика, що застигла в камені. Створення декоративного рельєфного панно «Дракоша – символ східного календаря».	90

16.	Урок №16. Перевір себе. Образна мова видів образотворчого мистецтва	93
	Частина друга. Синтез і взаємодія мистецтв	
17.	Урок №17. Коли всі мистецтва разом. Література і візуальні образи. Створення буквиці до улюбленої казки з використанням українських орнаментальних мотивів.	96
18.	Урок №18. Цирк – мистецтво, сповнене радості. Запрошуємо на циркову виставу. Створення запрошення на циркову виставу.	101
19.	Урок №19. У царстві Мельпомени. Театральна афіша повідомляє. Створення театральної афіші.	104
20.	Урок №20. Мистецтво створення ляльки. Виготовлення рукавичної ляльки «Пертрушка».	108
21.	Урок №21. У музичному театрі. Споруди й інтер'єри театрів. Створення ескізу світильника для інтер'єру театру.	113
22.	Урок №22. Барви хореографії та сценографії Магія кольору й світла. Створення ескізу декорації до балету «Лебедине озеро».	117
23.	Урок №23. Наймолодша муза. Художник у кіно. Створення образів кінофільму «Пригоди Буратіно».	120
24.	Урок №24. Як створюється мультфільм. Малювання розкадровки мультфільму про шкільне життя.	123
25.	Урок №25. Ансамбль: єдність гармонії. Архітектурний ансамбль. Створення імітації вітража «Смачний натюрморт».	127
26.	Урок №26. Садово-паркове мистецтво. Створення фонтану «Юний кентавр».	131
27.	Урок №27. Карнавальні костюми і маски. Створення карнавальної маски.	134
28.	Урок №28. Час новітній створює красу. Дизайн. Створення заставки до телепередачі «У світі тварин».	139
29.	Урок №29. Час новітній створює красу. Інсталяція. Створення інсталяції з головним героєм Мишеням.	143
30.	Урок №30. Мистецький дивосвіт. Кіно і цирк Сходу. Створення ескізу ширми «Квіти птахи» для китайської опери.	146
31.	Урок №31. Перевір себе. Урок узагальнення.	151
33.	Тестові завдання.	155

ПЕРЕДМОВА

XXI століття як простір історично-культурного життя людства – феномен надзвичайного динамізму в пошуках нових шляхів розвитку. В принципово зміненому світі необхідна постійна модернізація освітніх програм, надзвичайно актуальна проблема підвищення ефективності та якості освіти з допомогою продуктивних методик, заснованих на діяльнісному змісті освіти. Перспективи гуманізації освіти, ствердження нових ідеалів суспільства, розвиток духовної культури юних громадян виховання творчого підходу до життя може бути реалізованим саме мистецьким вихованням.

Реалізація системно-цілісного підходу до змісту художньо-естетичної освіти і умовах нової гуманітарно-педагогічної парадигми передбачає впровадження інтерактивного курсу «Мистецтво». Він покликаний прилучати школярів до скарбниці світового мистецтва, що є основою художньої культури, творчого потенціалу, емоційної чутливості особистості, її вміння аргументовано оперувати культурологічними мистецтвознавчими поняттями; розвивають здатність до самореалізації в художньо-творчій діяльності і самовдосконалення через мистецтво.

Проведення інтегрованого уроку забезпечує формування в учнів цілісної системи уявлень про діалектико-матеріалістичні закони пізнання навколишнього світу в їх взаємозв'язку та взаємозумовленості; сприяє поглибленню та розширенню знань учнів, діапазону їх практичного застосування до процесів та явищ оточуючої дійсності. Доцільність інтегрованих уроків зумовлена завданнями інтеграції знань, умінь і навичок учнів з основ наук. Вони сприяють розкриттю наукових законів та умов їх прояву в різних галузях науки та сферах практичної діяльності; виявленню специфіки та можливості прояву закономірностей, законів, ідей, теорій в оточуючій дійсності; інтеграції діяльності вчителя із формування загальнонавчальних умінь і навичок учнів (навчально-організаційні, навчально-інформаційні, навчально-інтелектуальні); розкриттю багатогранності можливостей застосування набутих знань учнів у різних галузях науки та сферах діяльності; синтезу явищ, процесів із метою висунення нових ідей, розробки гіпотез; інтеграції діяльності вчителів щодо формування творчої особистості учня, розвитку його здібностей.

Н.А.Лємешева,
методист Черкаського обласного
інституту післядипломної освіти
педагогічних працівників
Черкаської обласної ради

ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УРОКУ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ

Однією з виразних тенденцій оновлення навчання є пошук нестандартних (інноваційних) уроків. Педагогічна суть таких уроків полягає в такому структуруванні змісту й форми, які б викликали інтерес в учнів і сприяли б їхньому розвитку та вихованню. До нестандартних уроків належать серед найбільш поширених інтегровані уроки.

Як же народжується інтегрований урок? З чого? Завдяки чому? По-перше, з нестандартної педагогічної теорії. По-друге, із вдумливого самоаналізу діяльності вчителя. По-третє, і найголовніше – з відсутності штампів у педагогічній технології.

Шлях до мети – у пробудженні прагнення кожного учасника навчально -виховної роботи – і дорослого, і дитини – до спільної організації шкільного життя, розвитку відповідальності за спільну справу, що починається з відповідальності за себе, свої дії, своє життя. Пошук співробітництва, співдружності, прийнятих гуманістичними взаємовідносинами, – основа побудови інтегрованого уроку.

Головне місце на таких уроках відводиться елементам творчого пошуку. У процесі проведення інтегрованих уроків педагоги вміло й ефективно керують принципами засвоєння і застосування знань, формують мислення школярів, їхню емоційну та вольову сферу, моральні, естетичні та світоглядні аспекти особистості, навчальні і трудові вміння.

Творча активність учня на уроці не виникає сама по собі, її треба стимулювати, створювати відповідну атмосферу. Творчість учителя породжує творчість учня. Найефективніший той урок, на якому на всіх і на все вистачає часу й уваги, коли всім цікаво вчитись.

Інтегровані уроки розвивають мислення і мовлення школярів, їхню увагу, пам'ять, спостережливість, кмітливість, ініціативу, самостійність, наполегливість, працьовитість, чуйне, уважне ставлення один до одного та багато інших позитивних якостей особистості, які так важливо закладати якомога швидше.

Основними видами діяльності на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» залишаються сприймання, аналіз-обговорення творів мистецтва та практична художньо-творча діяльність учнів (малювання, спів, пантоміма, декламація віршів, словесні описи станів природи, почуттів персонажів та інші різноманітні види творчості), у процесі яких формується особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, здійснюється розвиток загальних і спеціальних здібностей, художньо-образного мислення, відбувається стимулювання творчого потенціалу особистості, формування базових компетентностей і здатності до художньо-творчої самореалізації, виховуються потреби в духовному самовдосконаленні.

Розкриття тем ґрунтується на розвитку слухових і зорових уявлень школярів: вслухаючись у музику, вони повинні уявляти її зоровий (живописний образ), а, розглядаючи твори образотворчого мистецтва, чути в уяві відповідну музику. Учні мають усвідомити, що їхні зорові образи відповідатимуть музиці лише тоді, коли будуть виникати з самої музики, без усілякої надуманості й фантазування.

На уроках музичного мистецтва привертаємо увагу учнів до основних здобутків певного стилю – особливостей фактури, застосування певних жанрів, використання

музичного інструментарію. Під час сприймання та аналізу музичних творів слід акцентувати увагу учнів на жанровій характеристиці, особливостях розвитку музичних образів у творах, їхній драматургії; визначити, як музична форма і жанр твору допомагають композитору втілити задум. У вокально-хоровій роботі також приділяється увага створенню учнями відповідного образу, емоційного стану, вдосконаленню навичок аналізу, втіленню виконавського плану пісні (її драматургії).

На уроках візуального мистецтва чільне місце має посідати робота над аналізом творів мистецтва щодо виявлення емоційно-образного змісту, прийомів та засобів виразності. Виявляються види і жанри мистецтва, що були пріоритетними для митців того чи іншого стилю і напряму, особливості їхньої мови. У практичній образотворчій діяльності учні вдосконалюють уміння та навички роботи з живописними, графічними матеріалами, масою для ліплення тощо. Тематика і навчальні цілі творчих завдань мають бути суголосними із загальною тематикою уроку.

Враховуючи орієнтованість музичного і візуального матеріалу, поданого у програмі, вчитель може використовувати мистецькі твори за власними уподобаннями і можливостями. Головною вимогою є високі художні якості творів та їх відповідність поставленим завданням навчання.

Існують загальні для природи мистецтва закономірності: ритм, гармонійність, пропорційність, рівновага, симетрія та асиметрія, динаміка та статика, контраст і нюанс.

До основних навчальних проблем з образотворчого мистецтва належать: *форма, забарвлення, композиція*, з музичного мистецтва – *інтонація, розвиток, форма*.

Інтегративні категорії мистецтв:

- ✓ емоції, почуття, пафос, афекти, образ;
- ✓ форма, композиція, жанр, стиль, напрям.

Головним моментом передумови *дидактичної інтеграції*, яка охоплює усю систему навчання і виховання учнів є формування в учнів цілісної картини світу. Практична реалізація ідеї інтеграції у школі, зазначає Л.Масол, вирішується на двох основних рівнях: інтеграція змісту освіти (зовнішня і внутрішня, міжпредметна і предметна, понятійна та світоглядна, повна або часткова, та інтеграція у процесі навчання і виховання (інтегративні педагогічні технології, методики інтегрованих курсів).

Основою проектування змісту інтегрованого курсу «Мистецтво», (автор Л.Масол) є положення щодо провідної ролі світоглядно-виховних орієнтацій у загальній мистецькій освіті. Мета вивчення мистецтва у загальноосвітній школі дещо відрізняється від мети навчання у спеціалізованих мистецьких закладах і полягає у вихованні у дітей щонайперше світоглядних уявлень, художньо-образного мислення.

Необхідним засобом осягнення змісту мистецьких цінностей є засвоєння учнями елементів мови мистецтв, форм, жанрів, стилів та опанування ними суто технічних параметрів художньої діяльності.

Структурування змісту курсу «Мистецтво» здійснюється на основі поліцентричної інтеграції знань музичного та образотворчого мистецтв, які взаємно узгоджені й згруповані в розділи (тематичні цикли) навколо споріднених і найбільш узагальнених тем.

Орієнтовна тематична структура

1 клас. АБЕТКА МИСТЕЦТВ

Тема I. Краса навколо нас (16 годин)

Тема II. Мистецтво — чарівне вікно у світ (16 годин)

Тема III. Загадки художніх мов (22 години)

Тема IV. Як митці створюють красу (16 годин)

2 клас. КРАСА ДОВКІЛЛЯ В МИСТЕЦТВІ

Тема I. Пори року і народні свята (16 годин)

Тема II. Мистецтво і рукотворний світ (16 годин)
Тема III. Бринить природи мова кольорова (22 години)
Тема IV. Образи рідної землі (16 годин)

3 клас. ОБРАЗ ЛЮДИНИ В МИСТЕЦТВІ

Тема I. Мистецькі мандри казкових персонажів (16 годин)
Тема II. Легендарні герої в мистецтві (16 годин)
Тема III. Комічні та фантастичні образи (22 години)
Тема IV. Краса людської духовності (16 годин)

4 клас. СВІТ У МИСТЕЦЬКИХ ШЕДЕВРАХ

Тема I. Мій мальовничий, світанковий край (16 годин)
Тема II. Ми діти твої, Україно! (16 годин)
Тема III. Подорожі країнами і континентами (22 години)
Тема IV. Дзвони минулого, шляхи майбутнього (16 годин)

5 клас. ВИДИ МИСТЕЦТВА

Тема I. Види мистецтва. Народне і професійне мистецтво
Тема II. Взаємодія і синтез мистецтва

6 клас. ЖАНРИ МИСТЕЦТВА

Тема I. Жанри мистецтва Образи природи в мистецьких жанрах
Тема II. Образ людини в мистецьких жанрах

7 клас. МИСТЕЦТВО: ДІАЛОГ ТРАДИЦІЙ І НОВАТОРСТВА

Тема I. Мистецтво: діалог традицій і новаторства
Тема II. Мистецтво у нашому житті

Тема III. Новітні мистецькі явища. Стили та напрями мистецтва: бароко, рококо, класицизм, романтизм, реалізм

Тема IV. Екранні мистецтва. Форми поширення мистецтва (музеї, медіа, реклама).

Суть інтегративної технології полягає у створенні на кожному уроці «Мистецтва» інформаційної художньо-естетичної атмосфери діяльності із застосуванням інтерактивної, інформаційно-комунікативної методики на основі активної моделі навчання. Застосування такого комплексного впливу на процес розвитку творчої уяви учнів неодмінно забезпечує якісний розвиток художньо-творчої діяльності, формування художньо-образного мислення.

Психологічними передумовами комплексного навчання мистецтва є органічне поєднання чуттєвих, уявно-образних, раціонально-логічних, творчо-інтуїтивних аспектів пізнання.

Для викладання інтегрованих курсів необхідно оволодіти алгоритмом роботи за інтегрованою технологією.

1. Визначити мету уроку.
2. Спрогнозувати очікуваний результат уроку.
3. Змоделювати схему уроку.
4. Визначити який вид інтегратора (група інтеграторів) буде використовуватися на уроці.

5. Визначити які технології будуть використовуватись на уроці.

Обговорити музичний та візуальний ряд.

Планування та структура уроку, його композиція, тобто послідовність його частин та елементів, залежить передусім від мети та змісту уроку і не може будуватися стихійно. Тобто, спочатку вчитель визначає, що планує зробити, а потім – який дидактичний матеріал використовує, щоб отримати позитивний результат.

Художньо-інтегративні технології умовно можна поділити на три групи за одним провідним інтегратором або декількома визначальними (за Л. Масол) це:

Тематичний вид інтеграції (духовно-світоглядний), здійснюється на тематизмі, що є спільним для всіх видів мистецтва. Втілюється шляхом зіставлення і порівняння

образів у різних видах мистецтва, на основі творчих питань учителя. Пошук відповідей, образних асоціацій спонукає дітей на загострення уявлення, концентрації їхньої уваги на деталях. Вслухаючись у музичний твір, чи вдивляючись у картину, учні знаходять нові грані художнього образу, краще запам'ятовують навчальний матеріал.

Художньо-мовний вид інтеграції (естетико-мистецький), що здійснюється на основі застосування споріднених понять і категорій для різних видів мистецтв. Втілюється на основі застосування споріднених понять і категорій для різних видів мистецтва. Впроваджуються емоційно-образні аналогії, що «розкривають» сутність мистецтвознавчих та естетичних понять і категорій, інтеграція відбувається на емоційному і понятійному рівнях.

У підручнику «Мистецтво» за 5 клас є схеми, які узагальнюють знання учнів з викладеної теми. Наприклад: «Ансамбль у єдності – гармонія» (25-27 уроки) на ст.203.

Комплексний вид інтеграції – одночасне поєднання на уроці основних видів інтеграції – духовно-світоглядного, естетико-мистецтвознавчої та інших видів (використовується під час викладання предмету «Художня культура»).

Наприклад, «Мистецтво», 5 клас. Тема: «Високе мистецтво духовності. Виразність силуету». Знайомство з духовною хоровою музикою на уроці музичного мистецтва, та храмами на образотворчому, виховує духовно-моральні якості(духовно-світоглядна інтеграція). Розкриття поняття контрасту у музиці та образотворчому мистецтві, а саме порівняння засобів виразності за допомогою яких досягається контраст у мистецтві.

Вивчення наукових та методичних праць з проблеми інтеграції О.Давидової, С.Коновець, Л.Масол, Н.Миропольської, Л.Масол, О.Ростовського дало змогу визначити **пріоритетні методи поліхудожнього розвитку учнів.**

Так, **аналітико-формотворчий метод** спрямовується на порівняння виразальних і зображальних засобів різних видів мистецтва з метою усвідомлення учнями універсальних і специфічних художніх закономірностей, що мають яскраве втілення у творах митців. Цьому допомагають художньо-формотворчі зіставлення в образотворчому мистецтві та інших видах мистецтва: аналогії між окремими засобами виразності (порівняння виразальних засобів, передача настрою); стилістичні аналогії в образотворчому й інших видах мистецтва (тематика «з життя», поетичність, композиційна вираженість, образи-символи, форми та ін.).

Використання **емпатійно-гедоністичного методу** допомагає активізувати відчуття естетичної насолоди учнів у процесі спілкування з різними видами мистецтва. Доповнення зорового образу музично-звуковим поетично-смысловими, пластичними уявленнями сприяє формуванню цілісної картини художніх вражень учнів, досягненню особливого стану їх внутрішньої причетності, «входженню» в картину, в обставини, відтворені мистецькими засобами.

Застосування на уроках образотворчого мистецтва **образно-асоціативного методу** сприяє збагаченню естетичних переживань учнів на основі сприймання й утворення ними художньо-образних зв'язків між різними видами мистецтва. **Емоційний заряд**, що міститься в художніх образах поезії, живопису, театру, ефективніше за будь-які словесні пояснення впливає на чуттєву реакцію учнів, збагачує емоційно-естетичні переживання. Завдяки створенню узагальненого **емоційно-художнього фону сприймання** враження від різноманітних творів мистецтва поширюється, підсилюючи **емоційно-естетичну реакцію** школярів на художні образи.

На уроках вивчення нового матеріалу доцільно використати творчі завдання. Наприклад: 6-ий клас, тема II семестру «Образи природи у мистецьких жанрах», учні вивчають жанри мистецтва, продовжують вчитися розуміти мову музичного і візуального мистецтва, виконують малюнки та начерки з передачею перспективи; зображувати краєвиди, натюрморти, птахів, людей з дотриманням їхніх пропорцій та конструктивної побудови.

Звертаючись до музичних фрагментів, перегляду візуального ряду можна застосовувати **пояснювально-ілюстративний метод**, якщо перед прослуховуванням музичних фрагментів учитель дає коротке пояснення щодо назви і змісту фрагмента або **частково-пошуковий метод**, не повідомляючи учням інформацію, запропонувати послухати музику та уявити картину природи; а вже потім провести коротке обговорення і вийти спільно на художні образи, які створили митці. Як варіант – вправа «Озвучення картини»: учні озвучують картини одним із фрагментів музичних творів. Діти обирають музичний твір (К.Дебюсі «Місячне сяйво», М.Мусоргський «Старий замок», Т.Назарової «Літній дощик») для можливого озвучення картини А. Куїнджі «Місячна ніч на Дніпрі», назва живописного твору дітям не повідомляється.

Сприймання п'єси Ю. Щуровського «Після перегляду Куїнджі»;

Споглядання репродукції картини А. Куїнджі «Місячна ніч на Дніпрі». Кожен учень одержує картинку із зображенням репродукції картини, та у повній тиші вдивляється в зображення, вдивляючись в плавність чи загострення ліній, відтінки кольорів, світло і тінь, образний зміст. Свої враження та спостереження потрібно співставити з музичними фразами, тобто перенести в музичну площину – озвучити побачене. Поступово учні намагаються відтворити сам процес народження музики, здійснюють творчий вибір засобів, які, на їхню думку, повно і точно розкривають художній задум твору, ставлячи себе на місце композитора. В учнів виникає бажання проаналізувати почуте.

Вчителі музичного мистецтва, знайомлячи учнів з творами М.Римського-Корсакова, звернути увагу на школярів, що створювали такі глибокі образи природи, зокрема водної стихії – морів і океанів, композитору допомогли живі враження. Адже у минулому він був морським офіцером і подорожував морями, вивчав карти і писав інформаційні повідомлення про свої подорожі. Щоб збагатити слухове і візуальне сприймання учнів. Чудовими прикладами для цього є музичні твори, які наповняють учнів враженнями від океанської стихії, підкреслять її могутній характер, а саме М.Чюрльоніса, М.Римського-Корсакова «Океан – море синє» (з опери «Садко»), К.Дебюссі Сюїта «Море» (І ч. «На морі від зорі до полудня»), а також представити з репродуктивного переліку: К.Моне («Враження. Схід сонця»), І.Айвазовського («Чорне море», «Дев'ятий вал», «Хвиля»). Варто запропонувати релаксаційну хвилинку – вона буде доречною на етапі повідомлення нових знань – прослухати музичні твори і намалювати в уяві своє море, подумки відтворити його стан.

Пропонуючи переглянути учням картини, не слід повідомляти їх назву, оскільки це привчає до пасивного споживання готової інформації і до формування певної шаблонності мислення. Краще пробуджують мислення і емоції запитання відкритого типу:

- ✓ Що хотів зобразити художник?
- ✓ Який настрій чи стан моря він передав?
- ✓ Які почуття викликає у вас зображене на картині? Як ви гадаєте чому?

Послідовність використання основних методів інтеграції змісту навчальних предметів та різних видів мистецтв:

1. Виконання випереджувальних завдання до уроку: колективне - спостереження явищ та об'єктів зображення; індивідуальні - дібрати необхідний до наступного уроку матеріал, інформацію, поезію відеоряд (з урахуванням вікових особливостей учнів та відповідно до навчальних предметів: історії, літератури...);

2. Організація сприймання творів різних видів мистецтва: художніх фотографій, ілюстрацій та репродукцій картин, слухання уривків з музичних та літературних творів, перегляд відео сюжетів тощо.

3. Проведення бесіди про спільний художній образ у різних видах мистецтва. На прикладах творів мистецтва визначаються, як взаємодіють різні види мистецтва. Сприяти розумінню учнями, за допомогою яких засобів виразності митці різних видів мистецтв створили художній образ. Проведення аналогії між мистецькими творами, що допомагає

розкрити їх образний зміст, встановленню асоціативних зв'язків між ними. (Чим більше таких зв'язків вдається встановити, тим більш повноцінно виникає у свідомості дитини суб'єктивний художній образ).

У ході бесіди необхідно визначити спільні міжмистецькі поняття. Актуалізацію опорних знань раціонально проводити в інтерактивній формі, застосовуючи методи «Мікрофон», «Інтерв'ю», «Ланцюжок», «Навчаючи, вчуся», «Світська розмова», «Побудова асоціативного куща», «Так, ні» та інші.

Крім цього, що застосування комп'ютерних технологій, засобів мультимедіа, які дозволяють використати дидактичні можливості відео- і аудіо інформації, дає змогу більш ефективно здійснити системну інтеграцію мистецтва і предметних галузей знань.

4. Активізацію художньо-творчої діяльності школярів варто здійснювати з допомогою емоційного заряду, який містять у собі твори мистецтва. Цей процес доповнюється сенсорними відчуттями (доторкнутися до предметів, виявити їх фактуру, відчутти запах трав, послухати мелодію мушлі і т.п.) та сенсорним аналізом (порівняти розміри предметів, їх кольоротональні співвідношення, розміщення у просторі).

5. Виконання учнями практичних завдань, тренувальних вправ (для розвитку технічних навичок), доцільно проводити в ігровій груповій формі.

6. Проведення підсумків уроку, рефлексії.

**КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ
ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО», 5 КЛАС
(ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО)**

№ з/п	Тема уроку	Основні поняття	Сприйняття та інтерпретація творів мистецтва	Художньо-творча діяльність
ЧАСТИНА ПЕРША: НАРОДНЕ І ПРОФЕСІЙНЕ МИСТЕЦТВО				
1	Походження мистецтва. Як виникло образотворче мистецтво?	Зародження образотворчого мистецтва: графіки, живопису, скульптури, а також декоративно-ужиткового мистецтва і архітектури	Наскельний живопис	Малювання тварини, що спинилась на мить, тривожно вслухаючись у шерхіт листя (кольорові олівці)
2	Походження мистецтва. Образотворче мистецтво стародавніх культур і цивілізацій	Архітектура, скульптура, стародавніх Єгипту і Греції (оглядово). Прагнення людини до краси і гармонії з навколишнім світом	Архітектура і скульптура Давнього Єгипту, Давньої Греції, золото Скіфів, трипільська кераміка	Зображення біноклевидної посудини трипільської культури, або старовинного музичного інструменту (сопілка, ріг), декорування зображення орнаментом. Мистецький проект: «Античне мистецтво Причорномор'я»
3	Одвічні ритми мистецтва. Орнаментальні мотиви	Ритм в образотворчому мистецтві. Декоративне мистецтво. Орнамент. Орнаментальні мотиви (природні, геометричні). Стилзація. Елементи орнаменту (мотив, рапорт)	Твори декоративно-ужиткового мистецтва, оздоблені різними орнаментами: Плахта (Полісся) Сорочка (Мексика) Рушник (Полтавщина)	Створення стрічкового орнаменту в техніці «аплікації»
4	Прикрашаємо побут. Декоративно-ужиткове мистецтво	Види декоративно-ужиткового мистецтва (за технікою виконання): різьблення (дерево, кістка), розпис, вишивка, вибійка, кераміка, литво, карбування, плетіння, витинанка. Оздоблення предметів побуту (меблі, посуд, тканини, одяг). Орнаменти у відкритій формі (неперервні) — у стрічці, сітці; у замкнутій формі (центрові) — в крузі,	Зразки орнаментів у стрічці, у сітці, у замкнутій формі: трикутнику, квадраті, крузі.	Виконання орнаментального оздоблення виробу у замкненій формі (техніка за вибором учня): ковдри (у прямокутнику), або хустини (у квадраті). Мистецький проект «Декоративно-ужиткове мистецтво краю»

		квадраті, трикутнику і прямокутнику		
5	Чарівні візерунки Традиції народного малювання	Мистецтво народного малювання, розпису. Петриківський декоративний розпис. Елементи: «зернятко», «кривеньке зернятко», «бігунець», «пуп'янок», «листя» («папороть»), «ягідки», «колосочки»; фантастичні квіти («цибульки», «кучерявки», «жоржини»). Традиційні композиційні сюжети («вазон», «букет», «гілочка», «фриз»). Особливості побудови симетричної та асиметричної композиції (порівняння з симетричною та асиметричною формами в музиці) П: симетрія, асиметрія	О. Дзень «Свято врожаю», твори Г. Собачко-ШоСтак, К. Білокур, М. Приймаченко, М. Тимченко М. Примаченко. «Звірі в гостях у лева» М. Тимченко. «Чорна птиця» З. Г. Павленко. «Букет» П. Глущенко. «Півень у квітах»	Створення декоративної композиції «Кіт Баюн»
6	Золоті руки майстрів. Народна іграшка	Іграшки-обереги. Лялька-берегиня. Матеріали виготовлення іграшок. Державний музей іграшки	Зразки народних іграшок різних народів із різних матеріалів	Створення композиції (колективна робота) «Сорочинський ярмарок» (пластилін)
7	Мистецький дивосвіт. Чарівні арабески	Східні орнаменти (арабески) і старослов'янська в'язь (бігунок). Поняття: арабеска	Зразки арабесок	Створення ескізів арабесок для східного килима, посуду, одягу (графічні матеріали). Мистецький проект «Міні-конкурс «Арабеска»
8	Музичні та графічні інтонації. Мелодія лінії	Графіка: засоби виразності (лінія, штрих, крапка, пляма). Види графіки: за способом виконання (оригінальна, друкована), за призначенням (станкова, книжкова, газетно-журнальна, промислова, плакат). Поняття: гравюра, графіка	Репродукції картин: А.Матісс. «Портрет жінки з розпущеним волоссям» Т.Г.Шевченка, А.Дюрера, Пітера Пауля Рубенса, Леонардо да Вінчі, В.Серова; тематичні ілюстрації	Створення графічних композицій за допомогою різних за характером ліній «Осінній буревій», «Тихий листопад» (чорна кулькова ручка)

9.	Краса в різноманітті. У країні штрихів і світлотіні	Штрихи в образотворчому мистецтві. Світлотінь. Книжкова ілюстрація. Поняття: світлотінь, ілюстрація, штрих	Репродукції робіт: Я.Гніздовський «Вітер», С.Конончук. Ілюстрація до роману «Захар Беркут», В.Лопата. Ілюстрація до «Слова про Ігорів похід»	Виконання графічної композиції «Ведмеді на півночі» (граттаж)
10	Високе мистецтво духовності. Виразність силуету	Засоби художньої виразності силуетної графіки. Особливості плакату. Поняття: контур, силует, контраст.	Силуети архітектурних споруд, силуетна графіка Г.Нарбута	Створити ескіз плакату, присвячений охороні пам'яток духовної культури (акварель)
11	Палітра тембрів і симфонія кольорів. Кольорова гармонія	Живопис. Види живопису (станковий, монументальний, декоративний, мініатюра). Колір. Ахроматичні й хроматичні, основні й похідні кольори. Поняття: живопис, гама	Зразки різних видів живопису. Фоторепродукції замків у Кам'янець-Подільську, Луцьку, Острозі, Білгороді-Дністровському, Хотинської фортеці	Створення композиції «Старий замок» за музикою М.Мусоргського (в оригіналі для фортепіано і в оркестровці М.Равеля): варіант 1 — в ахроматичній гамі; варіант 2 — у хроматичній гамі (техніка за вибором учня)
12	Контрасти та відтінки. Колорит.	Холодний і теплий колорит. Гармонійне поєднання кольорів. Передача настрою за допомогою поєднання кольорів. Порівняння теплої і холодної кольорів із мажором і мінором у музиці. Поняття: колорит, тон	Репродукції Клода Моне «Ставок», «Африканський пейзаж», Й.Бокшай «Осінній парк», «Зимовий пейзаж»; Л. Годунова «Натюрморт з коником»; М.Глуценко «Зимовий натюрморт»	Створення натюрморту (акварель): варіант 1 — «Зажурливий» (у холодній кольоровій гамі); варіант 2 — «Радісний» (у теплій кольоровій гамі)

13	Між контрастом і нюансом	Наближений (нюансний) і контрастний колорит. Відтінки кольору — розбілення, затемнення, додавання до основного інших кольорів. Поняття: нюанс	Глущенко «Зимовий вечір» А. Матісс «Червоні рибки», батік «Золота рибка», М. Врубель «Морська царівна», М.Наірашвілі «Золота рибка»	Малювання рибки — Морської Царівни (гуаш): варіант 1 — у наближеному колориті; варіант 2 — у контрастному колориті.
14	Секрети фактури. Скульптура: пластичність і виразність форм	Художня мова скульптури (об'ємна форма, фактура). Види скульптури за формою (кругла, рельєф), за змістом і призначенням (монументальна, станкова, декоративна, дрібна пластика). Поняття: рельєф, скульптура	Зразки скульптури Давньої Греції, епохи Відродження, Йогана Георгія Пінзеля	Створення фігури відважного спортсмена лижника, сноубордиста (пластилін)
15	Мистецький дивосвіт. Музика, що застигла у камені.	Архітектура. Архітектура Сходу (пагоди). Взаємодія мистецтв: архітектура і монументальна декоративна скульптура. Види рельєфу (барельєф, горельєф). Поняття: архітектура, барельєф, горельєф	Зразки східної архітектури, видів рельєфу.	Створення декоративного рельєфного панно «Дракоша — символ східного календаря» (пластилін).
16	Перевір себе	Образна мова видів образотворчого мистецтва		

ЧАСТИНА ДРУГА: СИНТЕЗ І ВЗАЄМОДІЯ МИСТЕЦТВ

17	Коли всі мистецтва разом. Література і візуальні образи	Книжкова ілюстрація. Шрифти Поняття: заставка, кінцівка, ініціал, мініатюра	Книжкові ілюстрації, зразки шрифтів	Варіант 1 — створення буквиці до улюбленої казки з використанням українських орнаментальних мотивів; варіант 2 — малювання ініціалу свого імені (техніка за вибором учня)
18	Цирк — мистецтво, сповнене радості. Запрошуємо на циркову виставу	Особливості споруди цирку. Циркове мистецтво в живописі. Поняття: амфітеатр, балкон.	Репродукції: Ж.Сьора «Цирк», П.Пікассо «Дівчинка на кулі», «Родина комедіантів».	Створення запрошення на циркову виставу (змішана техніка: аплікація, графічні матеріали). проект «цирк»

19	У царстві Мельпомени. Театральна афіша повідомляє	Афіша – це друкований путівник до театру. Художні особливості афіші. Композиція – головний засіб виразності афіші. Гра «Озвуч картину» (робота в парах) Поняття: афіша	Зразки театральних афіш.	Створення афіші до вистави театру юного глядача (змішана техніка: гуаш, графічні матеріали). Мистецький проект «Репертуар дитячих театрів»
20	На сцені лялькового театру	Мистецтво створення ляльки. Види театральних ляльок: пальчикові, рукавичні, тростинні, планшетні, маріонетки, «живі» ляльки-велетні. Поняття: маріонетка, реквізит	Зразки театральних ляльок	Виготовлення театральних ляльок (групова робота): рукавичних за образами балету І.Стравінського «Петрушка»
21	У музичному театрі. Споруди й інтер'єри театрів	Споруди оперних театрів – шедеври архітектури. Типові ознаки оформлення театральних інтер'єрів. Декоративне оздоблення оперних театрів. Бал Віденської опери. Поняття: екстер'єр, інтер'єр, ложа, фойє	Світлини екстер'єрів та інтер'єрів оперних театрів світу.	Створення ескізів світильників для інтер'єру сучасного музичного театру (графічні матеріали). Мистецький проект «Різновиди театру»
22	Барви хореографії та сценографії. Магія кольору й світла	Сценографія. Театрально-декораційне мистецтво: декорації, художнє освітлення, театральний костюм. Поняття: декорація, сценографія.	Ескізи театральних костюмів Л.Бакста, О.Екстер, А.Петрицького, К.Лакруа	Створення ескізу декорації до балету «Лебедине озеро» (колаж). Мистецький проект «Лебедине озеро»
23	Наймолодша муза. Художник у кіно	Основні види кіномистецтва: ігрове, документальне, анімаційне кіно. Вплив композиції кадру на виразність кіно. Роль художника у створенні образів головних героїв. Міжнародні кінофестивалі та кіно премії.	«Пригоди Буратіно» (фрагменти).	Створення образів героїв к/ф «Пригоди Буратіно» (колективна робота, техніка за вибором учня). Мистецький проект «Образ митця в кінематографі»
24	Як створюється мультфільм	Види мультфільмів. Особливості роботи художника-мультиплікатора. Поняття: кадр, мультиплікація.	Мультфільми (фрагменти)	Малювання «розкадровки» мультфільму про шкільне життя (змішана техніка). Мистецький проект «Парк героїв української анімації»
25	Ансамбль: у єдності – гармонії. Архітектурний	Синтез мистецтв в архітектурному ансамблі. Особливості архітектурних ансамблів палацово-паркового,	Зразки архітектурних ансамблів (Почаївської	Створення імітації вітража «Смачний натюрморт» для шкільного кафе

	ансамбль	монастирського, площі та фортеці. Поняття: ансамбль, вітраж.	Лаври, Кам'янець-Подільської фортеці), Площа Святого Марка; вітражі соборів	(аплікація)
26	Ансамбль: у єдності – гармонії. Садово-паркове мистецтво	Парк як синтез архітектури, скульптури, ландшафту. Різновиди парків (регулярний, пейзажний).	Світлини парків (Версаль, Петергоф, Софіївка).	Створення фонтану «Юний кентавр» для прикрашання парку(пластилін)
27	Ансамбль: у єдності – гармонії. Карнавальні костюми і маски	Карнавальний грим. карнавальні маски, костюми їх роль в театрі, на карнавалі. Поняття: маска, грим	Світлини, ескізи карнавальних костюмів, масок	Створення маски «Чарівна незнаюмка» (для дівчаток), «Відважний лицар» (для хлопців) (колаж)
28	Час новітній створює красу. Телебачення: погляд у світ. Дизайн	Дизайнер. Види дизайну. Дизайн телестудій. Комп'ютерна графіка. Логотип, піктограма Поняття: дизайн, логотип, піктограма	Зразки різних видів дизайну, логотипів, піктограм	Варіант 1– створення заставки до телепередачі «У світі тварин»; варіант 2 – створення веселої карти зоопарку з піктограмами і логотипами (техніка за вибором учнів).Мистецький проект: «Телебачення»
29	Час новітній створює красу. Інсталяція	Виникнення мистецтва інсталяції. Основні види інсталяцій: звичайні, віртуальні та відеоінсталяції. Поняття:інсталяція	Світлини інсталяцій	Створення інсталяції з головним героєм Мишеням (колаж). Орієнтовні теми: «Мрію стати зіркою», «Мрію стати непереможним», «Мрію побачити весь світ»
30	Мистецький дивосвіт. Кіно і цирк Сходу	Індійський Болівуд. Роль співу і танців в індійських кінофільмах. Японське аніме та його особливості. Китайський цирк – нове трактування синтезу мистецтв.	«Зіга і Гіга», «Мільйонер із трущоб» (фрагменти)	Створення ескізу ширми з рослинними мотивами та образами фантастичних декоративних птахів для китайської опери (техніка за вибором учня)
31	Панорама мистецтв	Узагальнення. Перевіряємо свої досягнення		
32-34		Презентації мистецьких проектів		

РОЗРОБКИ УРОКІВ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО», 5 КЛАС (ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО)

Частина 1. Народне і професійне мистецтво

Урок № 1. Походження мистецтва. Як виникло образотворче мистецтво?

Практичне завдання: малювання тварини, що спинилась на мить, тривожно вслухаючись у шерхіт листя (кольорові олівці).

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: оволодіння досягненнями культури;

міжпредметна естетична компетентність: виявлення естетичного ставлення до світу в різних сферах діяльності людини;

вміння вчитися: організувати своє робоче місце, планувати свої дії;

предметних компетентностей: сформувати уявлення учнів про образотворче мистецтво, його види та жанри; поширити знання про походження перших мистецьких творів, зародження графіки, живопису, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва; розвивати вміння визначити специфічні засоби виразності в кожному із видів образотворчого мистецтва.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу учнів, індивідуальне консультування, дослідження, порівняльний аналіз, метод «Журналістського репортажу».

Техніка виконання: графічний малюнок.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання

2. Світлини наскельних малюнків, печерного живопису, палеонтологічних Венер.

Схеми поетапного зображення тварини.

3. Кольорові олівці.

Види мистецтв, навчальні предмети що інтегруються на уроці: музичне мистецтво, історія.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Повідомлення теми і завдань уроку

Бесіда

- Як ви думаєте, коли людина почала малювати? Кого, що вона почала зображувати першими?

- Як сприймала навколишній світ первісна людина?

- Що вона хотіла показати у своїх малюнках?

Слово вчителя. Сьогодні ми дослідимо походження перших мистецьких творів, виконаних рукою людини, та зародження різних видів образотворчого мистецтва. Зобразимо кольоровими олівцями тварину, що спинилась на мить, тривожно вслухаючись у шерхіт листя.

3. Вивчення нового матеріалу

Вчитель. Пропоную здійснити віртуальні екскурсії, помандрувати в часи первісних людей, в печери – «галереї» малярства і скульптури прадавніх часів. Адже саме тут упродовж багатьох тисячоліть зберігалися перші відомі нам зразки мистецтва із зображеннями тварин і людей.

Відображення уявлень первісної людини про навколишній світ втілено у кольорових відбитках долоні, «макаронах» (сплетення паралельних ліній, нанесених пальцями на стіну), малюнках тварин, яких вона бачила навколо себе, — биків, кабанів, кіз, оленів, бізонів, слонів, мамонтів тощо.

Прослідкуємо, як з плином часу змінювалися зображення на стінах печер?

Найдавніші малюнки були недосконалими, однак згодом майстерність стала просто вражаючою. Фігури тварин почали малювати впевненими лініями, дотримуючись пропорцій. Виникла штриховка, суцільне зафарбування, застосування палітри кольорів, що допомагало краще відобразити об'єм. Визнаними шедеврами первісного живопису (з'явився близько 40 тисяч років тому) вважають зображення в печерах Альтаміра (Іспанія), Ляско, Фон-де-Гом (Франція). Первісні художники, використовуючи природні пігменти, створювали кольорові розписи, героєм яких був звір — джерело життя (їжа) і водночас смертельна загроза для людини. Вони передають тварин майже в повний зріст з великою реалістичністю. Особливою рисою цих розписів є те, що між натурально зображеними фігурами окремих тварин немає композиційного взаємозв'язку, іноді вони навіть «наскакують» одна на одну.

Живопис уперше з'явився теж, на стінах печер — **печерний живопис**.

Придивіться, якими чіткими та виразними є форми тварин.

Зверніть увагу, як правдиво і лаконічно відтворено їхні характерні рухи та пози! Що вас вражає у прадавніх малюнках? *(Учитель демонструє фотографії розписів печер.)*

Пізніше первісні художники почали малювати масштабні, розгорнуті сцени з повсякденного життя, насамперед полювання. **Отже, найдавнішим видом мистецтва є графіка.**

В Україні прадавні розписи віднайдено в так званій Кам'яній Могилі поблизу Мелітополя. У гротах і навісах сховано численні сцени із зображеннями фігур тварин і людей, геометричних композицій, розфарбованих червоною вохрою. Найвідоміші чотири бики, що створили оборонне коло, а також група з трьох оленів, що йдуть один за одним. Більшість зображених тварин «поранені» списами та стрілами мисливців.

Перші скульптурні твори також належать до первісного мистецтва. Це були жіночі фігурки — символи родючості, вони зроблені завжди за одним загальним принципом: кінцівки ледве немічені, риси обличчя не позначені, однак в них різко простежуються ознаки жінки-матері. Ці статуетки вчені образно назвали «палеолітичними Венерами». Ймовірно, головна ідея цих зображень — ідея плодовитості, продовження роду. Науковці пов'язують їх із культом жінки-праматері в родовій общині, де спорідненість велася по лінії матері. Ще знайдені археологами скульптурні або рельєфні зображення звірів.

У первісних людей з'явилася потреба прикрашувати свій одяг, речі, якими вони користувалися. Зароджується декоративно-прикладне мистецтво. *(Учитель демонструє фотографії витворів первісної людини, знайдених у с.Межиріч, Чернігівської області: малюнків, виконаних на великих кістках мамонтів, дрібних фігурок із глини, черепашок, а також вирізаних із каменю і бивнів мамонтів статуеток, знайдених у Кам'яній могилі — місці стоянки первісної людини біля Запоріжжя).*

4. Виконання практичного завдання

Намалюйте кольоровими олівцями тварину, що спинилася на мить, тривожно вслухаючись у шерхіт листя

- Оберіть формат аркуша відповідно до свого художнього задуму.

- Використовуючи допоміжні лінії, позначте загальну форму тварини, розмістіть її в центрі композиції.

- Побудуйте фігуру тварини, обведіть її контур.

- Передайте об'єм, намагаючись відтворити м'якість шерсті тварини.

- Створіть тло, яке нагадуватиме поверхню скелі.

1. 2. 3.

5. Підсумок уроку

Робота в парах. Підготувати журналістський репортаж про «Образотворче мистецтво в доісторичні часи»

1. Із яких джерел ми можемо дізнатися про виникнення образотворчого мистецтва?
2. Які сюжети переважають у прадавніх печерних малюнках? Чому, на вашу думку, саме такі?
3. Які художні матеріали використовували первісні художники?
4. Розкажіть, як виникло мистецтво скульптури, зокрема рельєф.
5. Кого найчастіше зображували первісні скульптори? Поясніть, чому.
6. Роздивіться зразок печерного живопису. Як ви уявляєте роботу доісторичного художника?

Отже, ще десятки тисяч років тому, первісна людина намагалася відтворити дійсність на стінах печер зображаючи тварин; обробляючи камінь, кістки, створювала скульптури – художні образи — спосіб відтворення дійсності в мистецтві.

Урок № 2. Походження мистецтва. Мистецтво стародавніх культур і цивілізацій

Практичне завдання: зображення біноклевидної посудини трипільської культури або старовинного музичного інструменту (сопілка, ріг), декорування малюнка орнаментом.

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: оволодіння досягненнями культури; виявлення інтересу до історії та культури, духовних і моральних ціннісних орієнтирів давніх єгиптян, греків, трипільців;

міжпредметна естетична компетентність: виявлення естетичного ставлення до світу в різних сферах діяльності людини;

соціальна компетентність: навички спілкування, вміння підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими;

вміння вчитися: організувати своє робоче місце, планувати свої дії, самостійність;

предметних компетентностей: збагатити знання та уявлення учнів про мистецтво стародавніх культур і цивілізацій: єгипетської, грецької, скіфської, трипільської. Розвивати художньо-мистецький потенціал п'ятикласників; виховувати інтерес до історії та культури, духовних і моральних ціннісних орієнтирів стародавніх культур і цивілізацій.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Техніка виконання: графічний малюнок.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання;
2. Світлини із зображеннями зразків архітектури і скульптури Давнього Єгипту, Давньої Греції, золота Скіфів, трипільської кераміки;
3. Графічні матеріали, акварельні фарби.

Види мистецтв, навчальні предмети що інтегруються на уроці: музичне мистецтво, історія.

Хід уроку

1. Організація класу

2. Повідомлення теми і мети уроку

Ми всі любимо подорожувати. Дізнаватися про життя, світогляд, мистецтво інших народів. Безперечно одними із найцікавішими мандрівками є подорожі в часі. Тож сьогодні

ми здійснимо віртуальну екскурсію до стародавнього Єгипту та Греції, відвідаємо міста античного Причорномор'я, найдавнішу цивілізацію на території України – Трипільську.

3. Актуалізація опорних знань

Та спочатку перевіримо, чи ви готові до подорожі?

Назвіть види образотворчого мистецтва.

- Який з названих видів з'явився найпершим? Що зображували у цих малюнках?

- Що вам відомо про печерний живопис?

- Якими були найперші скульптури?

Тож, можемо подорожувати далі у часі. А допоможуть нам у цьому екскурсоводи. Які опрацювали маршрутні картки і готові повідомити цікаву інформацію.

4. Вивчення нового матеріалу

У культурах і цивілізаціях стародавнього світу представлені різні види образотворчого мистецтва. Щоб дізнатися про це, продовжимо мистецькі подорожі в уже знайомі нам Єгипет і Грецію.

1-й учень-екскурсовод. Провідним видом мистецтва в Єгипті була архітектура. Три грандіозні єгипетські піраміди вважаються одним із чудес світу. Найбільша піраміда Першу піраміду було збудовано архітектором Імхотепом фараонові III династії Джокеру. Найвідомішими є піраміди трьох фараонів IV династії: Хуфу (Хеопса), Кафра та Менкура. Найбільшою з них є піраміда фараона Хеопса має висоту близько 150 метрів, на її спорудження пішло 2 млн 300 тис. кам'яних блоків, будівництво тривало 20 років. Таких грандіозних споруд більше не зазнала архітектура Єгипту. Поряд розташувався великий Сфінкс, вічний охоронець пірамід. Висічений із скелі, він символізує мудрість людини і силу лева. За переказами, обличчя Великого сфінкса є портретом фараона Кафра. Поміж лапами сфінкса колись стояв храм, його називали "Батьком жаху"

2-й учень-екскурсовод. Єгипетські зодчі споруджували величні кам'яні храми богам і палаци фараонам. Якщо піраміда уподібнювалася горі, то храм нагадував дрімучий ліс, у якому легко загубитися. Стелі храмів підтримувалися великою кількістю височених колон, стіни прикрашалися орнаментами, рельєфами й розписами. Це були картини з повсякденного життя давніх єгиптян або відтворюючі обставини військових походів. З поміж рослин панувала квітка лотосу.

Подібне поєднання різних видів мистецтв — архітектури, скульптури та живопису — називають синтезом мистецтв.

3-й учень-екскурсовод. Тяжіння єгиптян до грандіозності відчувається у величних статуях фараонів. Фігури людей зображувалися у спокійних, урочистих позах. Статуї богів і фараонів сприймалися як реальні тіла, в які вселяються душі богів і померлих людей. У зв'язку з цим розвивалися такі поняття, як пропорція, гармонія, канон (непорушне правило).

Існував дуже строгий канон створення давньоєгипетської скульптури: колір тіла чоловіка мав бути темніше кольору тіла жінки, руки сидячої людини повинні були бути виключно на колінах; існували певні правила зображення єгипетських богів. Так бога Гора слід було зображати з головою сокола, бога мертвих Анубіса – з головою шакала. Всі скульптури створювалися за даним канону і проходження було настільки суворим, що майже за трьохтисячолітню історію існування Стародавнього Єгипту він не зазнав змін

У галереї скульптурних шедеврів єгипетських майстрів — портрет Нефертіті у високому головному уборі. Скульптор передав витончені риси обличчя, величавість і вишуканість єгипетської цариці, образ якої став Портрет Нефертіті символом жіночої краси.

4-й учень-екскурсовод. А тепер ознайомимося з мистецтвом античної Греції — наймогутнішої цивілізації стародавнього світу.

Греки в усьому шукали красу і гармонію, тому досягли досконалості в архітектурі, скульптурі, декоративному мистецтві тощо. Із середовища ремісників поступово виокремлюються зодчі, скульптори, живописці. На честь богів у центрі міст-полісів греки

будували величні, пропорційні храми, які служили місцем зібрань усіх городян. Архітектурні споруди оздоблювалися колонами, статуями, багатофігурними рельєфами. Майдани прикрашалися статуями з дерева, бронзи, мармуру. Зображуючи реальних людей, античні скульптори вражали своїм умінням детально відтворювати зовнішність, пропорції фігури й рухи портретованих. У всесвітньо відомих скульптурних образах — юних і прекрасних дівчи струнких мускулих атлетів, переможців Олімпійських ігор — грецькі митці втілювали ідеали краси людини.

Розгляньте зображення на ілюстраціях. До яких видів скульптури вони належать? Якими засобами скульптори досягали ідеалу краси людини?

Лісипп. Геракл, який бореться з Німейським левом
Гра на лірі (зображення на вазі)

5-й учень-екскурсовод. Декоративне мистецтво греків яскраво втілювалося у розписах ваз — кубків, амфор, кратерів та інших керамічних виробів різної форми. На них у силуетних зображеннях відтворювалися сцени з життя богів, героїв і звичайних греків. Майстри використовували червону глину — теракоту (після випалювання в печі вона набувала яскравого червоно-коричневого кольору). Розписували вази чорним лаком, секрет якого досі не розгаданий. Такі вази називали чорнофігурними. Із часом майстри стали замальовувати тло, лишаячи червоні зображення. Такі вироби отримали назву червонофігурних.

В Афінах — столиці античної Греції був район Керамос, в якому жили і працювали гончарі, які виготовляли вироби із опаленої глини, тому такі вироби і називаються **кераміка**.

6-й учень-екскурсовод. Великим культурним шаром, що справив значний вплив на формування художніх традицій Київської Русі, було також мистецтво античних міст Північного Причорномор'я (VI століття до н. е. — VI століття н. е.). Найвизначнішими серед них були Ольвія, Херсонес, Феодосія, Пантікапей, Тіра. У Тірі (поблизу Білгорода-Дністровського), Ольвії (правий берег Бузького лиману), Пантікапеї (район Керчі), Херсонесі (поблизу Севастополя) за зразками грецької та римської метрополій зводилися величезні храми, театральні та спортивні споруди. Найкраще збереглися до нашого часу захисні споруди. Серед найцікавіших пам'яток такого роду — міцні фортечні стіни Херсонеса, викладені з великих кідрів щільного вапняку. Ретельна обробка каменю, продумане розташування башт і брами дозволяють уважати цю пам'ятку одним із найвизначніших витворів античної архітектури. Пошанувалося прикрашання міст і будинків скульптурними витворами і фресковими розписами, присвяченими переважно античним богам. Взірцем високої майстерності є фрескове зображення голови Деметри у склепі в Керчі. Дуже поширеним було виготовлення, як і в стародавній Греції, невеличких теракотових статуеток (коропластика) і декоративно оздобленого керамічного посуду. Розвиток мистецтва в античних колоніях Причорномор'я значною мірою відповідав процесам, що відбувалися в художньому житті Греції та Риму.

Розвиток образотворчого мистецтва в Україні веде відлік із прадавніх часів. Знахідки археологів, зокрема, періоду трипільської та скіфської культур, вирізняються майстерною технікою виконання і засвідчують високий мистецький рівень витворів предків сучасних українців.

7-й учень-екскурсовод. Скіфи широко використовували «звіриний» стиль в оздобленні різних речей. Віднайдено зброю, предмети побуту зі стилізованими зображеннями тварин та вигаданих істот. Такий характер має і золота платівка із зображенням оленя з кургану Куль-Оба поблизу Керчі (IV ст. до н. е.). В період Великого переселення народів цей стиль набув поширення не лише у Східній, а й у Західній Європі.

У скіфських курганах знайдено вишукані художні витвори з зображенням сцен із життя скіфів, їх авторами, мабуть, були грецькі майстри, а замовниками — скіфська знать. До таких взірців належать знаменита пектораль із Товстої Могили, золотий гребінь із кургану Солоха, срібна ваза з кургану Чортомлик.

Поряд із скарбами Тутанхамона Пектораль стала головною археологічною знахідкою ХХ ст. Майже відразу після її виявлення „Золота Пектораль”, як безцінна археологічна знахідка, була перевезена до Києва, де зберігається в музеї історичних коштовностей України (філія Національного музею історії України).

8-й учень-екскурсовод. На території України Трипільська культура була поширена у Лісостепу — від Верхнього Дністра на Заході до Середнього Дніпра на Сході. Час її існування: друга половина шостого — перша чверть третього тисячоліття до Христа. На землях України нині відомо близько 2000 трипільських пам’яток: поселень, могильників, курганів. Понад сто років досліджують цю давню цивілізацію археологи, здобувши під час розкопок важливий матеріал для відтворення давньої історії, відкривши тисячі шедеврів давнього мистецтва. Трипілля — це перший хліб, перший метал, початок планетарного землеробського світогляду. Тисячі дерев кам’яними та мідними сокирами зрубали трипільці, щоб збудувати свої будинки. Спочатку їхні поселення були невеликими — від семи до чотирнадцяти будівель, а з часом виникли справжні міста з тисячами споруд, які зводилися по колу у кілька рядів і склалися із сотень щільно прибудованих одна до одної дво- і навіть триповерхових будівель. Будинки мали каркасно-стовпову конструкцію. Стіни робили з дерева або плели з лози, а потім обмащували глиною з домішками полови. Цей тип житла виник в трипільські часи і існує в лісостепу України донині. Підлогу і стіни фарбували в червоний і білий кольори, вкривали геометричним орнаментом, який мав оберігати мешканців від ворожих сил.

Фізкультхвилинка. *Учні виконують рухи за текстом вірша.*

Всі піднесли руки — раз!
На носках стоїть весь клас.
Два — присіли, руки вниз,
На сусіда подивись, раз! — і вгору,
Два! — і вниз, На сусіда подивись.
Будем дружно ми вставати,
Щоб ногам роботу дати.
Хто старався присідати,
Може вже відпочивати.

Розповідь вчителя. Одна з таємниць Трипільської культури — знайдені археологами рештки тисяч спалених будівель. Серед руїн — десятки, а іноді й сотні посудин, статуетки людей та тварин, інструменти, кістки тварин, а деколи і людей. Знайдені уламки праісторичної кераміки, вкритої розписним (мальованим) орнаментом, глиняні фігурки та крем’яне й кістяне приладдя. Знайдено величезну кількість глиняних фігурок жінок, що свідчить про розвинений культ та обожнювання жінки.

Різні форми розписного посуду: глечики, миски, макітри, жертівні посудини у вигляді тварин, модельки трипільських хат, що знайдені під час розкопок, вказують, що хати розмальовувалися як ззовні, так і зсередини. Цей звичай, як відомо, зберігся і до наших часів. Але слід визнати, що 5 тисяч років тому, в III тисячолітті перед Різдом, трипільці малювали свої хати естетично досконаліше й далеко барвистіше. Були знайдені біноклеподібні (спарені) посудини, які нагадують українські горщики-близнята а також керамічні писанки, орнамент яких найкраще простежуються на сучасних писанках. Трипільська кераміка за якістю не поступається порцеляні й вражає надзвичайною красою орнаментів, виконаних білою, чорною, червоною й коричневою фарбами.

Дослідження пишно розмальованого трипільського посуду свідчать про те, що в його створенні брали участь не лише гончарі. Складні візерунки, ретельно дібрані кольори та глибокий зміст символіки — усе це вимагає обізнаності й майстерності справжніх

художників.

Робота з підручником. С.29. Мистецька скарбничка.

Символ – то знак, значення якого можуть зрозуміти люди в різних кінцях нашої планети. **Символіка** – сукупність символів, що використовуються тими чи іншими групами людей, організаціями, державами.

5. Практичне завдання

1. Варіант.

Намалюйте біноклевидну посудину трипільської культури. Прикрасьте її одним із запропонованих варіантів орнаменту: 1 — рослинний; 2 — зооморфний (тобто із зображенням тварин)

2. Варіант.

Намалюйте старовинні музичні інструменти — сопілку та ріп Прикрасьте їх орнаментами зі стилізованих рослинних або тваринних форм.

6. Підсумок уроку

1. Розкажіть про особливості архітектурних споруд Єгипту.
2. Які канони зображення людини виникли в мистецтві Єгипту?
3. Назвіть види мистецтва, поширені у Стародавній Греції.
4. У чому полягає оригінальність трипільської кераміки? Розкажіть про її особливості, спираючись на ілюстрації, уміщені в підручнику.

7. Домашнє завдання.

Здійсніть віртуальні екскурсії до музеїв Трипільської культури на Київщині (наприклад, «Прадавня Аратта — Україна»: http://arattaukraine.com/sacred_ua.php?id=41).

Мистецький проект. Виконайте колективний проект на тему «Античне мистецтво Причорномор'я».

Орієнтовні індивідуальні теми: «Ольвія»; «На руїнах Херсонесу»; «Пантікапей — столиця Боспорського царства».

Урок № 3. Одвічні ритми мистецтва. Орнаментальні мотиви

Практичне завдання: створення стрічкового орнаменту в техніці «аплікація».

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: оволодіння досягненнями національної культури;

міжпредметна естетична компетентність: виявлення естетичного ставлення до світу в різних сферах діяльності людини; вміння давати естетичну оцінку творам декоративно-прикладного мистецтва, висловлювати ставлення до переглянутих творів мистецтва;

вміння вчитися: організувати своє робоче місце, планувати свої дії, самостійно виконувати практичне завдання;

предметних компетентностей: розширити знання про декоративне мистецтво; формувати поняття про ритм в природі та мистецтві; вчити складати і розуміти символіку

орнаментів; розвивати відчуття композиційної рівноваги, нестандартність мислення та фантазію при створенні орнаментів в техніці «аплікація».

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Техніка виконання: аплікація.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання, аудіо запис українських народних пісень.
2. Таблиці орнаментальної символіки, геометричних та сюжетних орнаментів, учнівські роботи. Таблиці та схеми поетапної побудови орнаментів.
3. Кольоровий папір, клей, ножиці.

Види мистецтв, навчальні предмети що інтегруються на уроці: українська та зарубіжна література, музичне мистецтво, природознавство.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Звучать в аудіо записі українські календарно-обрядові пісні

2. Повідомлення теми і завдань уроку

Кожна людина від природи наділена своїм особливим даром, хтось зачаровує нас своїм співом, хтось вражає хореографічною майстерністю, віртуозною грою на музичних інструментах... Та всіх об'єднує – бажання творити красу.

Дослідник української вишивки В. В. Стасов зазначав: «Орнамент не містить жодної зайвої лінії, кожна рисочка має тут певне значення. це складна мова, послідовна мелодія, що має свою основну причину і призначення не лише для очей, а й для розуму й почуттів». Сьогодні мова піде про цікаве явище мистецтва — символіку українського орнаменту. Спробуємо з'ясувати, яке мистецтво допомагає прикрасити наше повсякдення життя, що ж таке символ і символіка? А ще створимо корисну річ – закладку для книжки. Яка може стати ще й подарунком вашому другу (подрузі).

3. Актуалізація опорних знань

Бесіда про декоративне мистецтво.

— Людина за своєю природою — художник. З давніх-давен нею керувало бажання збагатити красою усе, що її оточували і до чого торкалися її руки. З цією метою на прості тканини наносили вишиті візерунки, керамічні вироби прикрашали видавленими, прошкрібаними і намальованими орнаментами. Візерунок надавав предмету особливої краси, багатства й ошатності. Прикрашену річ оцінювали вже не тільки за користь, але й за майстерність виконання. Стародавні гончарі, ковалі, ткачі, кравці і взагалі ремісники, майстри декоративно-прикладного мистецтва, створювали справжні шедеври, які ми можемо побачити сьогодні у музеях, картинних галереях і на виставках.

— То що таке декоративно-прикладне (ужиткове) мистецтво?

— Чим воно вирізняється від інших видів образотворчого мистецтва, і що має спільне з музичним, хореографічним мистецтвом?

Художньо виконані предмети побуту — одяг, посуд, меблі, килими, вишивки, ювелірні вироби, мереживо, керамічні іграшки тощо — називаються **предметами декоративно-прикладного (ужиткового) мистецтва**. У них поєднуються краса і зручність, практичність і доцільність.

Мистецтво прикрашування предметів називається "**декоративним**" (від французького слова "декор" — "прикраса").

Це — найпоширеніший вид мистецтва, бо його зразки зустрінеш у кожному помешканні. «*Основоположниками декоративно-ужиткового мистецтва були гончарі, теслі, різьбярі по дереву і кістці, муляри, ковалі та ювеліри, ткалі і ткачі, зброярі, муляри* —

загалом, ремісники, люди, чії артистично зроблені речі, радуєчи наше око, наповняють музеї». Це слова великого письменника М. Горького, і важко їх спростувати.

Неможливо уявити наш побут без безлічі необхідних предметів: меблів, посуду, тканин, одягу, ваз для квітів тощо. Ті предмети, які не тільки виконують свої практичні функції, але й мають естетичні якості, належать до творів декоративно-ужиткового мистецтва. Народні художні промисли збереглися до наших днів. Це предмети оздоблення і прикраси. У кожного народу є свої промисли, обумовлені кліматичними умовами, навколишньою природою, традиціями. Гжель, Опішня, Косів славляться глиняним розписним посудом. Филімонівська, димківська іграшка, зроблена з обпаленої глини, являє собою наївні, виконані з гумором фігурки людей, тварин, птахів. Вони приваблюють буйною барвистістю, радісним сприйняттям світу. У Білорусі, Литві, Латвії, Естонії, на півночі Росії ткали з льону скатертини, рушники. У високогірному Дагестані знамениті карбувальники, гравери, ковалі здавна роблять з міді і срібла глечики. У народів Середньої Азії, Казахстану і Західної України поширене виготовлення килимів. При цьому в кожного народу виробилася своя технологія, прийоми виконання, своєрідність малюнка і колірної рішення.

Найвищим проявом народу є його мистецтво, яке він проніс через століття. Народ вибирає, зберігає і несе, шліфуючи протягом багатьох десятиліть, тільки найцінніше, найгеніальніше.

4.. Вивчення нового матеріалу

- Що ви знаєте про ритм? (**Ритм** – один із трьох основних елементів музики (гармонія і мелодика), що виражається в чергуванні співвідношення і групуванні звуків, пауз різної тривалості).

- Де ми зустрічаємося з ритмом? (в музиці танцю, цокання копит коня, стукотіння коліс потяга...)

- Де ми можемо зустріти ритм в образотворчому мистецтві?

Ритм ми сприймаємо не тільки на слух, а й зорово.

Ритм – це рівномірне чергування розмірених елементів зображення. Вчитель наводить приклади.

Орнамент – декоративна композиція із елементів які ритмічно чергуються.

Мотив? Мотив – наспів, частина музичної теми.

Мотив (рапорт) – основний елемент орнаменту, який розповідає про зміст орнаментальної композиції.

Поплескаємо ритми орнаментів у долоні.

1. 2.

3.

Хто помітив, яким музичним формам відповідають ритмічні основи орнаментів? (маршу, рондо, вальсу)

Отже, орнамент, як і мелодія, також будується за певним мотивом. Саме мотивами і різняться орнаменти. Якщо для створення орнаменту використовується мотив з рослин, його називають рослинним, ліній та геометричних фігур – геометричним, якщо поєднуються природні з геометричними – змішаний орнамент.

А тепер будемо вчитися розуміти орнаменти. Скажете, що ж тут хитрого? Та не все так просто.

Отже орнамент – візерунок, що ґрунтується на ритмічному повторенні його складових елементів. Він може зображати – квіти, листочки, ягідки – рослинні орнаменти; ромби, прямокутники, трикутники та інші фігури – геометричні; комах, птахів, тварин – зооморфні; символічні містять образи, які означають певні поняття, наприклад: сніжинка в орнаменті символізує зиму, квітка — весну, ягода — літо; всім вам добре відомі символи:

бджола символізує працьовитість, підкова — щастя, якір — надію, ліра — музику, лев — могутність, меч — правосуддя, крила — рух...

Зрозуміти орнамент можна лише тоді, коли виділити в ньому основні знаки-символи. Кожний мотив має сталу форму й певну традиційну назву. З орнаментальних мотивів створюються орнаментальні композиції. У компонованні мотивів зароджується справжня творчість майстра. Тут виявляється його характер, індивідуальний почерк. Але треба пам'ятати, що не можна декорувати виріб, не враховуючи його призначення й особливостей матеріалу.

- Чому орнаменти називають стрічковими (лінійними)? (Узор вписується в стрічку).

Фізкультхвилинка. *Учні виконують рухи за текстом вірша.*

Раз, два! Пострибали!

Три, чотири! Назад стали, руки вліво, руки вправо,

Руки вгору підняли.

Всі тихесенько присіли.

Потім знову підвелись.

Покрутились, усміхнулись,

За науку знов взялись

5. Практична робота

А тепер самі спробуйте з традиційних народних мотивів створити свій стрічковий орнамент в техніці «аплікації».

Бесіда з техніки безпеки. (згадаймо, як користуватися ножицями, як їх необхідно передавати?)

Етапи виконання роботи.

Усі орнаменти будуються за схемами.

Послідовність виконання орнаменту:

1. Розкресли смужку на рівні частини відповідно до розміру елементів орнаменту. Позначте на стрічці мотив та рапорт.

2. Виріжте загальну форму елементів орнаменту в кожній частині. Зверніть увагу, що всі елементи які чергуються, повинні бути однакові.

3. Виріжте та наклейте деталі орнаменту – прикрасе орнамент декором.

6. Підсумок уроку

Фронтальна демонстрація виконаних робіт, колективний аналіз виконаних робіт.

Учні відповідають на питання типу:

- Яку інформацію несе твій орнамент?

- Що означає кожен знак?

Учні визначають чим вирізняється декоративно-прикладне мистецтво від інших видів образотворчого мистецтва, і що має спільне з музичним, хореографічним мистецтвом.

Урок № 4. Прикрашаємо побут. Декоративно-ужиткове мистецтво. Секрети народних ремесел

Практичне завдання: створення ескізу подарунка до родинного свята «Хустинки», «Ковдри», «Килимка».

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: оволодіння досягненнями національної культури, вміння цінувати красу, створену руками народних умільців, повагу до культурної спадщини народу, традицій, праці людей, бережливе ставлення до творів народних майстрів;

міжпредметна естетична компетентність: виявлення естетичного ставлення до навколишнього світу, народної творчості, прагнення до особистої творчості;

вміння вчитися: організувати своє робоче місце, планувати свої дії, доводити роботу до логічного кінця;

предметних компетентностей: ознайомити з видами декоративно-прикладного мистецтва; формувати знання учнів про різні види орнаментів: стрічковий, відкритий, замкнений; вчити розуміти символіку орнаментів та складати композицію орнаменту замкнений і відкритий формі; удосконалювати вміння планувати малюнок на площині аркуша паперу; розвивати відчуття композиційної рівноваги, колірної гармонії, естетичний смак, нестандартність мислення та фантазію.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Техніка виконання: ліплення.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання, аудіо запис українських народних пісень.
2. Експонати шкільної світлиці (глечики, макітри, куманці, кухонні дощечки тощо), зразки виробів декоративно-прикладного мистецтва (різьблення, розпису, гончарства, ковальства, лозоплетіння, витинання, писанкарства).
3. Таблиці орнаментальної символіки, геометричних та сюжетних орнаментів, учнівські роботи. Таблиці та схеми поетапної побудови орнаментів.
4. Кольоровий папір, клей, ножиці.

Види мистецтв, навчальні предмети що інтегруються на уроці: українська та зарубіжна література, музичне мистецтво, природознавство.

Хід уроку

1. Організаційний момент

(Звучать українські народні пісні)

«Барви мистецтва»

А вічності дзвін знов лунав на світанку,
Крізь тумани століть у квітучім серпанку,
Що є на Україні незмінне багатство —
Це наше барвисте народне мистецтво.
І казковим орнаментом квітне хрестик, низинка,
Білосніжним мереживом, мов павутина.
І барвінкове суцвіття пророста в тім серпанку,
В молодій чудовій святій вишиванці.
А у розквіті барв з колоритом чудовим
Народився яскравий килим народний.
У прикрасах тонких відчувається дзвін,
У прозорих струмках відбивається він.
І нема цій красі ні меж, ані краю.
В ній священна любов в низпосланні з раю.

2. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя. Рада вітати в нашій шкільній світлиці, яка перетворилася в кімнату народного мистецтва, усіх, хто любить наш край, хто пишається тим, що народився на цій землі, усіх, кому дорогі прадідівські традиції нашого народу. Адже народне мистецтво – це

скарб, який завжди з нами поряд і постійно впливає на наше емоційне сприйняття світу, розвиває вдачу і хист народу, прилучає до його традицій, історії, вчить народної мудрості, любові о рідного краю. Тому, так важливо вивчати і відтворювати народне мистецтво.

3. Повідомлення теми і мети уроку

Український мистецтвознавець Кость Віталійович Широцький стверджував, що «на найпростішій і на найскладнішій стадії в розвитку орнаменту народ звертається до природи, але не просто копіює навколишню дійсність, а перероблює, спрощує і своїм умовним малюнком створює власний стиль». Як ви вважаєте, чи має він рацію? Сьогодні ми розберемося у такому складному, але цікавому українському орнаменті. Створимо ескіз подарунка до родинного свята «Хустинки», «Ковдри», «Килимка»

4. Вивчення нового матеріалу

Пам'ятки декоративно-прикладного мистецтва дійшли до нас з глибини віків. Майстри створювали предмети побуту з найрізноманітніших матеріалів: дерева, глини, пряжі, шкіри, металу, каменю тощо.

Упродовж століть формувалися різноманітні технічні прийоми обробки дерева, що передавалися з покоління в покоління. Використовуючи такі породи дерев, як липа, вільха, осика, сосна, народні майстри за допомогою сокири, ножа, долота, різця створювали справжні шедеври мистецтва.

Вироби з дерева оздоблювалися різьбленням або інкрустацією металом, бісером, а ще — випалюванням. Високої майстерності у декоративному різьбленні досягли майстри Прикарпаття та Буковини. (Демонструються зразки виробів із дерева.)

Художнє **ткацтво та килимарство** здавна набуло великого поширення в народному декоративному мистецтві. Декоровані тканини (скатертини, рушники, покривала) виготовлялися на ткацьких верстатах. Раніше не було в Україні жодного села, де б жінки не ткали у себе вдома полотно з конопляної лляної пряжі, а також вовняні тканини для одягу, килими тощо. Ткацтвом споконвіку займалися жінки, дівчата. Наприклад, щоб мати сорочку, дівчина повинна була прикласти чимало зусиль. Спочатку посіяти коноплі. Висмикнути їх із землі, скласти в пучечки, які один за одним поскладати на дні ріки, щоб вимокли, приклавши камінцями, аби не забрала повінь. Вимочене висушити на березі, збити ціпом, стерти на терці, розпушити, відокремити бучі, що випрядалися на нитки, з яких ткали мішки, верітки. Напрядені нитки дівчина мотала у мотки, напарювала у попелі, білила. Вибілені, звивала.

Найпоширенішим способом художнього оздоблення тканин стала **вишивка**. Віками складався і національний стиль вишивки на Україні, що відзначався розмаїттям по регіонах. На Київщині, наприклад, поширений рослинний візерунок: гроно ягід, великі квітки, техніка вишивання — хрестиком; на Чернігівщині побутувала вишивка "мережкою" білими нитками. (Демонструються вишивки.)

Повідомлення учнів-дослідників.

Перший учень (розповідає про різьблення з представленням зразків виробів). Мистецтво оздоблення різьбою житла виникло у глибоку давнину і досягло розквіту в ХІХ ст. Мало не всі речі, необхідні у житті, виготовлялися з дерева: меблі, хатне начиння, посуд, знаряддя праці, реманент, вози — майже все це прикрашалось різьбою.

Від батька до сина, від діда до внука передавалися різні види, техніки різьблення, елементи орнаментів, принципи побудови орнаментальних композицій, способи виготовлення інструменту для різьблення.

Неперевершеними майстрами різьблення по дереву вважається славна династія Шкрібляків. Дерев'яні вироби цих майстрів оздоблені віртуозною в'яззю, яка виявляє і підкреслює красу дерева, пластику самої форми.

Скарбнички, декоративні тарілки, топірці та безліч інших виробів народних майстрів експонуються на виставках і в музеях нашої країни, вони дістали постійні візи на міжнародні ярмарки і виставки.

Другий учень (розповідає про гончарство з демонстрацією зразків).

Ще одним із найдавніших видів народного декоративно-прикладного мистецтва є гончарне виробництво. Мабуть, колись дуже давно людина помітила, що шматок глини, випадково опинившись у багатті, твердішає до міцності каменю. Це і стало поштовхом до подальшого бурхливого розвитку гончарства.

З глини виготовляли керамічний посуд (гличики, куманці, чашки, миски, макітри). Вироби з різних видів глини, випалені при високих температурах у спеціальних печах, називаються керамікою. Гончарні вироби виготовляли за допомогою гончарного круга, а щоб вони були міцніші, їх покривали поливою (тонким шаром свинцевого порошку, який плавився під час обпалювання). Великим досягненням у кераміці стало відкриття фарфору — техніки виготовлення виробів з білої глини і спеціальних домішок.

На Україні основними центрами керамічного мистецтва були Опішня, Миргород, Зіньків Полтавської області; Дибинці, Васильків Київської; Попівка, Нова Водолага Харківської; Кути Івано-Франківської області.

Форми керамічних виробів та їх оздоблення в різних регіонах були позначені місцевими характерними рисами. В одній місцевості переважали геометричні орнаменти, в іншій — на посуді розквітали пишні рослинні візерунки: квіти соняшника, рожі, грона винограду. Розписувалися також глиняні іграшки — свищики у формі півників, баранчиків, вершників, козликів, коників тощо.

Гончарство — одне з найскладніших і в той же час найцікавіших народних ремесел. Успіх тут значною мірою залежить від знання секретів випалювання, адже вогонь може зіпсувати, звести нанівець прекрасну роботу майстра.

Глиняний посуд, реставрований археологами, дозволяє скласти уявлення про те, що перший гончарний круг був дуже недосконалим. Його приводили в рух рукою. Повністю формувати посуд на гончарному крузі з одного шматка глини почали в X ст., з появою нижнього верстата.

Великої популярності в наш час набуло виготовлення полив'яного гончарного посуду, гличиків та дзбанків, а також фігурного посуду у вигляді людей та тварин. Найвідоміші майстри глиняного фігурного посуду працюють у с. Опішня, яке розкинулося на мальовничих пагорбах Полтавської області.

Ми часто бачимо у бабусі в хаті макітру чи гличик. Беручи до рук такий посуд, уявляємо, як він народжувався. У таких виробках відчуваються сила землі, тепло людських рук, подих нашої історії.

Третій учень (розповідає про ковальство з демонстрацією зразків). З давніх-давен люди навчилися обробляти метал. У кожному селі був коваль. Він виготовляв плуги і сокири, серпи, мотики, клепава коси, кував коней, окупував вози і сани, переплавляв у ковальському горні зношені інструменти та знаряддя на нові, конструював млинові кола.

Художня обробка металу стала особливо популярною в наш час. Із металу створюють орнаментальні прикраси для паркових огорож, виготовляють сувеніри тощо.

Четвертий учень (розповідає про лозоплетіння з демонстрацією зразків). Плетіння — одне з найдавніших ремесел. Воно виникло, як і кераміка, раніше, ніж обробка дерева, металу, які потребували відповідних знарядь виробництва. Міцні та гнучкі саджанці горіха використовувалися для плетіння огорож, лоза — для виготовлення кошиків, бочок, меблів

та ін. Із соломи виготовляли бочки для зерна, головні убори, а з рогози — килимки, полотна для решіт тощо.

Кожний із цих видів має свої художні особливості. Лоза — найпоширеніший природний матеріал, який завдяки своїй міцності та зручності в роботі став основою для виготовлення різноманітних побутових виробів великих і малих форм.

П'ятий учень (розповідає про витинанку з демонстрацією зразків). Витинанка — один із видів народної художньої творчості. Слово «витинати» означає вирізати. Витинанки — це прикраси для житла, які вирізують ножицями або ножом з білого або кольорового паперу. Вони набули розповсюдження в XIX ст., коли папір став поширеним і доступним матеріалом.

Витинанки прикріплювали на стіні, між вікнами, використовували замість серветок у мисниках, буфетах. Ними прикрашали образи, вікна. Іноді витинанки використовували разом з настінним розписом: велика яскрава вирізка ставала центром композиції, навколо неї малювали і фарбували пав, хмеликів та ін. Люди вірили, що чудові паперові прикраси оберігають їх житла від нещастя, хвороб, дарують достаток і щастя.

Шостий учень (розповідає про флористику з демонстрацією зразків). Зараз великої популярності набула флористика — аплікація з природних матеріалів (квітів, трав, листків). Це цікаве, захоплююче спілкування з природою. Воно розвиває творчість, художній смак. Природа нам дає неповторне різнобарв'я фарб і форм. Яку велику фантазію потрібно мати, щоб з листочків липи зробити осінні яблука, з тополевого пуху — портрет.

Флоризм — це мистецтво комбінування сухих рослин для створення картин, панно.
Сьомий учень (розповідає про писанкарство з демонстрацією зразків).

Наші пращури вірили, що писанка має магічну силу. З тієї хвилини, коли на яйце наносився орнамент, воно переставало бути простим яйцем, а ставало святою писанкою. Бо ж були ці орнаменти не просто малюнками, а таємничими знаками, пов'язаними з магічними обрядами. Шкода, що сьогодні люди вже розучилися «читати» писанки, адже це символ добра, сонця, життя.

- Які є види орнаментів?

Найуживаніший орнамент — стрічковий. Зазвичай його можна було побачити на розписаних стінах і печах у сільській хаті. Такими орнаментальними стрічками прикрашали край глечиків та іншого посуду. Кайма на вишитих рушниках і сорочках — це теж стрічковий орнамент.

Орнамент може заповнювати поверхню виробу народних майстрів суцільним візерунком, мов сіткою. Такий неперервний орнамент застосовують в оздобленні тканин, шпалер, килимів і називають сітчастим.

Орнамент у замкненій формі — квадраті, крузі, трикутнику, прямокутнику — зазвичай розміщують навколо центра. У замкнених орнаментах візерунок вміщено в певну геометричну форму. Наприклад, орнамент у квадраті, колі, трикутнику. (Демонстрація й коментар зразків замкненого орнаменту.)

Якщо скласти такий орнамент удвоє, можна побачити, що обидві його половини мають однакові візерунки, які відходять від середини в протилежні боки. Такий орнамент зветься симетричним. Замкнений орнамент, побудований в колі, прямокутнику чи трикутнику, не завжди буває абсолютно симетричним, але ж загальна його композиція (побудова) повинна бути врівноважена й відповідати тій формі, в яку він вміщується.

5. Практична робота

Виконання ескізу подарунка до родинного свята у вигляді декоративної орнаментальної композиції у техніці витинанки. «Рушник», «Килимок», «Серветка», «Хустка».

Для правильної побудови симетричного візерунку треба застосовувати допоміжні лінії. Контурний малюнок слід виконувати легкими лініями.

Учитель за допомогою малюнка на дошці послідовно пояснює загальну побудову та розміщення основних елементів узору на певних етапах.

(Проробляючи на дошці окремі деталі орнаменту: квіти, листя, слід указати на певну подібність їх до натуральних рослинних форм, але разом з тим підкреслити їх різницю, що полягає в декоративності як форми, так і кольору).

6. Підсумок уроку

- Назвіть найпоширеніші в українській народній творчості види декоративно-ужиткового мистецтва.
- Які традиційні форми виготовляють опішнянські майстри кераміки?
- Визначте види орнаментів на зразках представлених у підручнику.
- Об'єднайте загальною назвою слова: вишивка, кераміка, литво.

Фронтальна демонстрація виконаних робіт з їх подальшим аналізом та оцінювання

Хай цвіте, хай усюди примножиться рясно
Неозоре яскраве українське мистецтво.
Хай чарівність його назавжди окриляє,
Хай квітує красою народне багатство.

7. Домашнє завдання

Уже кілька років на Вінниччині утілюється мистецький проект «Мальована хата». Розробіть орнаменти, якими ви б хотіли прикрасити будинки на вашій вулиці.

Мистецький проект «Декоративно-ужиткове мистецтво нашого краю». Розподіліть підтеми дослідження за видами мистецтва. Об'єднайтесь у пари, міні-групи за інтересами. На завершення проекту організуйте загальношкільну виставку.

Урок № 5. Чарівні візерунки. Традиції народного малювання. Петриківський розпис

Практичне завдання: створення композиції «Кіт Баюн» та прикрашання її орнаментом за мотивами Петриківського розпису.

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

загальнокультурна компетентність: оволодіння досягненнями національної культури;

міжпредметна естетична компетентність: виявлення естетичного ставлення до світу в різних сферах діяльності людини; давати естетичну оцінку творам декоративно-прикладного мистецтва, висловлювати ставлення до переглянутих творів мистецтва;

вміння вчитися: організувати своє робоче місце, планувати свої дії;

предметних компетентностей: продовжити знайомити учнів з традиціями народного малювання; формувати знання про історію виникнення та особливості петриківського розпису; формувати поняття про симетрію, асиметрію в природі та мистецтві. Удосконалювати навички та вміння створювати нескладні композиції та прикрашати їх елементами народного малювання. Розвивати відчуття композиційної рівноваги,

нестандартність мислення, окомір, фантазію, естетичний смак. Виховувати любов до народної творчості, природи.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Техніка виконання: ліплення.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання, аудіо запис українських народних пісень.
2. О. Дзень «Свято врожаю», твори Г. Собачко - Шостака, К. Білокура, М. Приймаченко, М. Тимченка
3. М. Примаченко. «Звірі в гостях у лева» М. Тимченка. «Чорна птиця» З. Г. Павленка. «Букет» П. Глущенко. «Півень у квітах»
4. Таблиці мазків, елементів, композицій Петриківського розпису, учнівські роботи. Технологічна картка зображенням Кота-Баюна.
5. Гуаш, пензлі.

Види мистецтв, навчальні предмети що інтегруються на уроці: українська література, музичне мистецтво.

Хід уроку

1. Організація класу

2. Емоційний момент

Учитель: *Колишися, калинонько, колишися,*

Зеленими листочками розтисися.

Сонячними променями розмалюйся,

З дужим вітром буйнесеньким розцілуйся.

А ще й срібною росою вмийся чисто,

Надінь свої ягідочки, як намисто.

Буде тобі, калинонько, дуже радо,

Коли глянеш в чисту річку - у свічадо...

Рідна земля, її природа здавна надихали українців на творчість. В кожній квіточці, в усьому живому, наші предки цінували красу і неповторність. Ця краса влітається в мереживо поезії, летиться в мелодії пісні і оживає у фарбах художника. Наші предки вірили, що природа рідної землі має духовну силу. Тому вони почали прикрашати свої глиняні будинки магічним орнаментом із зображенням навколишніх рослин, які були оберегами.

Робота з підручником с.54-57. Традиції народного малювання. Ознайомлення з творчістю видатних майстрів традиційного українського живопису Г. Собачко-Шостака, К. Білокура, М. Приймаченка, М. Тимченка.

3. Актуалізація опорних знань

- Діти, пригадайте, що означає слово «декор»?
- Яке мистецтво називають декоративно-ужитковим?
- Що таке орнамент? Які ви знаєте види орнаменту?

4. Повідомлення теми і мети уроку **Мотивація навчальної діяльності**

Якими досягненнями в галузі декоративного мистецтва Україна славиться на весь світ?

У 2012 році Міністерство культури України визнало Петриківський розпис об'єктом нематеріальної культурної спадщини України, а у грудні 2013 році даний вид українського

мистецтва було включено до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО.

Петриківка – це душа України, в ні зберігається славетне козацьке минуле, яке органічно доповнює безцінну культурну спадщину людства. Надання Петриківському розпису статусу нематеріальної культурної спадщини людства – це історична подія для нашої держави. Це потужний стимул для зміцнення міжнародного іміджу України в світі як сучасного центру розвитку унікального самобутнього мистецтва, – сказав О. Вілкул.

Ми маємо сьогодні чудову нагоду опанувати ази Петриківського розпису – унікального, самобутнього декоративного мистецтва. Яке вже вийшло за межі побутового.

5. Вивчення нового матеріалу

Подивіться, які унікальні композиції створено петриківськими майстрами.

Порівняйте Петриківський розпис зі зразками інших відомих декоративних технік (Гжель, Хохлома).

Гжель

Хохломський розпис

Як відрізняється кольорова гама Петриківського розпису, чим вас вражає? (Яскравість, соковитість кольорів. Застосування чотирьох основних кольорів: червоного, жовтого, зеленого, синього).

Петриківський орнамент характеризується як рослинний, переважно квітковий, ягідний. Він ґрунтується на уважному вивченні натуральних форм місцевих рослин і створенні на цій основі стилізованих квітів, дивовижних птахів, тварин. Звичайно, тут можуть з'явитися і казкові птахи і пава невагомо сяде на кущ калини.

Умовність і стилізація – найважливіші прикмети декоративного мистецтва.

Характерною рисою Петриківського розпису є те, що весь малюнок ніби розгорнутий на площині стіни, листа паперу, декоративної тарілки, має поверхневий вигляд. При цьому лінії стебел і галузок не перетинаються між собою, а багато елементів розпису (квіти, листки, ягоди тощо) мають силуетне зображення. Фігури птахів, звірів, людей мають здебільшого контурне зображення.

Виконуючи петриківський розпис, пензлик тримають трьома пальцями перпендикулярно до поверхні, що розписується. Це забезпечує вільний мазок від себе, від тонкої лінії до стовщення, тобто, починаючи з кінчика пензлика і закінчуючи натиском на його основі.

Для зображення ягід грон калини, винограду, горобини майстри часто користуються таким «інструментом», як власний палець. Умочивши палець у фарбу, торкаються ним до паперу й лишують кругленьку плямочку.

Зараз ми спробуємо опанувати основними мазками техніки Петриківського розпису. І тоді ви самі зможете створити власну композицію, як петриківські майстри.

Інструктаж до виконання вправи

Щоби створити візерунок у техніці петриківського розпису, необхідно оволодіти чотирма типами мазка, традиційно званих «гребінець», «зернятко», «горішок», «перехідний мазок», які складають елементи розпису.

«Гребінець» — мазок, який починається з потовщення, зробленого натиском пензля, та завершується тонким вусиком, який виконується легким дотиком кінчика пензля. Покладені разом декілька таких мазків нагадують гребінець.

«Зернятко» — мазок, який наносять, почавши з легкого дотику, до сильного натиску пензлем. Коли мазки «зернятко» покладені з обох боків стебла, кінчиком назовні, зображення нагадує колос. Звідси і назва. Для елементів, пов'язаних з виконанням

«зернятка», «кривенького зернятка», тоненьких гілочок, годиться звичайний акварельний пензель з тоненьким гострим кінчиком (коли він зволожений). Але за традицією для виконання цих мазків використовувався саморобний пензлик із шерсті kota.

«Горішок» — складається з двох гребінцевих мазків, які зігнуті та поставлені один проти одного. Заповнивши вільне місце мазком «зернятко», отримують форму, схожу на лісовий горіх.

«Перехідний мазок» — накладається одним пензлем, але двома фарбами. При цьому сухий пензель умочують в одну (наприклад, зелену), а потім в іншу (наприклад, жовту). На папері залишається слід від жовтої фарби, який плавно переходить у зелений колір.

Фізкультхвилинка:

*Потягнулись кошенята,
Спинки вигнули, умилась.
Лапки вгору, лапки вниз.
Лапки вгору, лапки вниз.
У віконце подивились,
Кругом себе покрутились.
Сон від себе геть прогнали,
Бо на них чекають справи!*

Діти, ми згадали про котиків не дарма. Адже ми сьогодні зобразимо казкового kota Баюна. Пригадайте, що ви знаєте про нього, який він у казці?

(Кіт Баби Яги, який зачаровує мандрівників своїм співучим голосом і може з'їсти).

Спробуємо його перетворити на доброго та веселого. А допоможе нам в цьому яскрава кольорова гама Петриківського розпису та елементи, які ми з вами вже навчилися малювати.

6. Практична робота: створення декоративної композиції «Кіт Баюн»

Учитель:

Перш ніж почати створювати декоративну композицію нам необхідно зрозуміти що таке симетрична композиція.

Симетрія — розміщення однакових частин цілого щодо центру, середини.

Асиметрія — відсутність симетрії.

Симетричними є крила метелика, тіло птаха, тварин, людини...

- А які з композиції декоративних розписів представлених на дошці є симетричними, асиметричними?

- З яких геометричних фігур складається тіло kota?

- Яка з частин тіла є найбільшою, меншими, найменшими?

Тіло kota має симетричну форму.

Тому розпочніть свою роботу із визначення та проведення олівцем осьової лінії малюнка.

Намітьте овал тулуба, голови.

7. Підсумок уроку

Учитель:

1. Назвіть основні елементи петриківського розпису.
2. Чим майстри-петриківці виконували свої розписи?
3. Які кольори переважають у петриківському розписі?

Урок № 6. Золоті руки майстрів. Народна іграшка

Практичне завдання: створення колективної композиції «Сорочинський ярмарок»

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

загальнокультурна компетентність: вміння виявляти морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва;

міжпредметна естетична компетентність: духовно-моральні основи життя людини, особливості національної і загальнолюдської культури в побутовій та культурній сфері;

соціальні компетентності: продуктивно співпрацювати з партнерами в групі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з однокласниками;

вміння вчитися: організувати своє робоче місце, планувати свої дії, доводити роботу до кінця;

предметних компетентностей: ознайомити учнів із народними традиціями українців, різновидами народних іграшок; поглибити знання учнів про об'ємне ліплення, пластичну виразність; розвивати вміння створювати об'ємні образи, зокрема відтворювати характер кожного персонажу ярмаркової композиції. Виховувати інтерес та шану до національних традицій, до українського декоративно-вжиткового мистецтва.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: колективна робота.

Техніка виконання: об'ємне ліплення.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Відеодобірки уривків мультфільму «Як жінки чоловіків продавали», тематичні ілюстрації.
3. Схеми поетапного створення композиції «Сорочинський ярмарок»
4. Кольоровий пластилін або скульптурна маса, стеки, підкладні дощечки.

Види предметів, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, історія, література, народознавство.

Музичний ряд: дует «Два кольори» «Ярмарок Сорочинський», звуки природи.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Перевірка наявності обладнання, правильної підготовки до роботи.

2. Мотивація художньо-трудої діяльності

- Кого ми називаємо народними майстрами?
- Що вони створюють?
- Де ми можемо побачити вироби народних майстрів?
- Що ми називаємо ярмарком?
- Які ви знаєте найвідоміші ярмарки?

3. Повідомлення теми і мети уроку, оголошення цілей уроку

Сьогодні нас чекає подорож до Сорочинців, в майстерні художників-умільців і ми навчимося працювати колективно над об'ємною композицією «Сорочинський ярмарок».

4. Актуалізація опорних знань

Перегляд відео «Сорочинський ярмарок».

Історична довідка:

З давніх-давен на нашій землі збиралися великі торги – ярмарки. Гончарі й ложкарі, ткалі й вишивальниці, бондарі й столярі, стельмахи й кошикарі, кушніри й лимарі, соленики й дьогтярі, бублейниці й кравці продавали на ярмарках свої вироби. Валками стояли на торжищах чумацькі мажі з сіллю та рибою. Кожний купував те, що не міг зробити сам.

Павло Алепський, вражений великим розмахом торгівлі в Україні в період визвольної війни 1648-1654 рр., згадує базари в Золотоноші, Черкасах, Прилуках писав: "У країні козаків ярмарки бувають безперервно з початку і до кінця року. В кожне свято відбувається ярмарок в тому чи іншому місті, як це було запроваджено за часів панування ляхів ". Десятки населених пунктів називає він "торговими містами".

Ось М.В. Гоголь описує, як люди з усіх кінців ідуть на ярмарок десь на початку ХІХ ст.: *«Такою розкішню блищав один із днів спекотного серпня тисяча вісімсот. Так, літ тридцять буде назад тому, коли дорога, верст за десять до містечка Сорочинців кипіла народом, який поспішав з усіх навколишніх і далеких хуторів на ярмарок. З ранку ще тягнулися незмінною низкою чумаки з сіллю і рибою. Гори горщиків, закутаних у сіно, повільно рухалися, здається, нудьгуючи своїм ув'язненням і темрявою, місцями тільки якась розписана яскраво миска або макітра хвалькувато висловлювалася із високо накопиченого на возі тину і привертала розчулені погляди поклонників розкоші. Багато перехожих поглядали із заздрістю на гончара, який повільними кроками йшов за своїм товаром, турботливо обкутуючи глиняних своїх фронтів і кокеток ненависним для них сіном.*

Одиноко в стороні тягнувся на стомлених волах віз, навалений мішками, прядивом, полотном і різною домашньою поклажею, за яким брів, у чистій полотняній сорочці і забруднених полотняних шароварах, його господар...».

5. Вивчення нового матеріалу

Віртуальна подорож до Сорочинців

Культура іграшки — важливий елемент загальної культури нації. Народну іграшку в усі часи створювали турботливі руки майстрів, вона завжди була не тільки предметом гри, а й оберегом для дитини. Ще в прадавні часи мисливці не тільки малювали на стінах печер сюжети майбутнього полювання, а й розігрували сцени з нього з виліпленими з глини фігурками людей та тварин. ці фігурки й стали першими ляльками людства. Були часи, коли лялька рятувала життя людини, замінивши її в обрядах жертвопринесення різним богам. У кожної такої ляльки було своє ім'я — Морена, Купало, Ярило і т. ін. Ляльок робили з підручних матеріалів — із соломи, глини, дерева, очерету, з початків кукурудзи, гілля дерев, тканини. Ще в Давньому Єгипті були ляльки, виготовлені з дерева та тканини. із Давнього Китаю до нас дійшли глиняні ляльки, а в античну епоху створювали ляльок-маріонеток зі слонової кістки. Лялька Афін була досить примітивною і вирізаною з деревини. але йшов час, і з розвитком цивілізації розвивалося й виробництво ляльок.

Витворами народних майстрів декоративно-ужиткового мистецтва здавна були іграшки. Їх виготовляли з природних матеріалів — горіхів, моху, трави, качанів капусти, кукурудзи, навіть із тіста або сиру. Найчастіше застосовували дерево і глину. Кожен край багатий на свої іграшкові традиції. На Полтавщині набули поширення керамічні іграшки, на Гуцульщині — дерев'яні, на Поліссі — солом'яні, а в Карпатах — навіть незвичайні їстівні «коники» та «баранці», зроблені з сиру (перегляд слайдів).

Іграшки довго сприймалися як обереги. Так, баран означав щастя, ведмідь — багатство, собака та кінь — охорону та допомогу, а лев утілював силу й могутність. Вони часто «оживали», ставали героями народних казок, обрядів, ігор і забав, що супроводжувалися піснями й танцями.

Ляльок-берегинь виконували з тканини. цікавим є те, що таким лялькам не зображували облич. це пов'язано з тим, що лялька в минулому виконувала роль обрядового,

навіть магічного предмета. Така «безлика лялька» була оберегом. Відсутність обличчя була ознакою того, що лялька — нежива, тому не доступна для вселення злих духів. Зараз у Києві існує Музей іграшки, де можна подивитися на іграшки, навіть потримати їх у руках та дізнатися про історію кожної з них.

— Хто створює глиняні іграшки? (*Гончарі*)

По всій нашій Україні живуть такі люди. Це гончарі-умільці. В їхніх руках відбуваються цікаві перетворення глини на вироби, з якими ми сьогодні й познайомимось.

Перегляд керамічних іграшок.

- З чого зроблені іграшки?

Різноманітний і гарний природний матеріал — дерево, глина, метал. Але краса його відкривається не всім людям, а лише чуйним і уважним, в руках яких він *розмовляє мовою краси*.

- А чи однакові іграшки за розміром?

- Давайте уважно подивимось на іграшки й спробуємо визначити, що в них спільного, а що відрізняє одне від одного.

У багатьох народів світу популярними є дитячі іграшкові музичні інструменти: сопілочки, тріскачки, бубонці, дзвоники, дерев'яні ложки. Побувають іграшки-тваринки, що грають на барабанчиках чи тарілочках. Відомі своєю красою та вигадливістю німецькі й австрійські музичні скриньки з ляльками, що відтворюють популярні мелодії. В Україні найпоширенішою серед музичних іграшок є глиняний свистунець. Його зазвичай виготовляють в образі диво-птаха, який співає подібно соловейку.

- Кого ми називаємо учасниками ярмарку?

- Чим вони займаються на ярмарку?

- Чи можемо ми здогадатися який характер мають персонажі ярмарку? (перегляд слайдів).

6. Практична робота

Пояснення послідовності виконання роботи. Уявимо, що знаходимося в майстерні народних умільців і приготуємося до ярмарку. Кожен намагатиметься зробити свою іграшку найкращою, привабливою, святковою, але не забуваємо що робота в нас колективна, тому ви повинні продумати якого персонажа ви будете ліпити, який в нього буде характер, що він буде продавати, або чим буде займатися на ярмарку.

1. Учні класу об'єднуються в групи.

2. Планування в групі сюжетної композиції.

3. Кожна група учнів визначає ліплення персонажів ярмарку.

4. Всі персонажі повинні бути підпорядковані між собою за розмірами.

5. Зверніть увагу на те, що глиняні іграшки пластичні, без гострих країв, мають здебільшого прості, узагальнені форми і передають лише основні, найтипівіші риси тварин, персонажів.

6. Загальна вимога до іграшки — узгодженість усіх її елементів, відповідність декору й форми. Зовнішнє оформлення має відповідати формі, підкреслювати її.

7. Робота з підручником (ст. 64-65) та наочна демонстрація вчителем виготовлення зразка іграшки.

Загадаймо правила безпеки під час ліплення:

- Як необхідно організувати робоче місце для ліплення?

- Як користуватися стеком?

- Чому важливо після роботи пластиліном гарно вимити руки?

Самостійна художньо-творча діяльність учнів

Технологічна картка поетапності виконання практичного завдання

7. Підсумок уроку

Отже, можемо зробити висновок: сучасне декоративно-прикладне (декоративно-ужиткове) мистецтво України — яскравий приклад взаємозв'язку народного та професійного мистецтва.

1. Створення з групових робіт великої колективної роботи.
2. Відмічення досягнень і недоліків.
3. Прибирання робочого місця.
4. Особиста гігієна (*миття рук*).

Урок № 7. Мистецький дивосвіт. Чарівні арабески

Практичне завдання: створення ескізу мотиву арабески для прикрашання східного килима, посуду одягу.

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурні компетентності: оволодіння досягненнями культури, особливості української східної культури в побутовій і культурно дозвіллевій сфері; виявляти ціннісне ставлення до народної творчості східних народів

міжпредметні естетичні компетентності: виявлення естетичного ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтв;

предметних компетентностей: поглибити знання дітей про східний орнамент; дати визначення понять арабеска, виховувати, духовні, моральні якості творчої особистості.

Обладнання:

1. Інформаційні засоби навчання, аудіо запис східної музики.
2. Презентаційний матеріал «Чарівні арабески».
3. Графічні матеріали.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

1. Організація класу до уроку

(Звучить повільна східна музика)

Сьогодні ми починаємо урок з віртуальної подорожі, задійте свою уяву, спробуємо опинитись у атмосфері, яку передають ці чарівні звуки.

Зверніть увагу на особливості орнаментів. (*Перегляд презентації «Чарівні арабески»*)

Нескінченне плетіння орнаменту мимоволі викликає асоціації зі східною музикою і поезією. Стіни залів суцільно вкриті орнаментами. Миготять блакитні, червоні, золотисті фарби. Візерунки в'ються по стінах, переходять на стелі і звідти немов би стікають гронами до легких арок, які спираються на тонкі тендітні колонки. Чарівне диво...

2. Актуалізація опорних знань

- Пригадайте, що таке орнамент. Які види орнаменту ви знаєте?
- Як називають вид орнаменту, в якому використані стилізовані квіти, листя, ягоди, гілки?

- Які мотиви характерні для геометричного орнаменту?

3. Повідомлення теми і мети уроку

У культурі цього народу зародилась математика, алгебра, геометрія, склався збірник народних казок «Тисяча і одна ніч», вона подарувала людству дивовижні візерунки, якими оздоблюють стіни культових споруд – арабески.

Що таке «арабеска»?

На це питання ми постараємося знайти відповідь на сьогоднішньому уроці. І будемо вчитися зображати мотив арабески.

4. Вивчення нового матеріалу

Розповідь вчителя про арабески. Арабескою, або арабською в'язю, називають і традиційні східні орнаменти. У них гармонійно поєднуються рослинні та геометричні мотиви. Арабески часто ставали окрасою східних побутових речей, використовувалися в рельєфах архітектурних споруд, книжкових мініатюрах, на керамічних виробках, килимах, у декорі одягу і прикрас.

Східний орнамент схожий зі старослов'янським — в'язю. Його елементи неначе перев'язані між собою стрічкою в одне ціле. Орнамент — ніби розповідь казкаря, який поєднує в переказах та легендах окремі сюжети і теми. Рослинні мотиви, розташовані довкола хвилеподібної лінії, утворюють бігунок, характерний для українського орнаменту. Такий візерунок в'ється, мов стежинка, струмок, чи річка, що «біжать» серед лісу, поміж пагорбів.

У вокальній музиці твори зазвичай пишуть на віршовані тексти, але можуть співатися без слів, протягуючи голосний звук або склад. Спів без слів називається вокалізом.

Промовте будь-яку фразу з різними інтонаціями (журба, сумнів, незадоволення).

Створіть відповідні музичні інтонації. Рухами, жестами передайте різні емоційні стани.

Як і в образотворчому мистецтві, музичний твір має неповторний мелодійний і ритмічний рисунок. Мелодія, ніби лінія в малюнку, буває різною: хвилястою, ламаною, орнаментально прикрашеною. Від плавного, крокуючого чи стрибкоподібного руху залежить характер музики: грайливий чи рішучий.

- За допомогою ілюстрацій розкажіть, які різновиди вокальної музики вам відомі. Яку вокальну музику вам подобається слухати найбільше?
- Порівняйте східний та український орнаменти. Що спільного та відмінного між ними?
- Які мотиви притаманні східним орнаментам? А які слов'янським?
- Які майстри використовують поєднання кольорів в арабесках?
- Охарактеризуйте художні особливості арабески.
- Чи можна назвати «арабескою» українські орнаменти? Поясніть.

5. Практичне завдання

Арабеска будується на повторенні одного або кількох фрагментів візерунка. Нескінченність його руху, що протікає в певному ритмі, можна зупинити або продовжити у будь-якій точці без порушення цілісності. Такий орнамент виключає тло, тому що один візерунок безперервно вписується в інший.

Домашнє завдання

1. Подивіться на сайтах Інтернету зразки виконання східних танців, зверніть увагу на характерні деталі та орнаментальне оздоблення костюмів східних красунь.
2. Поміркуйте і обговоріть, чим схожі візерунки орнаментів і фігури танців.
3. Спробуйте утворити танцювальними рухами орнаментальну в'язь.
4. Мистецький проект. Організуйте міні-конкурс арабесок (музичних, танцювальних, декоративних). Придумайте сучасні костюми з використанням східних елементів

Урок № 8. Музичні та графічні інтонації. Мелодія ліній

Практичне завдання: створення графічних композицій з допомогою різних за характером ліній «Осінній буревій», «Тихий листопад».

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна: виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва.

міжпредметні естетичні компетентності: розвивати вміння передавати характер зображення засобами мистецтва (графіки, літератури, музики) висловлювати своє ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

громадська компетентність: бережливе ставлення до природи, здатність екологічно мислити;

предметних компетентностей: розширити знання про графіку як вид образотворчого мистецтва. Розвивати вміння працювати графічними матеріалами (олівцем, ручкою, фломастерами), розкривати «характери» ліній, розвивати творчу і пізнавальну активність учнів. Виховувати акуратність, точність.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: практичне завдання - індивідуальна робота.

Техніка виконання: лінійна графіка.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Репродукції: А. Матісс. «Портрет жінки з розпущеним волоссям» Т.Г.Шевченка, А.Дюрера, В.Серова; малюнки, графічні композиції, виконані крапками; дитячі роботи, тематичні ілюстрації.
3. Літературний ряд: К.Перелісна. «Золотая осінь».
4. Схеми поетапного створення пейзажної композиції.
5. Ручки кулькові, гелеві, фломастери, олівці, папір.

Види предметів, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література, природознавство.

Хід уроку

1. Організація класу

2. Актуалізація опорних знань

Бесіда «Що я знаю про графіку», застосовуючи інтерактивний метод «Мікрофон».

- Які ви знаєте засоби виразності графіки?
- Що є матеріалами для графічних робіт?
- Які відмінності між твердими і м'якими олівцями?
- Що таке графіка?

3. Оголошення теми уроку

Сьогодні ми ознайомимося з виражальними засобами графіки та з їхньою допомогою створимо композиції «Осінній буревій», «Тихий листопад».

4. Вивчення нового матеріалу

Слово вчителя. Одним із найпоширеніших видів образотворчого мистецтва є графіка. Слово «графіка» — похідне від грецького «графо» — «креслю», «пишу», «малюю».

Мовою графіки розповідають нам про навколишній світ і первісний художник, і середньовічний каліграф, і дитина яка малює на асфальті, і митці минулого й сучасного. Ілюстрації в книгах, замальовки і карикатури в газетах, оформлення упакувань різних товарів, плаката на вулицях — це витвори художників-графіків.

Графіка має різні види й жанри: станкова, книжкова, плакат, промислова, газетно-журнальна тощо.

Вчитель підходить до столу, де знаходяться книжки, газети, журнали, рекламні плакати, етикетки, марки, емблеми, грошові знаки, книжечки учнів попередніх років. Нашу мандрівку почнемо саме звідси. (Розгляд матеріалу).

Залежно від призначення розрізняють станкову, книжкову і прикладну графіку.

- Як називається станок на якому працює художник? (мольберт). Отже станкові роботи це роботи виконані на мольберті, тобто станку. До **станкової графіки** належать усі графічні твори, що існують самостійно. Вони можуть бути авторськими оригінальними рисунками або естампами. **Естампами** називають друковану графіку, художник виконує роботу яку потім роздруковують у друкарні, так само як і оригінали, виставлена в музеях або прикрашає інтер'єри приміщень.

На відміну від станкової графіки книжкова і прикладна завжди пов'язані з оформленням та ілюструванням друкованої продукції. Це книжки, газети, журнали, рекламні плакати, етикетки, марки, емблеми, грошові знаки...

- Якими художніми матеріалами ми можемо провести лінію, нанести пляму?

Лінія, штрих і тон стали основними образотворчими і виразжальними засобами графіки. Щоправда, у деяких видах графічного мистецтва використовується колір, але його роль, як правило, обмежена, службова. Графічні твори допомагають пізнати й зобразити життя в усіх його проявах. Уміло використовуючи лінії, штрихи і тони, художники створюють графічний образ.

А тепер давайте ознайомимося із **засобами графіки**. (*Під час пояснення матеріалу вчитель демонструє репродукції, дитячі малюнки.*) Лінійний малюнок передає лише обрис предметів, однак він може передати й тип характеру, рух і може мати просторовий характер, сутність і значення цієї лінії легше за все зрозуміти, спостерігаючи за олівцем майстра в процесі його роботи його роботи: лінія то посилюється, то послаблюється, іноді зникає, а потім з'являється. Особливо виразними в цьому відношенні є картини Мікеланджело, А.Дюрера, В.Серова (*вчитель демонструє репродукції картин*). Художник, надаючи лінії незначних коливань, зображуючи й більш тонкою або товстою, створює певний характер лінії. Погляньте, як вдало використали художники особливості ліній у своїх роботах. Якого співучого характеру набули вони в малюнках італійського художника С.Ботічелі, і наскільки вона гостра і експресивна у творах голландця В.Ван Гога, легка в малюнках Тиціана, строга, насичена, жива у Леонардо да Вінчі, Мікеланджело.

Лінійний малюнок буває, як правило, світлим, легким узагальненим. Малюнок тоном дозволяв дати більш повну характеристику предмета й середовища передачею об'ємності форми за допомогою штриха, який може бути товстим і тонким, коротким і довгим. Штрихи можуть лягати близько один до одного, створюючи враження плями, наноситися як вертикально, так і горизонтально. Перехресне штрихування допоможе зобразити глибокі тіні.

Пригадайте, що означає «штрих» в музичному мистецтві? (нім. - риска) – спосіб добування звуку на музичних інструментах, а також в співі.

А якщо проведемо паралель між візуальним і музичним штрихом, використаємо музичну термінологію. На яких репродукціях штрих «легато», а на яких «стокато»? Чому?

Але існують в житті явища і предмети, які потребують інших спеціальних засобів вираження. Крапки, наприклад, чудово передають деякі ніжні прозорі поверхні, а також пісок.

Графічні твори залежно від техніки виконання діляться на унікальні та естампні.

Унікальні графіка – це такі традиційні техніки, як гуаш, туш-перо, сепія тощо, вони існують в одному екземплярі (виконані вручну). (Демонструються твори Т.Г.Шевченка).

Естампна, або тиражована – друкована графіка.

5. Практична робота

Виконання тренувальних вправ.

Для того щоб досконало опанувати технікою малюнка, необхідно виконати деякі вправи.

Завдання 1. Лінія «на прогулянці».

Намалюйте, не відриваючи олівець від паперу. Лінія повинна йти вільно, начебто вона на прогулянці, то повертаючись, то закруглюючись, іноді потрібно провести додаткові лінії там, де їх немає.

Завдання 2. Техніка штриха.

1) Виконайте штрихування квадратів паралельними лініями зберігаючи поданий напрямок.

2) Заповніть квадрат перехресним штрихуванням.

Бесіда

- Робота над пейзажем починається з...? (лінії горизонту)
- Намічаються пропорції окремих предметів, їхньої будови.
- Після уточнюються і промальовуються деталі.
- Закінчуємо малюнок тоною проробкою всієї композиції.

Всі предмети, віддаляючись, не тільки зменшуються за величиною, але й ніби тануть у повітрі, набуваючи неясного обрису, втрачаючи тонову контрастність. Тому об'єкти, що знаходяться ближче, треба малювати чіткіше, **а все те,що знаходиться далі, малюють без подробиць.**

Поетичні хвилинки

Закрийте очі і послухайте вірш

Золота осінь

В парках і садочках
На доріжки й трави
Падають листочки
Буро-золотаві.

Де не глянь, навколо
Килим кольористий,
Віги напівголі,
Небо сине чисте.

Метушні немає,
Тиша й прохолода.
Осінь золотая
Тихо-ніжно ходить.

(К.Перелісна)

- Як я прочитала вірш? (тихо)
- А як зобразити графічно «Тихий листопад»?

6. Підсумок уроку

Демонстрація завершених робіт.

Учні розповідають, які засоби виразності графіки використали.

- Що нового сьогодні дізналися?
- Хто пригадає, що таке естамп?

Урок № 9. Краса в різноманітті. У країні штрихів і світлотіні

Практичне завдання: виконання графічної композиції «Ведмеді на півночі».

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:** *загальнокультурна компетентність:* виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва.

міжпредметні естетичні компетентності: розвивати вміння передавати характер кожної тварини засобами графіки, висловлювати своє ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметних компетентностей: поглибити знання учнів про природне явище північне сьйво; познайомити учнів з видами графіки за призначенням; продовжити формувати уявлення про способи штрихування; вчити працювати учнів в техніці «гратаж», розкривати «характери» штрихів; розвивати творчу і пізнавальну активність учнів;

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: практичне завдання - індивідуальна робота.

Техніка виконання: гратаж.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Відеодобірки уривків мультфільму «Умка», тематичні ілюстрації.
3. Схеми поетапного створення композиції «Ведмеді на півночі».
4. Картон білий, масляна пастель біла або свічка біла, гуаш чорна, широка кисть, рідке мило, копірка, олівець, загострена шпатель.

Види предметів, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література, природознавство, фізика.

Музичний ряд: звуки природи (заметіль, хурделиця, хруст снігу), пісенька про ведмедів.

Хід уроку

1. Організаційний момент (1 хв.)

2. Повідомлення теми і мети уроку, оголошення цілей уроку (2 хв.)

Тема уроку: «Краса в різноманітті. У країні штрихів і світлотіні». Виконання графічної композиції «Ведмеді на півночі».

Сьогодні на нас чекає подорож на Північ. Ми будемо вчитися використовувати різні способи штрихування: виявляти характер штрихів, порівнюємо з штрихом в музиці, виділяти головне в композиції та вчитися презентувати свою роботу.

3. Актуалізація опорних знань (2 хв.)

Розминка аудиторії.

- Яке мистецтво ми називаємо графікою?
- Які види графіки ви знаєте?
- Які виражальні засоби графіки?

Мелодія і лінія — своєрідні «солісти», що створюють художній образ у музиці й графіці. Як звучання шум голосу збагачується акомпанементом, так і виразні можливості ліній посилюються, якщо їх розмістити щільно. Такі лінії, що виконані одним рухом руки, називаються штрихами. Вони бувають різні: за довжиною, напрямом, характером (прямі, заокруглені, перехресні тощо). Головне призначення штрихів — передати світлотінь, форму, об'єм, розташування в просторі. Штрихами можна відобразити, наприклад, колючість їжачка і блискучу поверхню новорічної кульки, прямокутну форму книжки й округлість яблука, легкість хмаринки й важкість гирі. Щоб передати об'єм предмета, штрихи накладаються за його формою. (Перегляд зразків та аналізування характеру штрихів).

Художники часто застосовують штрихування в книжковій графіці, зокрема під час створення ілюстрацій.

- Порівняйте характер штрихів у різних ілюстраціях (перегляд графічних робіт).

- *Давайте проаналізуємо визначення «Штриха»:*

➤ **Музичне мистецтво:** Спосіб видобування звуків голосом чи на інструменті.

➤ **Образотворче мистецтво:** Риска, що виконується одним рухом руки.

4. Вивчення нового матеріалу (10 хв.)

Подорож на північ

Небо, розцвічене холодними блискучими кристалами, що переливаються всіма відтінками веселки, - це чи не чудо? Це не чудо, це природне явище, і ім'я йому — полярне сяйво.

Полярне сяйво — це незвичайне світлове явище, що утворюється час від часу у верхніх шарах атмосфери Землі. Воно виникає у вигляді низки різнокольорових смуг, які можуть змінювати свій колір і розмір. Через те, що таке явище протягом століть спостерігають жителі полярних областей Північної півкулі, його часто називають північним.

Виникає це унікальне видовище через взаємодію космічного випромінювання, що проникає у верхній шар атмосфери, з магнітним полем нашої планети. Космічне випромінювання проникає в зони, які мають форму кілець, що оточують полюси Землі. Частинки газів зі складу атмосфери (кисень, водень, гелій) зіштовхуються із зарядженими частинками сонячного вітру - потоками часток сонячних атомів, що летять у космосі з великою швидкістю. Саме ці зіткнення викликають таке яскраве світіння, яке раніше вважалося дивом. Прадавні люди вважали північне сяйво відблисками копій міфічних небесних велетнів, що сходяться у двобої.

Форми, що їх набуває північне сяйво, можуть бути різноманітними: дуга, стрічка, інколи навіть корона або просто пляма. Північне сяйво не пересувається небосхилом. Центр його залишається на постійному місці. Форма ж повільно змінюється, що супроводжується пульсаціями світла й неясними світловими спалахами (перегляд зразків).

Ці кольорові смуги мають ширину до ста шістдесяти кілометрів, а довжину - до тисяча шестисот кілометрів. Танцюючи в темному небі, північне сяйво нагадує язика полум'я – видовище, яке зачаровує й чарує. Північне сяйво відбувається на Землі, але викликане воно процесами, що відбуваються їм Сонці.

- Давайте пригадаємо в якому мультфільмі ми можемо побачити північне сяйво? (перегляд мультфільма «Умка»).

- Чи відомий вам персонаж відомого мультфільму Умка? Ким він був? (білим ведмедем).

- Вірно, Умка та його мама – білі ведмеді, які живуть в полярних областях на Північній півкулі Землі.

Білі ведмеді мешкають серед снігів і льодовиків. Проте ведмеді там не мерзнуть – їх зігріває тепле хутро і жирок. Білу шубку ведмеді вибрали не випадково. Вона маскує їх при полюванні на моржів, морських зайців, риб і тюленів. Адже сніг теж білий!

Білий ведмідь – чудовий плавець. Частенько запливає далеко-далеко в море. Коли маленькі ведмежата підростають, вони вирушають з мамою бродити сніговими пустелями в пошуках їжі (перегляд фото світлин).

- Давайте разом з вами помандруємо до Умки в гості та побуваємо на Північному полюсі.

Фізкультхвилинка

(Відправляємось у гості до Умки, виконуючи вправи фізкультхвилинки під музику).

Гра «Ведмідь»

Учитель пропонує учням уявити, як повільно ходить ведмідь, вайлувато переступаючи з ноги на ногу; як бігає: швиденько і прямо пересувається вперед, як він бурчить (дозволити школярам пробігти від своїх парт до дошки).

5. Самостійна художньо-творча діяльність учнів (26 хв.)

Для створення композиції «Ведмеді на півночі» найкраще підійде техніка «гратаж».

Гратаж – різновидність техніки графографії.

Гратаж – незвичайна техніка малювання. Навіть не малювання, а процарапування елементів малюнка. Як правило, гратаж виконується в чорно-білій гамі, але експериментувати з кольором малюнка або тла теж можна!

Для виготовлення малюнка в техніці «гратаж» потрібні: картон білий, масляна пастель біла або свічка біла, гуаш чорна, широка кисть, рідке мило, копірка, олівець, загострена шпатель. В результаті вживання даної техніки утворюється ефектне і драматичне чорно-біле або кольорове зображення.

Техніка гратаж почала користуватися величезною популярністю серед художників-графіків в першій половині ХХ століття.

Гратаж і в даний час залишається по-своєму унікальним і виразним засобом малювання.

Послідовність виконання малюнку в техніці «гратаж»:

1) Зафарбуйте вільними мазками аркуш паперу кольорами, які, на вашу думку, нагадують яскраве північне сьйво.

2) Щільно натріть просохлий аркуш свічкою.

3) Змішайте чорну туш із невеликою кількістю будь-якого рідкого миючого засобу.

Широким пензлем нанесіть туш на папір.

4) В центрі композиції позначте загальну форму тварини, визначте її пропорції.

5) Побудуйте фігуру тварини, легкими короткими штрихами позначте її контур.

6) Короткими штрихами передайте об'єм та хутро тварини шляхом вишкрябування загостреною паличкою (або використаним стрижнем кулькової ручки).

Північне сьйво намалюйте «сміливими», «впевненими» довгими вертикальними штрихами

Перегляд зразків дитячих робіт

6. Підбиття підсумків уроку (3 хв.)

Аналіз і оцінка результатів художньо-творчої діяльності.

Експрес-перегляд дитячих робіт.

7. Домашнє завдання (1 хв.)

- Спостереження за красою рідного міста, архітектурними спорудами міста.
- Підготувати акварельний папір, фарби, пензлі.

Урок №10. Високе мистецтво духовності. Виразність силуету

Практичне завдання: виконання плакату, присвяченого охороні пам'яток духовної культури «Храми рідного краю»

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурні компетентності: духовно-моральні основи життя людини, інтерес до вивчення культурної спадщини свого краю;

міжпредметних естетичних компетентностей: давати естетичну оцінку власному виробу та роботам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметних мистецьких компетентностей: поглибити знання учнів про загальні поняття «силует», «силуетна графіка», «тиражна графіка», «плакат» як особливий вид графічного мистецтва; вчити виконувати плакат, знайомити школярів із творами художників плакатистів ознайомити із технологією та прийомами зображення об'єктів архітектури (храмів); вчити передавати характер форми лінією, плямою, силуетом; визначати художні виражальні засоби силуетної, плакатної графіки. Розвивати в учнів спостережливість, уяву, вміння виділяти головне, відчуття рівноваги на площині при створенні плями.

Тип заняття: комбінований.

Форма організації: віртуальна подорож до храмів Черкаського краю, «Храм – синтез мистецтв».

Методи і прийоми використовувані вчителем на уроці: інтерактивний «мікрофон», дискусія, коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз..

Обладнання:

1. Пакети презентаційної графіки, комп'ютер, проектор.
2. Зоровий ряд: фоторепродукції українських храмів; зразки плакатів репродукції ілюстрацій Г. Нарбута: силуетний автопортрет, «Розмова з Лупой Гбаруздовим», «З»: лист «Української абетки», «М»: лист «Української абетки».
3. Схеми поетапної побудови храмів, їх окремих деталей; дитячі роботи.
4. Аркуш тонованого паперу; олівці, чорний фломастер, туш, чорна фарба; або чорний папір, ножиці клей ПВА.

Хід заняття

1. Організаційний момент

2. Оголошення теми уроку. Мотивація навчальної діяльності

Сьогодні на нас чекає захоплююча подорож у світ творчості, краси, уяви, фантазії:

Тема уроку: «Силуети храмів». Ми спробуємо поєднати такі види образотворчого мистецтва, як архітектура і графіка, навчимося передавати силуетом форми храмів на плакаті, відчуємо красу і неповторність культурної спадщини нашого народу.

Пропоную провести урок у формі віртуальної екскурсії. Учні – екскурсоводи, які отримали відповідне завдання, ознайомлять нас із пам'ятками архітектури, храмами рідного краю.

3. Актуалізація опорних знань

Хоч екскурсія і віртуальна, але без квитків ми їхати не можемо. Де ж їх узяти? Ваші відповіді на поставлені запитання і будуть квитками для нашої подорожі.

Аби здобути право на мандрівку, необхідно дати відповідь на наступні запитання:

- Який вид мистецтва називається «архітектурою»? (Архітектуру називають також кам'яним літописом, або музикою, яка застигла в камені. Поміркуємо, чому?).
- Назвіть виражальні засоби графіки.
- Що ви знаєте про плакат?
- А що ви чекаєте від нашої екскурсії?
- Якою вона має бути, на ваш погляд? (Варто записати запропоновані варіанти).

Я хочу, щоб ви подорожували з гарним настроєм. Давайте посміхнемося один одному і з хорошим настроєм помандруємо храмами рідного краю.

4. Вивчення нового матеріалу

Віртуальна екскурсія до храмів Черкаського краю

Назвіть храми які є в нашому місті?

Свято-Михайлівський собор, храм Андрія Первозванного, Свято-Троїцький собор, Храм Пресвятої Богородиці. (Під час перегляду слайдів, гуртківці діляться спогадами про храми, в яких бували, розказують підготовлені повідомлення. Педагог доповнює відповіді).

Як свідок минулого, в центрі села Мошни стоїть Преображенська церква – чудова пам'ятка архітектури XVIII століття. Нею колись милувався й Т.Г.Шевченко. Придивіться уважно до цієї православної церкви. Що нагадують колони навколо центральної частини – східні мінарети (показ східного храму). А дзвіниця? Схожа на католицьку готичну. Ці поєднання спонукають до філософських роздумів – ми маємо самотню українську культуру, яка ввібрала в себе риси Східного і Західного мистецтва.

Три свічки – три куполи Преображенського собору з далечини показують шлях до Свято-Покровського Красногорського монастиря. Приблизно в кінці XVI- початку XVII століття знайшов собі прихисток монах із Константинополя. У сні явилася Сама Цариця Небесна, повеліла відправитися до руських земель на місце майбутнього подвигу - у горі поблизу м. Золотоноша, весною вся та гора вкривалась яскраво-червоними квітами персики, і здавалась ніби охопленою червоним полум'ям. Перші монахи своїми руками побудували тут «сплетену» маленьку церкву в ім'я великомученика Георгія Победоносця. Незабаром козаки побудували храм теж на честь Георгія Победоносця. В 1680-1687 роках був побудований Покровський теплий храм. Сучасний кам'яний Покровський храм був зведений в 1859 році.

У роки народно-визвольної боротьби великого значення набув Чигирин, що був резиденцією гетьмана Б.Хмельницького. За кілька кілометрів від міста у селі Суботіві, було побудовано палац і церкву, яка стала усипальницею Б.Хмельницького.

Чим ця церква відрізняється від інших?

Перегляд пакету презентаційної графіки «Храм синтез мистецтв»

Християнський храм – уособлення моделі Всесвіту, де панують лад і гармонія, де чітка ієрархія духовних сил зосереджена довкола головної – Творця всього суцього.

Розроблена, ще візантійськими зодчими христово-банна система побудови, мало змінилася і дотепер.

Згідно неї головний об'єм споруди в плані утворює хрест. Центральна частина увінчується банею (кумполом).

Довкола головної можуть розміщуватись інші, менші за розміром. Голова частина храму завжди орієнтована на схід, зазвичай утворює три напівкруглі виступи, у центральній – вівтар - місце де відбувається богослужіння, бічні – підсобні приміщення.

Самобутнє явище Київської Русі – поєднання в одному ансамблі мозаїки та фресок; центральна частина храму прикрашалась мозаїкою, всі інші розписувались фресками.

Неможливо уявити українське образотворче мистецтво без іконопису. Ікона перший твір станкового мистецтва, це своєрідний місток між світом земним, фізичним і потойбічним. Рельєфне оформлення іконостасів (вид скульптури) багатьох соборів, вражають майстерністю, складністю композицій, пишнотою й розмаїттям елементів і форм – декоративне мистецтво.

У продовж Х-ХVII століть церква була центром формування музичного професіоналізму. Православ'я – хорівий спів, а капела. Особливо шанували на русі музику дзвонів, їх колоритний перегук супроводжував християнські свята, збирав народ на віче.

Рушаймо до католицького храму (костьолу). Звучить органна музика.

В католицькому храмі музичне мистецтво – інструментальний органний супровід, про орган кажуть – цар музики.

Скульптура (кругла) – цей вид мистецтва традиційно був більш розвинений у католицьких храмах. Скульптури готичних соборів неймовірно дивовижні.

Взаємодія мистецтв у храмі

Наступна зупинка – **Графіка.**

Слово педагога. У творах графіки ми часто зустрічали відомі нам реальні форми, зображені спрощено і з деякими умовностями. Проте такі скупі, на перший погляд, засоби графіки, як пляма, лінія, невизначеної форми клякси, дозволяють розпізнати щось відоме. Зверніть увагу на композицію, на якій зображене лініями і плямами. (Х Аррак «Міський красвид»).

Серед художників досить поширена і улюблена техніка силуетної графіки. Щоб говорити про цю техніку, необхідно пригадати, що ж ми називаємо **силуетом**?

Отже, однотонне зображення фігури і предмета називають **силуетом**, а лінію, що окреслює силует і виражає характер деталі, — **контуром**. Якщо порівнювати силуетну графіку з мальовничими полотнами, то, на перший погляд, вона здається простуватою. У цій техніці працював великий художник-графік Г. Нарбут. Він захоплювався мистецтвом ХІХ ст., колекціонував порцеляну, купував антикварні меблі, носив фрак і зачісував баки по моді пушкінського часу. Саме на ХІХ ст. припадав розквіт техніки силуету, яку художник обрав для створення ілюстрацій до байок І.Крилова.

– Хто знає, що таке контраст? Це виразний засіб, притаманний усім видам мистецтва; протилежність. Тобто зіставлення протилежних за характером зображень (велике – мале, світле – темне, холодний колір – теплому), що посилює вплив кожного з них.

– Який контраст найбільш характерний для силуетних зображень?

Силуетна графіка не відволікає нас, а ні кольором, а ні особливостями об'ємної форми, а всю увагу зосереджує на контурі. Виразальним засобом у силуетних композиціях є контраст білого і чорного.

– Які контрасти в музиці можна порівняти з контрастами в графіці?

Зупинка – «**Плакат**»

Запис на дошці

Плакат є стріла - блискавка до свідомості глядача.

Глянув глядач - думку зрозумів, ось це і є плакат! "

Художник-плакатист Дені (Віктор Миколайович Денисов).

Плакат (нім. Plakat від фр. placard - оголошення, афіша, від plaque - наліпити, приклеювати) - помітне, як правило, великоформатне, зображення, із коротким текстом,

зроблене з метою агітації, реклами, інформувати чи навчати. (В іншому значенні - різновид графіки).

1. *Історія появи плакату*

- Як ви вважаєте, що це? (Театральна афіша).

Вважається, що попередниками плакату були шрифтові театральні афіші та оголошення, на яких все більше місце займали орнамент і фігурні зображення в Західній Європі в 2-й половині XIX століття.

Раніше плакати просто малювалися художниками, згодом створювалися методом літографії. Сучасні масові плакати друкуються в типографії, відповідно відносяться до **тиражної графіки**.

Бесіда: «Специфіка образної мови плаката»

Як при створенні будь-якого твору мистецтва автор плаката, перш за все, повинен намітити і вирішити його **композицію**.

Обов'язкові композиційні правила плаката.

У зображенні на плакаті повинні мати місце тільки ті речі, які несуть ясні смислові функції. Ніяких деталей, особливо декоративних, без яких в плакаті можна обійтися, не повинно бути. Те ж стосується і кольору. Плакат - це не живопис, тут не завжди необхідна передача колірних нюансів і зображення дрібних деталей. Не завжди треба прагнути фарбувати зображувані предмети в їх природні кольори. Бажано користуватися скупим підбором фарб (не більше трьох - чотирьох), що цілком дозволить створити виразну колірну гаму. Колірний коло допоможе підібрати гармонійні поєднання кольорів.

5. **Практична діяльність**

Пояснення практичного завдання

Наша Українська земля, багата на вишукані, оригінальні архітектурні споруди, цікавий. Черкаський край, Але час і недбале ставлення людей безжальні до пам'яток духовної культури.

Як зберегти пам'ятки архітектури? Що для цього потрібно робити?

Роздивимося форми бань православних храмів (бані типу «шолом», «ківер», подібну до цибульки). Поміркуємо, як їх зобразити?

Кам'яні храми простіше зображуються, якщо за основу взяти тричастинний поділ фасаду, що відповідає тринефній будові споруди.

Технологічна послідовність зображення храму така:

1. Поділяємо лінію основи на три, приблизне рівні, частини й піднімаємо вертикалі.
2. Визначаємося з висотою основного об'єму й формою склепіння.
3. Головну баню на барабані розміщуємо по центральній вісі будівлі.
4. Наповнюємо зображення деталями.
5. Зафарбовуємо силует.
6. Фасади можна розвивати як уздовж горизонталі, так й уздовж вертикалі, додаючи нефи, абсиди, бані.

Послідовність виконання плакату

1. Виконання начерку загальної композиції.
2. Знайти співвідношення малюнка і тексту.
3. Опрацювання деталей композиції плакату.
4. Виконання плаката в кольорі, враховуючи символіку кольорів.

6. Підсумок уроку. Узагальнення опорних знань

Тепер давайте пригадаємо, про що ми мріяли на початку уроку, чи справилися ваші сподівання, очікування щодо екскурсії, відповімо на такі запитання:

- Що для вас було цікавого, нового?
- Чим ви були захоплені?

Будь-ласка, зробіть аналіз робіт в парах визначте кращі роботи, покажіть жестами «Щедру оцінку», (малюнки які варто відзначити, запропонувати на виставку). Перегляд робіт всіх учнів.

Наш урок хочеться завершити словами відомого українського письменника

Олеся Гончара: *«Доброта і чесність роблять людину людиною. Загляймо ж у власну душу. Що там? Чистота, натхнення? Чи купа цегли..? Бережіть собори ваших душ. Тож будівельниками, творимо красу і бережімо собори».*

Я теж вам бажаю: ніколи не зупиняйтесь на досягнутому, розвивайте свої здібності і таланти, творіть красу і даруйте її людям, від цього ваша душа наповниться світлом!

Урок № 11. Палітра тембрів і симфонія кольорів. Кольорова гармонія

Практичне завдання: створення живописної композиції «Старий замок вдень і вночі» водному з варіантів кольорової гами.

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: виховувати естетичне сприйняття навколишнього світу;

міжпредметні естетичні компетентності: розвивати навички давати естетичну оцінку творам мистецтва, та роботам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих творів мистецтва;

предметних компетентностей: ознайомити учнів із видами живопису; формувати поняття про колір, як основний виражальний і емоційний засіб, колірний тон; познайомити з алгоритмом побудови казкових замків на основі базових структурних елементів; прищеплювати навички творчої роботи.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми,використовувані вчителем на уроці: коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Техніка виконання: ліплення.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Фоторепродукції: замків у Кам'янець-Подільську, Луцьку, Острозі, Білгороді-Дністровському, Хотинська фортеця, малюнки учнів попередніх років Таблиці та схеми поетапної побудови композиції «Старий замок».
3. Аркуш паперу формату А4, акварельні чи гуашеві фарби, пензлики, серветки, ємкості для води.

Види мистецтв, навчальні предмети що інтегруються на уроці: українська та зарубіжна література, музичне мистецтво, природознавство.

Форма проведення урок, практична робота - в групах.

Техніка виконання: створення роботи гуашшю.

Хід уроку

1.Організаційний момент. Створення емоційного настрою

Сьогодні на уроці ми будемо опановувати живописну майстерність. Тому я розраховую на вашу підтримку й допомогу. Кожному з вас хочу побажати на цьому уроці бути:

- У - успішним
- С - самовпевненим
- П - працьовитим

- I - інтерактивним
- X - хоробрим
- У - уважним

Інакше кажучи, я бажаю вам **УСПХУ!**

2.Мотивація навчальної діяльності

Уявіть собі навколишній світ чорно-білим. Чи хотіли б ви жити в такому світі?

Сонячне світло дарує нам безцінну можливість бачити цей світ кольоровим. Хто, як не сама природа, подбала про таку розмаїтість кольору та його відтінків.

3. Оголошення теми і мети уроку

Тема уроку «Живопис». Ми створимо живописні композиції на тему: «Старий замок вдень і вночі» в кольорах і відтінках. Ще розглянемо питання які вивчає наука – кольорознавство.

4. Вивчення нового матеріалу

Бесіда(з демонстрацією фоторепродукцій)

- Пригадайте, що таке живопис?

(Живопис - вид образотворчого мистецтва. У якому дійсність зображається фарбами (акварельними, гуашшю, масляними ...).

- Які засоби виразності живопису?

- Мозаїка, фреска, вітраж до якого виду мистецтва вони відносяться?

- Що їх поєднує? (Багатство колірних відтінків)

Робота над формуванням термінів.

Види живопису:

Станковий - картини виконані на мольберті (станку) ;

Монументальний - це мистецтво, твори якого відрізняються глибиною й величиною ідейного змісту. Художні твори монументального живопису - картини великого розміру, прикраса архітектурної споруди: стін, стелі, зали. Види монументального живопису - фреска, мозаїка, вітраж. **Фреска** - живопис по сухій штукатурній стіні фарбами, що розчиняються у воді, висихаючи вапно штукатурки щільно поєднується з шаром фарби.

Мозаїка – сюжетне або орнаментальне зображення, виконане з кольорових камінців, шматочків скляних сплавів, керамічних плиток або інших матеріалів, що закріплюються на цементі чи мастиці.

Вітраж – картина, зіставлена зі шматочків кольорового скла, скріплених між собою вузькими свинцевими двотавровими балочками, у вікнах соборів.

Хто (що) зображено на картинах?

1. Які обрано теми для картин? (що розповідають нам картини?) Теми для таких картин вибираються особливі: історичні події, героїчні подвиги, народні оповіді.

2. Які особливості творів монументального живопису? (Лаконічні і виразні, тому при створенні художник уникає дрібних несуттєвих деталей, прагнучи до узагальнення.)

3. Де ми можемо побачити ці твори? (Фрески на стінах храмів; вітраж – у вікнах; мозаїкою прикрашають будівлі (стіни, підлоги, стелі).

Декоративний - слугує для прикрашення, оформлення різних предметів речей.

Мініатюра-живопис малих розмірів (портрет), а також ілюстрації в рукописних книжках.

Театрально-декораційний - створюється для оформлення спектаклю, опер, балету.

Розповідь учителя.

Колір і площа — найважливіші «слова» у мові живопису, колір має вирішальне значення. Колір використовують і в архітектурі та скульптурі, але там він відіграє другорядну роль. Існує наука, що вивчає питання кольору, — **кольорознавство**. Сонячне світло складається з багатьох кольорів, які прийнято називати спектром. Це ряд кольорів, що плавно переходять один в водний у певній послідовності: червоний, жовтогарячий, жовтий,

зелений, блакитний, синій, фіолетовий.

Ці кольори складають **хроматичний ряд**. Якщо змішати білу та чорну фарби в різних пропорціях, вийде ряд сірих тонів: від чисто білого до чорного, який називають **ахроматичним** («безбарвним»).

- Пригадайте з музичного мистецтва, що таке **гамма**?

- Чи є зв'язок з хроматичними кольорами?

Спектральну смугу можна зігнути в кільце, яке замкнеться тільки в тому випадку, якщо отримати перехідні червоно-фіолетові (пурпурні) кольори шляхом змішання червоного з фіолетовим.

В образотворчому мистецтві три кольори: жовтий, червоний і синій — прийнято вважати **основними**.

Змішання будь-яких із цих кольорів дає зелений, фіолетовий і жовтогарячий кольори, які називають **похідними**.

Ахроматичні кольори відрізняються один від одного **світлотою** (світло-сірий, темно-сірий).

Хроматичні кольори характеризуються трьома ознаками: колірним тоном, насиченістю і світлотою.

Колірний тон — це те, що ми визначаємо словами «червоний», «синій» тощо. Червоний може бути і чистим, і з домішкою ахроматичного (сірого). При цьому він усе одно залишиться червоним, але зміниться його **насиченість** (від домішки ахроматичного хроматичний став менш насиченим).

Світлота — це ступінь наближення кольорів до білого, (Наприклад, світло- і темно-червоний помідор.) Необхідно пам'ятати, що жовтий і всі його відтінки завжди світліші, ніж синій, коричневий і фіолетовий.

Виконання вправи

На створення відтінків сірого кольору у вигляді хмаринок (додаванням білої фарби).

5. Практична діяльність учнів

Роздивіться ці замки. (Учитель демонструє фотографії замків). Чим вони відрізняються від інших споруд (міцні, товсті стіни, вузькі бійниці (вікна), високі вежі.

- Які музичні твори ви слухали на уроці музичного мистецтва?

- Чим відрізнялась оркестрова варіант п'єси М.Мусоргського від фортепіанного?

А тепер порівняйте роботи виконані в ахроматичних і хроматичних кольорах.

Отже у твір фортепіанному варіанті як і в ахроматичних кольорах звучить одноголосно, тоді як в оркестровому, голос (тембр) кожного інструменту оркестру, як і в хроматичних переливається всіма барвами. Всі твори мистецтва по своєму гарні. Тож відтворимо їх в композиціях «Старий замок вдень і вночі» (клас розподіляється на чотири групи кожна виконує завдання:

1)«Старий замок вдень» в ахроматичних кольорах;

2)«Старий замок вдень» в хроматичних кольорах;

3)«Старий замок вночі» в ахроматичних кольорах;

4)«Старий замок вночі» в хроматичних кольорах.

Технологічна послідовність зображення така:

1. Уявляємо замок.

2. Намічаємо контури основних веж і стін (олівцем геометричні фігури які лежать в основі споруди від більших до най менших).

3.Наповнюємо зображення деталями (вікна, ворота, при піднята решітка, яка ніби запрошує увійти, місток).

4. Зафарбовуємо. Спочатку освітлені частини потім тіні на стінах.

5. Тоненьким пензлем уточнюємо деталі.

Всі предмети, віддаляючись, не тільки зменшуються за величиною, але й ніби тануть

у повітрі, набуваючи неясного обрису, втрачаючи тонову контрастність. Тому об'єкти, що знаходяться ближче, треба малювати чіткіше, а все те, що знаходиться далі, малюють без подробиць.

6. Закріплення нових знань і вмінь

- Назвіть види живопису.
- Вкажіть які з репродукцій відносяться до монументального живопису.
- Колірний тон — це?
- Гама — це?
- Чим відрізняються один від одного ахроматичні кольори?

Учитель узагальнює нові знання учнів, аналізує роботи, виставляє оцінки.

7. Підсумок уроку

Хоч жити в чорно-білому світі нам і не хочеться, та замки виконані в ахроматичних кольорах не менше гарні ніж - в хроматичних.

Перегляд дитячих робіт. Визначення найкращих в кожній із груп.

Урок № 12. Контрасти та відтінки. Холодний і теплий колорит

Практичне завдання: створення натюрморту (акварель): варіант 1 — «Зажурливий» (у холодній кольоровій гамі); варіант 2 — «Радісний» (у теплій кольоровій гамі).

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: виховувати естетичне сприйняття навколишнього світу;

міжпредметних естетичних компетентностей: розвивати навички, давати естетичну оцінку творам мистецтва та роботам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих творів мистецтва;

предметних мистецьких компетентностей: ознайомити учнів із поняттям колорит, відпрацювати основні прийоми акварельних технік: відмивання, гризаль, лесування, «повологому», ала-прима; поглибити розуміння учнями понять «нюанс», «контраст», «колорит»; формувати вміння сприймати, розрізнити та аналізувати співвідношення кольорів; закріплювати навички роботи фарбами; розвивати цілісне та колористичне бачення творів живопису, колориту та пластики форм, асоціативно-образне мислення, стимулювати розвиток допитливості

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Техніка виконання: акварельні техніки.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Репродукції натюрмортів Л.Годунова, М.Гущенко.
3. Таблиці та схеми поетапної побудови композиції натюрморту, схема колірного кола, теплої та холодної кольорової гами.
4. Аркуш паперу формату А4, графітний олівець, акварельні фарби, пензлики, серветки, ємкості для води.

Види мистецтв, навчальні предмети що інтегруються на уроці: українська та зарубіжна література, музичне мистецтво, природознавство.

Тип уроку – комбінований.

Словник – контрастні кольори, нюансні кольори, світлота, відтінки, тон, колорит.

Хід уроку

1. Організаційний момент. Створення емоційної атмосфери

Без слів не можна вірша написати,
Без нот неможна музики заграти,
А у художника своя є мова –
Це мова фарб, це гама кольорова.
Живе своїм життям картина в рамі,
Сумує мовчки, мовчки веселиться.
Художника невтомними руками,
Його душею створена світлиця.

2. Актуалізація опорних знань

Фронтальна бесіда.

- Які способи утворення відтінків кольору ви знаєте?
- Що таке натюрморт?

3. Мотивація навчальної діяльності

Я пропоную вам відкинути всі свої турботи і поринути у світ краси. Краса - вибаглива і тендітна, тому вона не терпить неуваги до себе. Поруч із красою завжди знаходиться її рідна сестра - гармонія. Коли вони поруч, світ стає витонченим і прекрасним. А коли краса й гармонія відображаються у творах образотворчого мистецтва через кольорові сполучення, багатство відтінків - колорит.

4. Оголошення теми і мети уроку

Тож, тема сьогоднішнього уроку «Контрасти та відтінки. Колорит»

Практичне завдання: створення натюрморту (акварель): варіант 1 — «Зажурливий» (у холодній кольоровій гамі); варіант 2 — «Радісний» (у теплій кольоровій гамі).

5. Вивчення нового матеріалу

Бесіда (з демонстрацією репродукцій)

Робота над формуванням термінів.

Гармонія і краса кольорових поєднань, багатство колірних відтінків називається – **колоритом**.

Визначення колористичної гами майбутнього твору перша сходинка до побудови композиції. Яскрава золотава осінь дзвенить і переливається розмаїттям золотаво-червоних, оранжевих, тепло-зелених і коричневих відтінків. Це **тепла (гаряча) колористична гама**.

Холодна гама створюється синіми, сірими, холодними зеленими фіолетовими та бузковими кольорами; так виникає образ похмурої осені.

Проте одні й ті самі кольори, залежно від задуму художника можуть *звучати* по-різному у різних творах.

Діти, я не випадково вжила слово звучати, хіба кольори можуть утворювати звук, а звучати?

Про колорит буває говорять, як про музику: звучний, урочистий, радісний, енергійний, мажорний або спокійний, сумний, мінорний. Колорит разом із сюжетом утворюють цілісний художній образ.

Шукаючи красу і гармонію. Художники знайшли багато рецептів утворення колориту в картині. Одним із яких ми сьогодні спробуємо розібрати.

Виконання тренувальних вправ.

Озброївшись деякими теоретичними знаннями, переходимо до практики. Ми ознайомимося з різними способами акварельного живопису та виконаємо ряд завдань. В акварельному живописі існує кілька технік: тонова відмивка, гризайль, лесування, спосіб «по-вологовому», ала-прима. Зупинимося на кожній з них.

Завдання 1.

Тонна відмивка — у цій техніці різні відтінки одержують шляхом повторних накладань одного тону на інший розчином однієї концентрації. Кожне наступив нанесення

фарби робиться по просохлому фарбовому шару.

Спочатку рівномірним шаром фарби покривають усі три площини. Потім тим же розчином — другу і третю, і нарешті, по просохлому шару — третю. У результаті поверхні послідовно стають темнішими.

Аналогічним способом можна зробити відмивку осіннього листя (дуба, клена).

Завдання 2.

Гризайль відрізняється від відмивки тим, що для кожної поверхні малюнка або мазка робиться окремий розчин фарби. Роботу краще вести від темного до світлого кольору. Відмивка і гризайль виконуються одним кольором.

Завдання 3.

Лесування — багат шарове нанесення акварельних фарб. При послідовному нанесенні прозорих шарів фарби один на інший можна отримати найрізноманітніші колірні відтінки. Отримайте колір шляхом змішання фарб на палітрі (синьої та зеленої) й отримайте той самий колір, перекриваючи просохлу чисту фарбу іншою: зеленою синю або синьо-зелену.

Порівняйте кольори, отримані різними способами.

Завдання 4.

Ала-прима — спосіб нанесення одним шаром розчину фарби необхідної сили тону і кольору.

Спосіб «по-вологому». Такий спосіб роботи дозволяє одержати легкі, прозорі відтінки з м'якими переходами. Перед початком роботи лицьову поверхню паперу змочують водою а потім по ще зволоженій поверхні накладають потрібні відтінки кольору. При нанесенні акварельних фарб по сирому художники нерідко залежать від примх мазка, що розтікається по мокрому паперу.

Спосіб роботи «по-вологому» особливо успішно використовується в пейзажному живописі (туман, похмурий день, хмари). Ці способи використовують у сполученні один з одним.

6. Практична діяльність учнів

Виконуємо підготовчий малюнок простим олівцем, спочатку беремо «віконце», дивимось у нього і знаходимо композицію. Намічаємо на папері. Зрівнюємо предмети з натурою і малюємо їх схожими. Звертаємо увагу на те, який предмет ближче до нас, зображуємо його нижче, який далі — вище. Будуємо форму кожного предмета. Малюємо площину, драпіровку.

Не пропускаємо зображення відблиску, падаючої тіні. Коли малюнок виконаний, можна приступати до живопису.

Готуємо фарби (акварель змочуємо), палітру. Починаємо писати зверху вниз. Пишемо фон, предмети. Фон можна писати по мокрому, в техніці ала-прима, а предмети — більш пастозно, виліплюючи об'єм, засобами світлотіньових відношень. Коли пишемо, примружуємо очі, дивимось, що темніше, а що світліше. На першому плані краще прописуємо предмети.

(Під час самостійної роботи учнів учитель надає індивідуальну допомогу.)

7. Закріплення нових знань і вмінь

- За якими ознаками поєднуються кольори в картинах?
- Що називають колоритом?
- Який колорит мають роботи нашої галереї? (Я показую роботу, а ви називаєте в якому колориті вона виконана на теплом чи холодному).

8. Підсумок уроку

Перегляд дитячих робіт. Учитель узагальнює нові знання учнів, аналізує роботи, виставляє оцінки.

Урок № 13. Між контрастом та нюансом

Практичне завдання: створення декоративної композиції «Морська Царівна» в контрастному та наближеному колориті.

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурні компетентності: виховувати естетичне сприйняття навколишнього світу, любов та бережливе ставлення до природи;

міжпредметних естетичних компетентностей: розвивати навички давати естетичну оцінку творам мистецтва, та роботам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих творів мистецтва;

предметних компетентностей: поглибити розуміння учнями понять «нюанс», «контраст»; закріплювати навички роботи фарбами; формувати вміння сприймати, розрізняти та аналізувати співвідношення кольорів; розвивати асоціативно-образне мислення, стимулювати розвиток допитливості;

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Техніка виконання: ліплення.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Малюнки із зображенням рибок, кольоровий папір, альбомні аркуші паперу, учнівські роботи, картон синього кольору, проектор, фотосюжети, репродукції картин: А. Матісс «Червоні рибки», батік «Золота рибка», М. Врубель «Морська царівна», М. Наїрашвілі "Золота рибка", дитячі роботи
3. Таблиці та схеми поетапної побудови композиції «Морська царівна».
3. Аркуш паперу формату А4, акварельні чи гуашеві фарби, пензлики, серветки, ємкості для води.

Види мистецтв, навчальні предмети що інтегруються на уроці: українська та зарубіжна література, музичне мистецтво, природознавство.

Тип уроку – комбінований.

Форма проведення – урок подорож у «Країну Кольорів».

Словник – контрастні кольори, нюансні кольори, світлота, відтінки, тон.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Привітання, перевірка готовності учнів до уроку. Створення емоційного настрою.

– Подивіться, будь ласка, на мене. Погляньте один на одного, посміхніться.

Ми сьогодні маємо шанс потрапити до казки. Ви любите казки?

Загадка

Не ходжу і не літаю

А ти спробуй дождени

Я буваю золота

Тільки в казку зазерни!

(Золота рибка)

- Хто створює казки? (письменники, народ).

Повірте, письменник добираючи слова, як художник фарби, створює казку, і навіть цілий казковий світ. Так О.С. Пушкін, написавши свою казку «Про золоту рибку», створив для нас всемогутню володарку морів Золоту рибку. І нам хочеться вірити, що десь, у морських глибинах, мешкає Морська Царівна, яка виконує бажання.

Золота рибка

Кожен з нас має мрію свою
І бувають в житті чудеса.
Ви послухайте пісню мою
І повірите також в дива.

Батько мій – повелитель стихій,
Ну а я – я царівна морська.
І живу в океані, між хвиль,
Та із золота маю вбрання.

ПРИСПІВ:

Я рибка золота, зовсім непроста,
Адже я дитина моря.
Ти вір у чудеса і тоді весь світ
Буде мріяти з тобою.
Я рибка золота, об'єдную серця,
Виконаю три бажання.
Ти вір у чудеса і твоя зоря
Не згасатиме до рання!

Сяю я у просторах морських
І звучить для усіх моя пісня.
А великий смішний восьминіг
Із перлинок збирає намисто.

В небі зіронька перша зійде
І на берег я вийду із моря.
В танці з вітром кружлятиму я,
Ну а ти, ти підспівуй зі мною!

ПРИСПІВ

Мексика, Іспанія, Куба, Україна,
Плескайте в долоні! В нас земля єдина!
Франція, Італія, Африка, Росія,
Затанцюймо весело, хай душа радіє!!!

Борислава Белоцерковская

- ✓ Яка вона Морська Царівна?
- ✓ Якою ви її уявляєте?
- ✓ Де мешкає Золота рибка, що її оточує?
- ✓ Якими кольорами ми намалюємо море?

2. Актуалізація опорних знань учнів

Повторення про кольори

На які дві групи поділяють художники кольори?

Ви вже знаєте, що білий і чорний, а також всі відтінки сірого, належать до **ахроматичних** кольорів.

А кольори, які мають **колірний тон**(червоний, жовто-зелений, синьо-фіолетовий), називаються **хроматичними**. Хрома (латин.) - колір.

Які виражальні можливості хроматичних та ахроматичних кольорів?

Кольори води, моря, всі відтінки блакитно-синіх створюють **холодну гаму**.

Для зображення Морської Царівни, Золотої рибки нам потрібні **теплі кольори**.

Це кольори, що нагадують колір вогню, сонця – жовтий, оранжевий, червоний та всі їх відтінки.

3. Повідомлення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.
Оголошення теми і завдань уроку

Сьогодні ми помандруємо в Країну Кольорів і розкриємо ще декілька таємниць цієї країни, які допоможуть нам покращити майстерність живопису, зокрема будимо вчитися добирати кольори та утворювати відтінки кольорів, гармонійно їх поєднувати. Створимо композицію «Морська Царівна», в якій зобразимо Золоту рибку на контрастному та нюансному тлі.

4. Робота над темою уроку

Мистецтвознавчий словничок

Перед вами на дошці написані слова-терміни та поняття. Спробуємо пояснити, розтлумачити ці терміни?

- Що таке контраст? Наведіть приклади контрасту.

(Тихо – голосно, теплий – холодний, великий – малий, світлий – темний...)

- Що таке нюанс? Наведіть приклади (Рожевий, малиновий, гранатовий, вишневий...)

Контрастні кольори – кольори, максимально віддалені один від одного на колірному колі (червоний – зелений, синій – оранжевий, жовтий – фіолетовий).

Нюансні кольори – кольори, що близькі за кольором і силою світла.

Світлота – це те, залежно від чого ми кажемо «світлий» чи «темний» колір.

Відтінки кольору – колір, який утворюється при змішуванні його з іншими кольорами.

Тони кольору – колір, який утворюється при змішуванні його з білою чи чорною фарбами.

Пригадайте, що означає поняття «тон» в музичному мистецтві».

Розповідь вчителя про колір природних форм

Світ наповнений кольором. Без нього все навколо було б сірим та одноманітним, зовсім безраднісним. Саме він допомагає передавати різнобарв'я довкілля, дивовижне поєднання кольорів у природі.

У живописі без знання законів кольору важко реалістично зобразити природу. Кожен предмет має свій визначений колір, тобто колірний тон, насиченість і світлоту. (Показ фото із відображенням багатства кольорів природи.)

Повторення про контрастні та нюансні кольори.

Художники помітили, що кольори гаснуть, якщо потрапляють на однорідний фон, а інші – стають більш яскравими. На теплому фоні теплі кольори майже непомітні або менш промітні, ніжніші. На холодному фоні холодні кольори стають теж менш помітними.

Подивіться на екран і визначте, де кольори мають більш яскравий і виразний вигляд. Поміркуйте, чому? (На екрані зображення рибок на контрастному та нюансному тлі).

Висновок. Ви переконалися, що теплі фарби яскравіші, виразніші і помітніші на холодному фоні, а холодні фарби – на теплому. Коли художники хочуть зобразити зображення більш виразним, то виконують його на фоні контрастного кольору. Цей принцип називають **законом додаткового кольору**.

(На екрані картини художників Анрі Матісс " Червоні рибки", Михайло Врубель " Морська царівна", Марина Наїрашвілі "Золота рибка" та ін.

Завдання. Розгляньте репродукції картин:

✓ Що зображено на картині?

✓ Які кольори переважають?

✓ Назвіть контрастні (нюансні) кольори. Для чого їх використав автор?

- ✓ Які почуття викликає цей твір мистецтва?
- ✓ Як називають художників, які зображують тварин? (Анімалісти)

Практична діяльність учнів

Підготовчі вправи. Оберіть кольоровий картон для основи композиції. Зверніть увагу на роль загального фону у виконанні завдання.

Запам'ятай!

Відтінок = колір + колір.

Тон = колір + біла чи чорна фарби.

Пояснення до творчого завдання

Пропоную вам створити образ Морської Царівни – Золотої рибки за власним задумом та на основі переглянутих зразків. Згадайте, як О.С. Пушкін в своїй казці створив образ Володарки морів. Пригадайте які почуття викликають у вас спостереження за рибками. Створіть середовище в якому мешкає Морська Царівна і розфарбуйте природу різними кольорами.

Важливо, щоб у вашому малюнку був настрій!

Послідовність Виконання роботи

1. Виконайте ескіз олівцем.
2. Визначте рибку, як центр композиції. Виділіть її розміром.
3. Пригадайте будову рибки! Спочатку намітьте загальні обриси Морської Царівни, потім промалюйте деталі. Далі працюємо фарбами в кольорі
4. Зобразіть воду, хвилі плавними лініями.
5. Домалюйте навколишнє середовище: водорості, мушлі, морські зірки, медузи, тощо. Виконайте завдання в контрастному або в нюансному колориті!

Індивідуальна робота за творчим завданням

Якщо ми хочемо намалювати рибку непомітною ми використовуємо наближений – **нюансний** колорит. Досягти його можна **створенням відтінків кольору**: додаванням до основного інших кольорів.

Наближений колір можна утворити **розбілюванням** – додати у гуашеву фарбу білої фарби або акварель (прозорість) розбавити водою. Щоб **затемнить колір** – додати чорну фарбу, утворений відтінок кольору буде менш насиченим.

А коли ми хочемо виділити, підкреслити в малюнку головне, використовуємо **контраст** – поєднання протилежних кольорів, які посилюють яскравість один одного.

Так на холодному тлі ми намалюємо рибку в теплих тонах. Підкреслимо контраст в поєднанні темного і світлого.

Метод «Мозковий штурм»

- ✓ Що ви знаєте про рибку ?
- ✓ Які особливості її будови, забарвлення?
- ✓ Де вони мешкають?
- ✓ Які почуття, емоції у вас з'являються коли ви спостерігаєте за рибками в акваріумі ?

Аналіз форми та будови рибки

Створення колективного малюнка на дошці

ТІЛО рибки - видовжене, оптичне.

ХВІСТ роздвоєний , пластичний.

ПЛАВНИКИ і зверху й знизу.

Відокремимо голову рибки **ЖАБРАМИ**.

Промалюємо дрібні деталі - **ОЧІ, РОТИК**.

Декоруємо візерунком **ЛУСКИ**.

Рибка є центром композиції. Заповнимо аркуш створюючи середовище .

- Якими лініями промаюємо **ХВИЛІ**? Хвилястими, плавними, горизонтальними.

- Щоб ви домалювали ще на своєму малюнку? Мушлі! Водорості! Пузирьки повітря.

Можливо поруч розмістити медузу чи декілька маленьких рибок, морського коника чи зірку. Це вже за власним задумом. Кожен може створити свій казковий підводний світ.

5. Узагальнення вивченого

- Назвіть групи контрастних кольорів. Для чого художники використовують ці кольори?

- Назвіть нюансні кольори. Яким буде зображення, якщо використати нюансні кольори?

Картини яких художників допомогли нам побачити різнобарв'я природи?

6. Підсумок уроку

Покажемо наші знання.

Виставка, колективний аналіз дитячих робіт. Оцінювання.

Молодці! Які казкові ви створили малюнки!!! Сьогодні Золота рибка допоможе кожному отримати гарну оцінку!

Урок № 14. Секрети фактури. Скульптура: пластичність і виразність форми

Практичне завдання: створення фігури відважного спортсмена лижника, сноубордиста (пластилін).

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:**

вміння вчитися: організовувати своє робоче місце; планувати свої дії, доводити роботу до кінця;

здоров'язбережувальну компетентність: дбайливе ставлення до свого здоров'я;

загальнокультурну компетентність: оволодіння досягненнями культури;

інформаційні компетентності: здатність учнів орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел.

предметні компетентності: поширити знання учнів про скульптуру як вид образотворчого мистецтва. Поглиблювати знання учнів щодо пропорційних особливостей будови людини. Розвивати вміння порівнювати, зіставляти, передавати характерні особливості будови людини в русі. Вчити визначити характер руху людей, створювати образи у русі, використовувати пластичні можливості матеріалу та виявляти фактуру зображень. Розвивати технічні навички ліплення; активізувати творчу діяльність учнів у створенні об'ємних образів.

Тип уроку: комбінований

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: метод емоційного впливу, бесіда, розповідь, коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Ілюстрації із зображенням зимових розваг, зразки виробів "Лижник", таблиці пропорцій людини, схеми поетапного виконання статуетки спортсмена.
3. Таблиці та схеми поетапної побудови композиції «Морська царівна».
3. Пластилін, стеки, дощечка, пінопласт.

Словник: скульптура, фактура, дрібна пластика, малі форми,

Хід уроку

1. Організація класу до уроку

2. Актуалізація чуттєвого досвіду і опорних знань

1. Почнемо сьогоднішній урок з перегляду мультфільму «Пластилінова ворона»

– Чим особливий цей мультфільм?

Слово вчителя. Чи знаєте ви, що з пластиліном працюють професійні художники-мультиплікатори та створюють мультфільми. Давайте подивимось один із перших пластилінових мультфільмів, який називається «Пластилінова ворона».

Перегляд уривку із мультфільму.

Питання до обговорення:

- Ми побачили об'ємні зображення, якому виду образотворчого мистецтва, на вашу думку, буде присвячений сьогодні урок? (скульптурі)

- Які матеріали використовують скульптори в роботі? (камінь, дерево, кістки, метал, крига, глина, солоне тісто)

- Чим же скульптура відрізняється від інших видів мистецтва. Якою мовою вона розмовляє?

(Мова: об'єм, форма. Також як і архітектура може організувати простір, тому скульптура пов'язана з архітектурою).

3. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми, мети та завдань уроку

Ми навчимося робити фігурки людей в об'ємі зі знайомого матеріалу – пластиліну й створимо Створимо статуетку відважного спортсмена лижника, сноубордиста з пластиліну.

4. Вивчення нового матеріалу

Розповідь вчителя з елементами бесіди

– Як виміряти розміри ось, наприклад, цієї скульптурки? (Необхідно виміряти довжину, висоту і ширину) Отже, скульптура – це тривимірний твір мистецтва. До скульптури можна доторкнутися, відчуті її форму, фактуру.

– **Фактура** (від лат. *factura* - обробка, будова), характер поверхні художнього твору, її обробки. У живописі - характер барвистого шару: наприклад, "відкрита" фактура (широкий мазок, нерівний шар фарби) або "прихована" гладка фактура; **в скульптурі та декоративно-прикладному мистецтві** - полірована, шорстка і т. д. поверхню статуї, рельєфу, судини та ін. Ефекти фактури є однією з ознак, найбільш безпосередньо які виявлятимуть особистий творчий почерк того чи іншого майстра

– Якщо картина площинна, її кріплять на стіну, а скульптуру можна поставити на відкритому просторі, глядачі можуть обійти її навколо і розглянути з усіх боків і під різні кути. Таку скульптуру називають круглою. Тож круглу скульптуру можна побачити з усіх боків, обійти.

Дуже часто ми бачимо пам'ятники історично відомих людей. Такі зображення називають монументальною скульптурою, і, зазвичай, вони бувають дуже великих розмірів. Для монументальної скульптури використовують каміння, бетон і бронзу, тому що ці матеріали зберігаються століттями. Монументальна скульптура завжди пов'язана з простором, в якому знаходиться. Вона є частиною міських вулиць і майданів.

- **Згадайте, які пам'ятники знаходяться у нашому місті?**

Станкова скульптура встановлюється зазвичай у закритих приміщеннях. Найчастіше це портрети людей із зображенням тварин. У ній ретельно проробляють дрібні елементи та деталі. Виконують станкову скульптуру митці у майстернях, найчастіше з мармуру і бронзи.

Іноді скульптурою прикрашають парки, сквери, сади, тоді її називають садово-парковою.

Часто скульптуру використовують для оздоблення. Її називають таку скульптуру декоративною або дрібною пластикою.

Невеликі статуетки з дерева, бронзи, кістки, скла, каменю та ін. називаються скульптурами малих форм.

Зображення не дуже велике за розмірами, називають статуетками.

У рельєфі, на відміну від круглої скульптури, об'єм вирізаний на пласкій поверхні, звернені до глядача й оброблені тільки з одного боку. Якщо рельєф виступає над пласкістю менше, ніж наполовину його називають барельєфом, якщо більше – горельєфом. Якщо зображення врізане не виступає над поверхнею, то його називають контррельєфом.

Техніки скульптури:

1) М'які речовини (глина, віск, пластилін і т. п.) служать для ліплення; при цьому найбільш споживаними інструментами служать дротяні кільця і стеки, "пластику".

2) Тверді речовини (різні породи каменю, дерева та ін) обробляються шляхом рубки (висікання) або різьблення, видалення непотрібних частин матеріалу і поступового вивільнення як би прихованої в ній об'ємної форми; для обробки кам'яного блоку застосовуються молоток (киянка) і набір металевих інструментів (шпунт, скарпель, троянки тощо), для обробки дерева - переважно фасонні стамески і свердла.

3) Речовини, здатні переходити з рідкого стану в твердий (різні метали, гіпс, бетон, пластмаса і т. п.), служать для відливання творів скульптури за допомогою спеціально виготовлених форм.

4) Для відтворення скульптури в металі вдаються також до *гальванопластики*. У нерозплавленому вигляді метал для скульптури обробляється за допомогою *кування і чеканки*.

5) Для створення керамічних скульптур уживаються особливі сорти глини, яка зазвичай покривається розписом або кольоровою глазур'ю і обпалюється в спеціальних печах

Бесіда «Пропорції людського тіла»

Щоб виліпити статуетку спортсмена, важливо знати пропорції людського тіла.

Якщо за одиницю вимірювання брати величину голови людини, то в дорослої людини у фігурі вона вміщається 7- 8 раз.

Ширина плечей дорівнює двом головам, ширина чоловічого таза – 1 1/2, жіночого – 1 3/4 висоти голови.

Довжина руки дорівнює трьом розмірам голови.

Опущена рука доходить до половини стегна. Довжина кисті руки дорівнює розміру обличчя.

Довжина стопи дорівнює висоті голови.

Лікоть умовно є серединою руки, а коліно-серединою ноги.

Відстань між простягнутими в сторони руками дорівнює висоті постаті людини.

Творче завдання:

А як ви розважаєтесь на вулиці взимку?

— Хто з вас катається на лижах, ковзанах, санчатах?

— Чи влаштовуєте змагання між друзями, коли катаєтесь на лижах? (Діти діляться своїми враженнями).

Поетична хвилинка

На лижах

1-ий учень.

Сніги упали свіжі,
Прослався білий шлях.
Візьму я бистрі лижі,
Полину, наче птах.
Засніжена дорога
Зникає десь у млі —
Коли б летіти змога
На голубі шпилі.
В далеку Верховину,

Що мріє у півсні,
У тиху полонину,
В Карпати чарівні! (М. Підгірянка).

2 - ий учень.

Лижі
Які ж вони чудові,
Підошви двометрові!
Так швидко вміють мчати —
І вітром не догнати!
Коли на лижах ноги,
Не треба їм дороги,
Не треба їм стежини,
Ніщо їх не зупинить.
Намотуються в метри
Засніжені намети.
Лижня кладе узор
На доли і на гори.
У лісовім затишші
Скриплять кленові лижі...
Ой лижі, дайте жару,
З трампліна — та на хмару! (К. Пасічна).

Процес створення статуетки спортсмена за етапами:

Питання до обговорення

- Чим відрізняються ці скульптури між собою?
(скульптури самі по собі нерухомі, але зображують рух).

Висновок: терміни «статика», (нерухомість) й «динаміка» (рух) вивчаються фізикою, однак, вони використовуються і в мистецтві: і статика, і динаміка беруть участь у створенні образу.

5. Виконання практичного завдання:

Етапи виконання практичної роботи:

Перш ніж розпочинати ліплення, кожен художник має уважно продумати (або роздивитися) свою модель: з'ясувати пропорції її тіла, форму голови, тіла, рук, ніг, їхнє положення у просторі. Важливо також уявити, в якій послідовності слід виконувати роботу.

Зазвичай, спочатку виконують людську постать у спокійному стані, а потім уже додають їй руху. Використайте вже відомі вам прийоми ліплення. Спочатку виконайте окремі частини тіла людини.

Скачайте кульку для голови, потім—удвічі більшу кульку для тулуба. Ковбаску, що удвічі довша за тулуб, складіть навпіл—це ноги. Руки зробіть із трохи коротших ковбасок.

З'єднайте деталі примазуванням. Додайте необхідне спортивне спорядження.

Дрібні деталі виконайте стекою та олівцем

6. Рефлексія (осмислення та встановлення об'єктивних зв'язків і залежностей в новому матеріалі):

Опитування учнів:

- Які властивості круглої скульптури?
- Що таке малі форми?
- Що таке дрібна пластика?
- Як можна провести виявлення фактури?
- Який етап уроку найбільше запам'ятався?

7. Підбиття підсумків уроку:

- аналіз закінчених робіт;
- виставка робіт.

8. **Домашнє завдання:** підготувати інструменти і матеріали для ліплення пластиліном, дібрати зразки зображень китайського дракона.

Урок № 15. Мистецький дивосвіт. Музика, що застигла в камені

Практичне завдання: створення декоративного рельєфного панно «Дракоша» — символ східного календаря» (пластилін).

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:**

вміння вчитися: організовувати своє робоче місце; планувати свої дії, доводити роботу до кінця);

здоров'язбережувальну компетентність: дбайливе ставлення до свого здоров'я;

загальнокультурну компетентність: оволодіння досягненнями культури;

інформаційну компетентність: здатність учнів орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел;

предметні компетентності: ознайомлювати зі скульптурою як видом образотворчого мистецтва, з поняттями: «рельєф», «контррельєф», «барельєф», «горельєф»; закріплювати навички роботи з пластичними матеріалами; навички основних видів ліплення; формувати вміння сприймати, розрізняти й аналізувати характерні риси напівоб'ємної форми; активізувати творчу діяльність учнів у створенні об'ємних образів.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: метод емоційного впливу, бесіда, розповідь, коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Ілюстрації із зображенням китайського дракона,
3. Пластилін, стеки, дощечка, пінопласт.

Словник: рельєф, барельєф, горельєф.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Вибрати картки із запропонованими термінами, які мають відношення до скульптури та скласти «асоціативний куц».

Скульптура – вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об'ємну форму і виконуються з твердих або пластичних матеріалів.

Матеріали: тверді: мармур, граніт, вапняк, дерево, слонова кістка, скло, лід, пластичні: глина, віск, пластилін, солоне тісто.

Об'єкт скульптури: людина, рідше тварина, ще рідше натюрморт.

3. Повідомлення теми уроку

Сьогодні ми знову станемо скульпторами, дізнаємося про ще один вид, роботи якого виконуються в об'ємі – рельєф, та його різновиди. Створимо декоративне рельєфне панно «Дракоша — символ східного календаря» з пластиліну.

4. Вивчення нового матеріалу

1. Робота з підручником. Знайти в підручнику, що означають наступні вислови:

1. «Музика, що застигла в камені».
2. «Кам'яний літопис людства».
3. Варіант перлини архітектури Китаю.
4. Варіант перлини архітектури Індії.

2. Види скульптури

Горильєф – зображення виступає над площиною більше, ніж на половину об'єму.

Барильєф – зображення виступає над площиною менше, ніж на половину об'єму.

Контрельєф – заглиблений у площину.

На попередньому уроці ми робили подарункову статуетку. Її можна взяти до рук, розглянути з різних боків.

Скульптуру, навколо якої можна обійти і розглянути з усіх боків, називають круглою скульптурою.

Але коли скульптура зустрічається з іншим, добре знайомим нам видом мистецтва — архітектурою, вона начебто притискається до стіни — розчиняється в ній, або навпаки, виростає з площини стіни. При цьому ми бачимо тільки частину об'ємного зображення. Зображення, що виступає над стіною, називають рельєфом.

Художники розрізняють два види рельєфу. Один називають барельєфом — слово французького походження, що означає «низький рельєф». Дійсно, в барельєфі зображення виступає над площиною менше ніж на половину свого об'єму.

Якщо ми бачимо більше ніж половину об'єму зображуваних фігур, якщо вони майже «вибралися» з площини стіни — це горельєф, або високий рельєф.

Робота з підручником: с. 126–127.

Зооморфна символіка перетворилася на універсальні для образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Китаю художні образи. Виключно популярною для них є композиція, що зображає дракона. Дракон був символом всіх китайських імператорів. Ранні китайські міфи описують дракона як чудовисько з риб'ячою лускою і довгими вусами. З часом стали з'являтися і інші риси: роги оленя, грива коня, пазурі орла і т.д. У Стародавньому Китаї за носіння одягу з фігурами дракона простолюдям підлягав смертної кари.

Перегляд китайських драконів (презентаційний відеоряд).

5. Практична робота

Для роботи нам знадобиться аркуш картону розміром 10x10 см.

Ми ліпитимемо рельєф, присвячений символу східного календаря «Дракону». Для ліплення скористаємося пластиліном.

Ви вже знаєте, що ліпити означає додавати шматочки матеріалу до форми. Але перш ніж ми розпочнемо ліплення, згадайте основні правила і прийоми роботи з пластиліном.

(Учитель нагадує учням правила роботи та техніку безпеки, основні прийоми ліплення (розкочування, скачування, сплющування, заціпування, прищипування, вдавлювання).

6. Підсумок уроку

- Який зв'язок має музика, архітектура і скульптура?

Після виконання роботи відбувається обговорення учнівських робіт. Із готових рельєфів створюють фриз

7. Домашнє завдання

Мистецький проект. Підготуйте повідомлення про видатні архітектурні споруди – символи країн.

Урок № 16. Перевір себе. Образна мова видів образотворчого мистецтва

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:**

загальнокультурна компетентність: оволодіння досягненнями культури;

інформаційна компетентність вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел;

предметні компетентності: узагальнити та систематизувати знання учнів про мистецтво графіки, живопису, скульптури, декоративного мистецтва; розвивати індивідуальні здібності учнів; формувати міжособистісне спілкування; виховувати естетичні смаки.

Тип уроку: контроль знань.

Форма проведення: урок-гра.

Обладнання: для вчителя – конверти з малюнками (для групової роботи); конверти з написами видів мистецтва, малюнки, фото, репродукції по видах образотворчого мистецтва; для учнів – папір, олівець, гумка.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Мотивація навчальної діяльності

Минає осінь... Білосніжним снігом заповнить душу зима, від буяє зеленню весна та літо, і знову яскраво-жовтим сумом прилине осінь, а мистецтво крізь віки залишається вічним, бо воно допомагає людям пізнати світ, формує духовний склад людей, їх почуття і думки, їх світогляд, виховує людину, робить її добрішою, розширює її кругозір, будить творчі здібності.

Тому не даремно епіграфом до нашого уроку ми обрали слова відомого українського поета Д.Павличка:

*Сильніше за любов злоба горить,
Сильніше за красу вражає брідь,
Але життя росте лише з любові,
Лишень краса людей навчає жить.*

3. Повідомлення теми та мети уроку

Наші мандрі країною Краси, країною Мистецтва тривають. Сьогодні завершується зупинка на станції «Образна мова». Після неї ми помандруємо країною образної форми. Але, щоб туди відправитися ми повинні перевірити та закріпити набуті знання про образну мову графіки, живопису, скульптури, декоративного мистецтва.

Таким чином, темою нашого уроку є – «Образна мова видів образотворчого мистецтва».

4. Основний зміст уроку

Урок у нас буде незвичайний, він проходитиме у формі гри, командної гри. Тому ми зараз об'єднаємо учнів класу дві групи.

Кожен з вас отримає з мого конверта шматок паперу – фрагмент малюнку. З усіх цих шматочків, які ви отримаєте складіть малюнки (пейзаж, натюрморт).

Отже, команди сформовані.

А тепер слухаємо умови гри. Вона складається з 5 турів, їх назви ви можете прочитати на дошці.

1 тур – «Я знаю все...»

2 тур – «Відгадайко»

3 тур – «Я тобі – ти мені»

4 тур – «Що це таке?»

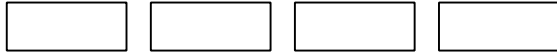
5 тур – «Картинний диктант»

На двох аркушах написані приз віща гравців команд напроти яких під час гри будемо ставити (+) за правильну відповідь. Виграє та команда, в якій буде більша кількість плюсів.

То ж уперед!

1 тур – «Я знаю все...»

Завдання. Описати один з видів образотворчого мистецтва. Щоб визначити вид який ви будете описувати, необхідно витягнути один конверт за кольором, який вам подобається. В ньому і вказано вид мистецтва

2 тур – «Відгадайко»

Завдання. Дати відповідь на запитання одним-двома словами.

1 команда.

1. Назвіть виразні засоби, які використовуються в графічних роботах.
2. Яку роль в малюнку відіграє композиція?
3. Назвіть приклад контрастних кольорів.
4. Мовою живопису є ...
5. Як називається одноколірний малюнок (сірий, білий, чорний)?
6. До якого виду мистецтва відноситься ліплення?
7. Назвіть види скульптури.
8. Назвіть приклади декоративного мистецтва.
9. Узагальнення та спрощення форми це...
10. Як називається орнамент, який ґрунтується на ритмічному повторенні ліній, ромбів, трикутників?

2 команда.

1. Що ми відносимо до графічних матеріалів?
2. Назвіть види розміщення аркуша паперу малюнку.
3. Скільки кольорів має веселка?
4. Назвіть теплі кольори.
5. Які є види рельєфу?
6. До матеріалів скульптури належить ...
7. Як називають вид скульптури який можна оглянути з усіх сторін?
8. Що називається орнаментом?
9. Які є види орнаменту?
10. Що таке рапорт?

3 тур – «Я тобі – ти мені»

Завдання. Гравець однієї команди задає запитання гравцям іншої команди і навпаки.

4 тур – «Що це таке?»

Завдання. За описом ви повинні відгадати про який вид мистецтва йде мова. Відповідає той гравець команди, хто перший підніме руку.

Вид мистецтва, до якого належить малюнок виконаний на площині (папері, картоні). Він має свої засоби виразності – лінії, штрихи, крапки, світлі й темні плями. Його твори розповідають про навколишній світ. (Графіка).

Вид мистецтва що означає «писати життя». Передає найтонші відтінки кольорів, настроїв, навіть мерехтіння світла й подих свіжого повітря. (Живопис).

Вид мистецтва який пов'язаний зі створенням об'ємних художніх форм з різних матеріалів. Твори цього виду можуть бути зображенні на площині та в об'ємі. (Скульптура).

Вид мистецтва, який пов'язаний з прикрашанням будівель, помешкань, оздобленням одягу та виготовленням прикрас. Його твори можуть бути графічними, живописними, скульптурними. (Декоративне мистецтво).

5 тур – «Картинний диктант»

Завдання. Заздалегідь підготовлений аркуш паперу поділіть на 4 частини і кожен частину підпишіть. 1 – графіка, 2 – живопис, 3 – скульптура, 4 – декоративне мистецтво.

Я показую вам малюнки, фото, репродукції, а ви повинні подумки назвати, що на ній зображено, і записати до виду мистецтва, якому воно належить.

Графіка Кольорові олівці, перо, малюнок графічного пейзажу	Живопис Фарби, малюнок пейзажу «Осінь»
Скульптура Скляна фігурка, фото «Нестор-літописець»	Декоративне мистецтво Вишитий рушник, глиняний глечик, витинанка

5. Підбиття підсумків уроку

Поки два учні біля дошки підраховують плюси кожної команди, давайте подумаємо, чи впливає мистецтво на розвиток фантазії, уяви?

(Підсумок дитячих відповідей).

Мистецтво є неперевершеним та вдосконаленим витвором людини, а особливо образотворче, воно стало зрозумілим народам всього світу. Як і чому митцям вдалося цього досягти, назавжди залишається таємницею. Але те, що саме мистецтво надихає нас на творчість, бажання творити нове і цим нести приємне оточуючим – це факт.

ЧАСТИНА 2. СИНТЕЗ І ВЗАЄМОДІЯ МИСТЕЦТВ

Урок №17. Коли всі мистецтва разом. Література і візуальні образи

Практичне завдання: створення композиції буквиці до улюбленої казки.

Мета уроку: формування **ключових компетентностей (загальнокультурних):** виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва;

міжпредметних естетичних компетентностей: розвивати вміння передавати характер зображення засобами мистецтва (графіки, літератури) висловлювати своє ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва; цінувати працю творців книг;

громадська компетентність: усвідомлення своєї належності до соціально-культурного середовища.

предметних компетентностей: розширити знання про графіку як вид образотворчого мистецтва, ознайомити з основними елементами книги;. Розвивати вміння працювати графічними матеріалами (олівцем, ручкою, фломастерами), розкривати розвивати творчу і пізнавальну активність учнів. Виховувати акуратність, точність.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовуванні вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності

учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз, метод «Прес».

Форма організації: практичне завдання - індивідуальна робота.

Техніка виконання: лінійна графіка.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Різні за композицією та змістом зразки плакатів, зразки буквиць, монограм, листівки, українські абетки.
3. Шрифти Г. Нарбута, дитячі роботи на тему «Слово-образ», «Буква-образ».
4. Схеми поетапного створення пейзажної композиції.
6. Ручки кулькові, гелеві, фломастери, олівці, папір.

Види предметів, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література.

Поняття та терміни: обкладинка, суперобкладинка, форзац, титул, авантитул, ілюстрація, шрифт, заставка, кінцівка, буквиця.

Девіз уроку: Душу і серце в роботу вклади,

Кожну хвилину в труді бережи!

Хід уроку

1. Організація класу до уроку

2. Актуалізація опорних знань

1. Метод «Прес»:

- 1) Які основні види мистецтва вам відомі?
- 2) Чим характеризується такий вид мистецтва, як графіка?
- 3) Які різновиди графічного мистецтва ви знаєте?

2. Робота з картками «Види образотворчого мистецтва»

3. Мотивація навчальної діяльності

- Який зв'язок має література та образотворче мистецтво?
- У який спосіб можна викласти свої думки?
- За допомогою чого ми викладаємо думку на папері?
- Чи однаковий у вас почерк?
- Чи може характер людини відбитися на його почерку?

4. Оголошення теми і завдань уроку

Тема уроку — «Шрифтова композиція в графіці». Сьогодні ми зупинимося на книжковій графіці – шрифтовій композиції.

5. Вивчення нового матеріалу

Слово вчителя. Перш ніж книга з'являється в магазині, вона проходить складний шлях. У її створенні беруть участь різні фахівці, серед них відповідальну роботу виконує і художник-графік. Він оформляє книгу відповідно до її змісту, обмірковує її формат, ілюстрації. Гарні книги привертають до себе увагу, нам хочеться зазирнути в них.

У книзі, як у будь-якому предметі, що виконується гарним майстром-художником, усі частини мають певне призначення, вони допомагають найбільш повно і глибоко розкрити зміст.

Розглянемо структуру книги.

Перегляд демонстраційного матеріалу

Обкладинка – обличчя книги. Адже обкладинка — це перше, що бачить читач, коли бере книгу до рук. Вперше обкладинка з'явилася в XVI столітті. Вона оберігала сторінки від ушкодження. Сувої папірусів єгиптяни поміщали в круглі футляри-трубки, видовбані з дерева. Римляни прикріплювали пергаментні рукописи до дерев'яних ціпків, звертали в рулони і клали до шухляди. На Русі книги перепліталися. Оправу виготовляли з дерев'яних

дошок, потім обтягали шкірою, парчею, оксамитом, атласом, виконували обробку золотом, сріблом, слоновою кісткою.

Суперобкладинка – це обкладинка, у яку загортають книгу. Найчастіше суперобкладинка буває тільки декоративною.

Відкривши книгу, ви бачите **форзац**. Він буває гладким (однотонним) або з малюнком. Далі йде **титульний аркуш** — початкова сторінка книги, на якій записується назва книги, прізвища авторів, видавництво, місце та рік видання. У деяких книгах можна зустріти **авантитул** — сторінку, розташовану перед титулом, з надрукованим на ній текстом або ілюстраціями. У рукописних книгах авантитул вказував, за чийм велінням робилася книга.

Постановка проблемних запитань

— Як називається малюнок у книзі?

— Які елементи збагачують книгу?

— Яку роль у книзі відіграє шрифт?

Ілюстрація в книзі допомагає читачеві зрозуміти зміст літературного твору. Ілюстрація може бути на одній сторінці або в розвороті (дві суміжні сторінки, оформлені як єдине ціле).

Заставки, кінцівки, буквиці є додатковою прикрасою книги.

Ознайомлення зі шрифтами

Без шрифту не можна художньо оформити книгу або журнал, намалювати барвисту етикетку на упаковці промислової продукції. Ми не замислюємося, чому саме цим, а не іншим шрифтом виконані реклама або плакат, заголовок на книжковій обкладинці або напис на вивісці магазину. **Надруковані, написані або намальовані букви, що мають певну форму, складають шрифт**. Культура різних епох відбилася на малюнку шрифтів: антична епоха залишила нам чудовий зразок римського шрифту, середньовіччя з готичним стилем в архітектурі дало готичні шрифти, Ренесанс — антикву, а в епоху романтизму було створено безліч мальовничих, орнаментованих шрифтів. І водночас, із розвитком промисловості й торгівлі потрібні були прості, помітні й виразні шрифти.

Китайці особливо пишаються своєю оригінальною і складною писемністю. Кожний ієрогліф означає не просто літеру алфавіту, а слово чи коротку оповідь, де втілені відчуття і настрої митця, його сприйняття світу. На них поетичні образи перегукуються із візуальними, утворюючи неповторну художню єдність, магію ритмів графічних образів.

Перегляд демонстраційного матеріалу

Давайте розглянемо деякі з них.

(У ході розповіді вчитель демонструє зображення шрифтів.) Римський капітальний шрифт лежить в основі всіх сучасних латинських шрифтів. Відрізняючись простотою форм, він є класичним зразком краси й урочистості. Може використовуватися в дипломах, почесних грамотах, архітектурних спорудах. Незграбні та громіздкі шрифти навряд чи варто використовувати як текстові. Існують рукописні, каліграфічні й вільно написані пензлем шрифти. Декоративно виглядають написи на візитній картці, запрошенні. Прозорі та легкі шрифти добре використовувати на плакатах, афішах, тоді як національні краще підходять для написів з національною тематикою, а декоративні, орнаментальні — для оформлення етикеток, упаковок, художньої літератури.

У старовинних книгах, переважно рукописних, кожен літеру випишував майстер-каліграф спеціальними паличками або гусячим пером. Книжки прикрашалися **буквицею** — початковою літерою першого слова тексту. Вона була головним елементом композиції сторінки.

Включаючи які-небудь образи живих істот (звірів, птахів, комах, риб) у написання букв, можна одержати букву-образ, а з'єднуючи букви невизначеної форми в єдину композицію, — слово-образ.

Демонстрація дитячих робіт на тему «Слово-образ, «Буква-образ»

Якщо перші букви імені та прізвища скласти певну композицію — виходить монограма.

Учитель показує приклади ілюстрацій, створених на основі заголовної літери. Звертається увага на роль орнаменту в декоративному обрамленні заголовної букви; значення контрастності, виразності та лаконічності зображення; відтворення настрою літературного твору.

Словникова робота

Надруковані, написані або намальовані літери, які мають певні форму, нахил, розмір, утворюють *шрифт*.

Монограма – сплетіння початкових літер імені та прізвища у вигляді вензеля.

Буквиця — початкова літера першого слова тексту.

Динамічна пауза

Фізкультвправи – у пошані,

Ми їх дуже любимо,

За хвилинку відпочинем

Малювати будемо.

Раз, два – руки вище, вище голова.

Три, чотири – руки тихо опустили.

П'ять, шість, сім – стати тихо всім.

Хто зуміє присідати

І ногам роботу дати?

Раз – піднялись, два – присіли,

Хай мужніє наше тіло.

Хто ж втомився присідати,

Може вже відпочивати.

Руки в боки, руки так,

Руки вгору, як вітряк.

Раз – встав весь клас.

Два, три – свою парту ти протри.

Чотири, п'ять – на місце сядь.

Послідовність виконання роботи

1. Композиційне розміщення зображення на аркуші паперу.

2. Контурне рішення елементів композиції.

3. Контраст і виразність колірної рішення.

6. Практична робота

➤ Виконання тренувальних вправ

В основі всіх завдань лежить вивчення шрифтових композицій. Одні завдання потребують точного майстерного повторення, в інших необхідно виявити багату фантазію, творче мислення.

➤ Постановка практичних завдань

Завдання 1

Напишіть монограму, що складається з букв вашого імені та прізвища.

Завдання 2

Створіть букву-образ або слово-образ.

Учитель надає індивідуальну консультацію дітям в процесі роботи.

7. Підсумок уроку

1. Перегляд і оцінювання робіт.

2. Демонстрування малюнків дітей.

Урок № 18. Цирк мистецтво, сповнене радості

Практичне завдання: створення запрошення на циркову виставу.

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

загальнокультурна компетентність: виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва;

міжпредметних естетичних компетентностей: розвивати вміння передавати характер зображення засобами мистецтва (графіки, літератури) висловлювати своє ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва; цінувати працю творців книг;

громадська компетентність: усвідомлення своєї належності до соціально-культурного середовища;

предметних компетентностей: ознайомити учнів з афішею, як різновидом мистецтва плакату. Розкрити роль художника в створенні циркової вистави, призначенням реквізитів; зміцнювати міжпредметні зв'язки; розвивати уміння малювати людину в русі по пам'яті і уяві; удосконалювати практичні уміння і навички роботи фарбою; залучати школярів до циркового мистецтва як мистецтва перевтілення, лицедійства; виховувати пошану до праці циркових артистів.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми,використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз, метод «Прес».

Форма організації: практичне завдання - індивідуальна робота.

Техніка виконання: лінійна графіка.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Зоровий ряд: репродукція картини художника Пабло Пікассо "Дівчинка на кулі"; Юрій Мацик "Мелодія", "Вершник", "Виступ", "Цирк", Володимир Піскар'юв "Цирк", М. М. Щрілев "Скоморохи", роботи учителя, учнівські роботи, підручник, циркові афіші, проектор, комп'ютер, презентація "художник в цирку".
3. Літературний ряд: вірші В. Приходько про цирк;
4. Музичний ряд: веселий марш
5. Матеріали: альбомні листи, воскова крейда, пастель, фарби, пензлі, вода, ножиці.

Види предметів, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література.

Поняття та терміни: обкладинка, суперобкладинка, форзац, титул, авантитул, ілюстрація, шриффт, заставка, кінцівка, буквиця.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Створення емоційного настрою(Звучить музика.)

2. Актуалізація знань

3. Постановка теми і мети уроку

(Розповідь учителя супроводжується показом презентації "Художник в цирку")

- Є надзвичайне видовище, яке діти люблять найбільше, – це цирк.

- Мета нашого уроку розкрити роль художника в створенні циркової вистави, познайомитися з особливостями циркового приміщення, персонажами, призначенням реквізитів.

- Як ви думаєте, чи знайдеться робота для художника в цирку?

4. Вивчення нового матеріалу

1) Розповідь про роль художника в цирку

Цирк — переважно кругла будівля з **ареною (манеж)** і трибунами для глядачів. У цирку відбуваються видовища (називані також цирком), супроводжувані музикою, які демонструють силу і відвагу циркових артистів (силачів, акробатів, повітряних гімнастів, жонглерів, еквілібристів, ілюзіоністів, фокусників, вершників, велофігуристів, боротьби, дресирувальників свійських і приборкувачів диких тварин тощо) з виступами смішних клоунів, пантомімою і меломімою.

Амфітеатр (від грец. *am phi* — з двох сторін і *theatron* - видовище, «подвійний театр») — спочатку: спосіб розміщення місць для глядачів в античному театрі. В даний час амфітеатром називають місця в залі для глядачів в театрі і цирку за партером.

Балкон — верхні місця у театрі для глядачів, в цирку — для оркестру.

Знайомство із словом

Реквізит – сукупність справжніх, не бутафорських предметів, необхідних для циркової або театральної постановки.

Еквілібристика – жанр циркового мистецтва, заснований на вмінні виконавця робити складні акробатичні вправи, зберігаючи рівновагу при нестійких положеннях тіла (на канаті, кулі)

2) Розповідь з історії цирку.

Цирк — в перекладі з латинського *circus* – означає "круг". За часів Древнього Риму цирком називали довгу доріжку для змагань на швидкість. Вистави з наїзниками, дресированими звірами, акробатами і клоунами, яке ми називаємо цирком, з'явилося багато пізніше – в 1768 році, коли відставний англійський кавалерист Філіп Астлей захистив канатом круглий майданчик просто неба і став брати плату у охочих подивитися на його майстерність у верховій їзді.

Попередниками цирку в Україні з XI ст. були скоморохи, згодом ярмаркові балагани. На народних гуляннях і ярмарках нерідко можна було побачити виступи бродячих артистів, силачів, акробатів, канатохідців, дресирувальників, фокусників, жонглерів й цигани з ведмедами, у 18 — 19 ст. театралізовані кінні каруселі й інші кінні видовища, а з 19 ст. мандрівні цирку та звіринці. Пересувні цирку - шапіто з'явилися біля 1830 року і поступово перетворилися на грандіозні видовища.

Коли цирк прибував в місто, він оповіщав про себе вуличною ходою із слонами, духовим оркестром, клоунами і артистами в костюмах верхи на конях.

- А як ви дізнаєтеся про приїзд в наше місто цирку? (З'являються афіші, артисти цирку роздають запрошення).

- Хто створює афіші, запрошення і якими вони мають бути, що повідомляти, кого зображати?

Зануритися в циркову атмосферу, пригадати як виглядають циркові артисти нам допоможе парад Алле.

На цьому місці через декілька хвилин повинна засяяти вогнями, усіма фарбами циркової вистави арена. (На дошці вивішено зображення арени). Почнеться вистава з незвичайного параду, його називають «Парад Алле». До нього треба серйозно підготуватися не лише артистові, але і художникові, оскільки від нього залежить барвистість початку видовища. Що для цього треба зробити?

Існують різні художні паралелі, які свідчать про глибоку взаємодію різних видів мистецтва. Цікавим прикладом такої співтворчості є цирк, у якому поєдналися різні види мистецтва. Ви щойно переглянули «Парад Алле», назвіть всі види мистецтва які взаємодіяли.

- Який загальний настрій циркової вистави?

Сприймання художніх творів. Найвидатніший художник ХХ ст. Пабло Пікассо, захоплюючись мистецтвом цирку, присвятив цій темі цілу серію картин. Персонажами його живописних композицій стали клоуни, атлети, акробати, танцівниці. Увагу всесвітнього майстра привертало не стільки яскравість циркових видовищ, як складна доля бродячих акторів — вільних мандрівників. Найчастіше художник зображував їх не на арені, під час блискучих виступів, а на репетиціях чи в побутових сценах. Це дало можливість глибше проникнути у внутрішній світ артистів.

Порівняйте фігури головних персонажів картини «Дівчинка на кулі». Назвіть геометричні форми, зображені художником. Яка з них символізує гнучкість юної гімнастки, а яка — міць і сталість атлета? Визначте загальний настрій картини «Родина комедіантів».

- Яку роль відіграє кольоровий контраст?
- Яке значення пустельного пейзажу в картині?

Поміркуйте, які циркові номери могли б виконувати зображені діти.

- У чому секрет популярності мистецтва цирку? Мабуть, вона пояснюється і тяжінням людини до чуда, і вірою в надзвичайні й необмежені сили та можливості людини.

4. Творча практична робота

Створіть запрошення на циркову виставу (змішана техніка — аплікація з доопрацюванням графічними матеріалами).

Виконання практичного завдання. (Звучить музика)

Складання плану роботи:

- Побудуйте композицію для циркового запрошення.
- Використайте оригінальний шрифт (наприклад, створіть «танцюючі» літери або літеру-образ із улюбленим цирковим персонажем).
- Прикрасьте запрошення декором на циркову тему.

5. Підсумок уроку

Рефлексія

- Поплескайте в долоні, хто вважає, що впорався з сьогоднішнім завданням,
- хто вважає, що йому не вистачило часу, нехай погладить себе по голові і скаже: "Не сумуй дружок, наступного разу неодмінно встигну".

Аналіз робіт:

- Дуже приємно відмітити, що усі на уроці впоралися із завданням, хороші підготували запрошення на циркову виставу.
- Хочеться відмітити дітей, які вийшли на продуктивний творчий рівень - створили професійні роботи. Молодці! Дякую всім!

6. Домашнє завдання

Подумати про діяльність художника, що бере участь в створенні театрального спектаклю.

Урок № 19 . У царстві Мельпомени. Театральна афіша повідомляє

Практичне завдання: виконання композиції «Створення афіші для театру юного глядача».

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:** **загальнокультурна компетентність:** духовно-моральні основи життя людини, інтерес до вивчення театральної спадщини;

міжпредметних естетичних компетентностей: давати естетичну оцінку власному виробу та роботам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметних компетентностей: поглибити знання учнів про загальні поняття «афіша», «контраст», «кольорова гама» як особливий вид графічного мистецтва; вчити

виконувати афішу; визначати художні виражальні засоби плакатної графіки. Розвивати в учнів спостережливість, уяву, вміння виділяти головне, відчуття рівноваги на площині при створенні афіші.

Тип заняття: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, блиц-опитування, асоціативний куш, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз, гра «озвуч картину».

Форма організації: практичне завдання - індивідуальна робота, робота в парах – підведення підсумків уроку.

Техніка виконання: гуаш, акварель.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Відеодобірки уривків театральних вистав, тематичні ілюстрації.
3. Схеми поетапного створення композиції «Театральна афіша».

Види предметів, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література, театральне мистецтво.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Повідомлення теми і мети уроку, оголошення цілей уроку.

Тема сьогоднішнього уроку: «У царстві Мельпомени. Театральна афіша повідомляє».

Практичною роботою буде виконання композиції афіші для театру юного глядача. Сьогодні на нас чекає подорож до театру.

3. Актуалізація опорних знань

Асоціативний куш «Афіша»

Діти складають зі своїх тверджень, що ж таке афіша:

- Афіша – оголошення про виставу, концерт, лекцію;
- Афіша – графічна реклама, яка друкується на папері;
- Афіша – розклеюються на вулицях міста;

Мистецька скарбничка.

Афіша (з франц. — оголошення, прибите до стіни) — вид реклами, оголошення про театральну та циркову виставу або концерт.

Які переваги має афіша?

- Інформування жителів міста про подію.
- Велика кількість людей можуть ознайомитися з інформацією в різних куточках міста.

4. Вивчення нового матеріалу

З чого починається театр? З афіші! Адже саме за допомогою афіші — театального плаката — ми можемо отримати основну інформацію про виставу задовго до її початку.

У ній повідомляється:

- назва вистави;
- назва і адреса театру;
- дата та час вистави;
- зображення головних виконавців.

Афіша, програмка і буклет, які, зазвичай, гарно ілюстровані, — це своєрідні друковані путівники по театру.

Давайте порівняємо афішу та обкладинку книги, які спільні та відмінні риси ви знайдете.

- На афіші вказано назву, менша кольорова гама, використовуються символи: маски, обличчя героїв, предмети.
- На обкладинці вказується автор книги, назва твору та малюнок до твору, використовується різнокольорова яскрава гама.

Які види афіш вам зустрічалися?

- театральні;
- циркові,
- музикальні;
- кінофільмів;
- афіші, які повідомляють про виступ відомих людей.

Афіша, як різновид мистецтва плаката, покликана привертати увагу глядача з великої відстані. Саме тому вона має бути зрозумілою з першого погляду.

Які прийоми допоможуть художникові швидко і доступно донести інформацію до глядача?

Головним засобом виразності в афіші є композиція. Вона має бути чіткою, лаконічною, виразною. Для цього художник узагальнює, тобто спрощує зображувані образи, відмовляючись від дрібних другорядних деталей. Кольорова гама має посилювати виразність афіші. Тому художник уникає використання великої кількості барв та нюансних кольорових сполучень. Текст повинен бути стислим і гармонійно поєднуватися із зображенням, шрифт — відповідати змісту і легко читатися. Великі розміри афіші допомагають швидко й легко прочитати зміст і отримати потрібну інформацію.

Як будь-який твір друкованої графіки, афіші створюються художниками, а тиражуються у друкарні.

5. Практична робота

Послідовність виконання афіші:

1. Розташування аркушу.
2. Подумайте, якого кольору буде афіша. Якщо фон світлий – затонуйте його. Дайте висохнути фарбі.
- 3.
4. Наносимо атрибути театру.
5. Наносимо назву вистави.
6. Наносимо символіку театру.
7. Вказуємо дату та час вистави.
8. Виконуємо роботу в кольорі.

А зараз діти, ви виконаєте кожен свою афішу до обраної вистави. В кінці уроку ми оберемо найкращу за такими критеріями:

- найцікавіша;
- найохайніша робота;
- з гарними надписами.

Самостійна художньо-творча діяльність учнів

6. Підбиття підсумків уроку (3 хв.)

Аналіз і оцінка результатів художньо-творчої діяльності.

Експрес-перегляд дитячих робіт.

Бліц-опитування:

1. Яка роль афіші в популяризації мистецтва театру, музики, кіно?
2. Назвіть особливості афіші. Як вона допомагає шанувальникам театру?
3. Які елементи композиції афіші привертають увагу на поданих зразках?

Робота в парах. Гра «Озвуч картину». Уявіть себе одним із персонажів картин, поданих на ілюстраціях (див. підручник: ст. 150).

Придумайте уявні діалоги: Арлекіно з П'єро або Коломбіною.

7. Домашнє завдання(1 хв.)

Мистецький проект. Самостійно дослідіть репертуар дитячих театрів.

Підготувати акварельний папір, фарби, пензлі.

Урок № 20. На сцені лялькового театру. Мистецтво створення ляльки

Практичне завдання: створення рукавичної ляльки до балету І.Стравінського «Петрушка»

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: оволодіння досягненнями культури; висловлювати особистісне ставлення до мистецтва;

міжпредметна естетична компетентність: виявлення оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтв;

предметних компетентностей: познайомити учнів з ляльковим театром як одним із жанрів театрального мистецтва; вчити свідомо користуватися різними техніками та матеріалами для виконання творчих робіт; розвивати асоціативно-образне та просторове мислення, уяву, фантазію, художній смак, творчі здібності; виховувати любов до мистецтва

Тип уроку: комбінований.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Відеозаписи – фрагменти вистав українського народного лялькового театру вертеп, лялькових театрів Італії, Англії, Росії, Франції, балету І.Стравінського «Петрушка»; аудіо запис – сюїта з балету «Петрушка» (фрагмент);
3. Ляльки Петрушки, інших персонажів лялькового театру.
4. Пластилін або солоне тісто, тканина, картон, ножиці, предмети декору, нитки (предмети за вибором учнів)

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз

Терміни і поняття: вертеп, інтермедія, театр ляльок

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

- Коли оживають ляльки? Чи мають ляльки характер?
- Що вам відомо про театр?
- Чому стародавнє мистецтво ляльок не втрачає популярності в наш час, епоху комп'ютерів, 3-D (6-D) кіно?

3. Повідомлення теми і мети уроку

Всю ту красу, яку ми бачимо в театрі: яскраві декорації, чарівних артистів в костюмах, у ляльковому театрі виготовляють театральні художники-декоратори (лялькарі). Сьогодні ми з вами будемо працювати художниками-декораторами.

Наша задача: відтворити образ «Петрушки», або придумати нові образи героїв і створити для них оригінальні костюми, яскраві декорації

- Тема сьогоднішнього уроку «На сцені лялькового театру. Мистецтво створення ляльки.»

Ми дізнаємося про один із жанрів театру – ляльковий театр, буде мо вчитися виготовляти театральних ляльок, а потім зможемо навіть розіграти лялькову театральну виставу.

4. Вивчення нового матеріалу

У всіх народів світу з найдавніших часів були свята, де розігравались дійства – якісь вистави. Такі свята і дали життя театру. Тобто, театр – це народне мистецтво, що виникло з духовних життів людини. Основа театру – оркестрова яма і сцена. Оркестр – це майданчик для музикантів. Сцена – це майданчик для вистави оформлений декораціями. Навколо оркестру і сцени сидять глядачі. Але були і мандрівні актори, які переїздили з міста до міста, показуючи фокуси, акробатичні номери; які співали і танцювали, грали на музичних інструментах просто на вулицях міст та селищ. Театри також мандрували, вони розташовувались у великих шатрах. Так як зараз приїжджають до нас цирки «Шапіто» з різних куточків країни (цирк на колесах).

Ляльковий театр – особливий вид театральної вистави, у якій замість акторів чи поруч з ними діють ляльки. Сцена лялькового театру – зменшена модель сцени справжнього театру або ж ширма, за якою ховаються актори-ляльководи. І ширму, і задню частину декорацій оформлюють згідно зі змістом твору, який розігрують перед глядачами. Це можуть бути казкові міста, інтер'єри чи пейзажі.

У ляльковому театрі, як і в справжньому, усе підпорядковується основному задуму. Місце дії (ширма чи сцена), зовнішній вигляд персонажів, музика – усе мусить розкривати ідею сценарію і створювати поєднання мистецтв. Театральна лялька в ляльковому театрі – головний художній інструмент, за допомогою якого вистава демонструється глядачеві.

Ляльки бувають різних типів. Тростяні – актор тримає ляльку над собою і грає нею, перебуваючи за ширмою. Головний стрижень іде від голови через усе тіло, а два інші – від рук. Тіньові ляльки вирізають із щільного матеріалу або прозорої шкіри і підфарбовують – тінь виходить різнокольорова. Плоскі ляльки випилують по частинах із фанери. Тулуб, руки, ноги і голову розфарбовують. Окремі частини з'єднують одну з одною дротом або мотузками, щоб вони могли рухатися. Лялькою-маріонеткою керують згори на нитках. Актор тримає в руках вагу – дошку, до якої чіпляються мотузки від голови, рук, ніг. Повертаючи вагу, актор водить ляльку. Рукавична лялька – найпростіша. Її основа – рукавичка. Голову роблять з різних матеріалів: пап'є-маше, поролону, пінопласту, пластиліну, паперових циліндрів. Руки роблять з того самого матеріалу, що й голову, і потім їх прикріплюють до рукавички.

Від чого залежить виразність художнього образу створеної ляльки? Звичайно, від її обличчя. Так відразу можна відрізнити позитивного героя від лиходія. Вираз обличчя допомагає повніше розкрити характер. Зачіска й одяг – також важливі елементи образу. За їхньою допомогою можна охарактеризувати певні особливості: вік персонажа, багатий він чи бідний, який має фах, чоловік це чи жінка. Отже, художникові тут є над чим попрацювати. До того ж вистави лялькового театру відбуваються поруч із глядачами, тому помітна найменша дрібниця.

Усі ми бачили вистави, де актор, який грає лялькою, ховається за ширмою. Ширму теж можна прикрасити. А на задній частині сцени обов'язково має бути зображено місце дії, або й кілька, якщо у виставі дія відбувається в різних місцях.

Отже, ляльковий театр – це важлива частина театрального мистецтва. У ляльковому театрі працюють справжні актори, режисери, художники. А лялька – це уособлення живої істоти (людини або тварини). Процес її «оживлення» здається глядачеві дивом! Лялька може бути веселою, ніжною, саркастичною, злою. У ляльковому театрі можна створювати вистави, які неможливо було б здійснити в іншому театрі.

5. Практичне завдання

1. Які типи ляльок ви знаєте?

2. Чи застосовується в ляльковому театрі закон повітряної перспективи?

Етапи роботи над рукавичною лялькою до балету І.Стравінського «Петрушка»

- Рукавична лялька складається з твердої голови, на яку надівається ковпак, і прикріпленого до неї костюму-рукавички.

- Голову ляльки (6—10 см) можна зробити по-різному: а) з вати, обгорнутої трикотажною тканиною; б) із глини, пап'є-маше тощо.

- Рот, зазвичай, малюють, для очей використовують намистинки чи гудзики, ніс і вуха — приклеюють, волосся роблять із мотузок, ниток або хутра.

- Пальці актора входять у рукава ляльки. Рука актора-лялькаря може розташуватись усередині ляльки по-різному, від цього залежить спосіб керування лялькою (різними пальцями, однією чи двома руками).

Варіант 1. Для виготовлення ляльки її голову ліпимо із солоного тіста майже так само, як і для клоуна. Відмінність у тому, що вона має бути круглою і не буде приклеюватися на основу. З ниток або сухої трави чи соломи зробіть волосся для ляльки. Розфарбуйте обличчя. Можливо, образ, який ви створили, потребуватиме додатково якогось головного убору. Продумайте вбрання для свого персонажа.

Обличчя робимо так само: стекою формуємо ніс, усмішку, очі та зморшки біля очей. Очі і ніс можна зробити також із додаткових маленьких шматочків тіста та приклеїти їх до обличчя. Стекою виріжемо зинці. Потім у нижній частині голови зробимо отвір для пальця.

Варіант 2. Виготовте театральні ляльки із різних матеріалів (тканина, картон, хутро, нитки, стрічки, гудзики тощо). Передайте характери персонажів. «Оживіть» ляльок рухами й діалогами (пам'ятайте правило ляльководи: коли лялька розмовляє, вона рухається). Проведіть конкурс на кращу ляльку.

Зробіть з картону пласку ляльку, руки і ноги якої рухалися б. Для цього на картоні намалюйте її образ і визначте місця, де окремі деталі перекриватимуть одна одну. Після цього зробіть викрійку, розфарбуйте її і виріжте. Місця стику частин ляльки з'єднайте тонким дротом або зшийте нитками.

Як створити ляльку з панчохи.

З картону виріжте овал (1), як показано на схемі, зігніть його навпіл(2).

Цю заготовку розмістіть усередині носка панчохи (3),

- сформуєте рот і закріпіть нитками (4).

- Ззовні у рот, на згині картону, можна пришити язичок. На голові приладнайте очі, ніс, зачіску (або вуха, якщо це тварина) (5).

Всередині панчохи для об'ємності заповніть ватою чи іншим наповнювачем.

6. Підсумок уроку.

Колективний аналіз виготовлених ляльок, їх презентація та оцінювання.

7. **Домашнє завдання.** Виготовити заготовки, виконані в техніці монотипії, для передачі текстури казкового замку.

Урок № 21. У музичному театрі. Споруди і інтер'єри театрів

Практичне завдання: створення ескізу світильника (люстри, бра тощо) для інтер'єрів сучасного музичного театру

Мета: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: оволодіння досягненнями культури;

міжпредметна естетична компетентність: оцінювати предмети і явища мистецтва, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтв;

предметних компетентностей: актуалізувати знання учнів у галузі театрального мистецтва взагалі та образотворчого мистецтва зокрема, показати зв'язок мистецтв та їх роль у житті кожної людини; розвивати вміння насолоджуватися спогляданням творів образотворчого мистецтва, аналізувати їх; формувати уявлення про необхідність конструювання виробів, естетичні почуття, смак; активізувати творчу ініціативу учнів; виховувати любов до різних видів мистецтва, творів образотворчого мистецтва.

Тип уроку: комбінований.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.

2. Відеозаписи – фрагменти оперних вистав.

3. Фотографії екстер'єрів та інтер'єрів оперних театрів світу.

4. Графічні матеріали.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Терміни і поняття: екстер'єр, інтер'єр, ложа, фойє.

Хід уроку

1. Організація класу до уроку. Створення емоційного настрою

*Краса в мистецтві – це правда, поєднана із враженням,
одержаним від споглядання природи.*

Дійсність – частина мистецтва, почуття – частина дійсності.

Каміль Коро

2. Актуалізація опорних знань

- Що таке опера? *(Це чи не найскладніший музичний жанр. У ньому злиті в єдиному дійстві драматичне мистецтво, вокальна та інструментальна музика, танці й пантоміма, живописні декорації та костюми. Опера (з італ. — дія, праця, твір) — музично-драматичний жанр, що ґрунтується на синтезі музики, слова і дії.)*

- Чи доводилося вам бувати в оперному театрі?

- Що вас там найбільше вразило.

3. Повідомлення теми і мети уроку

«Театр повчає так, як цього не зробити товстій книзі»,— сказав Вольтер. Чи правий видатний французький просвітитель? Сьогодні ми продовжимо говорити про таке диво, як театр, про те, чого він навчає нас, глядачів.

Оте, тема уроку: «У музичному театрі. Споруди і інтер'єри театрів». Практичне завдання: створення ескізу світильника (люстри, бра тощо) для інтер'єрів сучасного музичного театру

4. Вивчення нового матеріалу

Бесіда «Споруди і інтер'єри театрів»

Вивчення термінів

Екстер'єр та інтер'єр — зовнішня та внутрішня частини архітектурної споруди.

Ложа — місце в глядацькому залі для кількох глядачів, відділене від інших.

Фойє — приміщення для глядачів у театрі, кінотеатрі, для відпочинку під час антракту.

Театр в усі часи був, є і буде об'єктом і формою пізнання та усвідомлення феномена людини, виразу духовно-культурних, мистецько-естетичних ідеалів людської спільноти, відображення політичного устрою, ідеологічних вчень. Про це свідчить історія людства. Ще з часів Стародавньої Греції та Риму театральні споруди вражали своєю величчю та розкішним архітектурним та дизайнерським рішенням. З тих часів інтер'єри театральних споруд набули значних змін та перетвілень. Але основними особливостями інтер'єрів театральних споруд були та залишаються розкіш, вишуканість та велич, адже завжди, коли людина вирушає до оперного чи будь-якого іншого театру, то вона, перш за все, хоче наблизитися до прекрасного. Крім того, говорячи про інтер'єр споруди, не можна забути про архітектурне рішення, якому повинен відповідати інтер'єр, саме тоді загальний вигляд та простір споруди буде гармонійним та витонченим.

Віртуальна екскурсія

Можливості потрапити до оперного театру у нас немає, проте ми можемо здійснити віртуальну екскурсію на бал до Віденської опери, а ще відвідати найкращі оперні театри світу: в італійський театр Ла Скала в Мілані, в Австралії оперний театр у Сідней, в Україні театри опери та балету: Київський, Львівський, Одеський.

Помилюйтеся красою їхніх інтер'єрів, пройдіться прикрашеними скульптурами сходами, зазирніть в затишні ложі, розгляньте в центрі глядацького залу люстру, яка звисає зі стелі.

5. Виконання практичного завдання

Створіть ескізи світильників (люстр, бра тощо) для інтер'єрів сучасного музичного театру. У композиції використовуйте стилізовані форми, наприклад — образи музичних інструментів.

Будь яка архітектурна споруда не може існувати без світильників: настільних ламп, торшерів, бра і люстр. Вони створюють додатковий комфорт у будинку. Адже світильники можна використовувати не тільки як джерело світла, але і як частина новаторської дизайнерської ідеї. Головне пам'ятайте — у всьому важлива міра, не варто перестаратися з великою кількістю деталей, краще зробити один особливий акцент театрального світильника, цілком доцільним буде використання стилізованої форми музичного інструмента, і тоді ваша лампа стане справжньою прикрасою інтер'єру оперного театру.

План роботи

- Спробуйте уявити й на аркуші паперу намалювати один і той самий світильник по-різному: різний зовнішній вигляд, різні пропорції.
- З таких ескізів-начерків оберіть той, який, на ваш погляд, найбільш вдалий, і вже на іншому аркуші зробіть його збільшене зображення.
- У збільшеному зображенні спробуйте продумати і детально зобразити різні частини світильника.

Свій задум ви можете втілити в життя, якщо добре продумаєте, з яких матеріалів його втілити.

Банк творчих ідей

Перегляд зразків світильників учнями, обговорення дизайнерських рішень та створення банку творчих ідей для вирішення практичного завдання.

6. Узагальнення. Рефлексія

- Які види мистецтва складають оперний синтез?
- Назвіть відомі оперні театри світу.
- Які особливості мають екстер'єри театральних споруд?
- Розкрийте значення деталей інтер'єру театру в створенні святкової атмосфери. Наведіть приклади.
- Які типові ознаки оформлення театральних інтер'єрів (сходи, зал, балкони й ложі, стеля, підлога, меблі, штори, світильники тощо)?

8. Домашнє завдання

Мистецький проект. Проведіть дискусію на тему «Архітектура театру». Підготуйте презентації на одну з орієнтовних тем: «Театр казок», «Театр естради», «Театр пантоміми», «Театр народної пісні», «Мандрівний театр-корабель», «Театр на березі моря», «Пересувний театр моди», «Театр маріонеток».

Урок № 22. Бари хореографії та сценографії. Магія кольору і світла

Практичне завдання: створення ескізу художнього оформлення балету П.І. Чайковського «Лебедине озеро» (ескізи декорацій, костюмів).

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

загальнокультурна компетентність: оволодіння досягненнями культури, особливості національної і загальнолюдської культури в побутовій і культурно дозвіллевій сфері;

міжпредметна естетична компетентність: вміння бачити зв'язок образотворчого з іншими видами мистецтва (музикою, літературою, театром); виявлення естетичного ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтв;

вміння вчитися: планувати свої дії, розподіляти час, доводити роботу до кінця;

предметних компетентностей: поповнити знання учнів про особливості театрального мистецтва, розкрити роль художника в театрі; вчити визначати взаємозв'язок форми і змісту, свідомо користуватися різними техніками та матеріалами для виконання творчих робіт; розвивати асоціативно-образне та просторове мислення, уяву, фантазію, художній смак, творчі здібності; виховувати любов до мистецтва.

Тип уроку : комбінований.

Техніка виконання: комбінована - монотипія, графіка, аплікація.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Терміни і поняття:

Декорація – художнє або архітектурне зображення місця дії у сценічних виставах;

Сценографія – вид образотворчого мистецтва, пов’язаний із художнім оформленням театральної вистави.

Обладнання:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Малюнки учнів та виготовлені дітьми роботи відео- та фотоматеріали «Пригоди Буратіно», схеми зображення обличчя та фігури людини;
3. Фарби, пензлі, пластилін або солоне тісто, тканина, картон, ножиці, предмети декору, нитки (предмети за вибором учнів).

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

- Раніше ми знайомилися з роботою художника в театрі. Чим займається художник в театрі ляльок? (Оформляє сцену, готує декорації, малює завісу, афіші, ескіз ляльок, одягає їх.)

Використати фрагмент відеозапису дитячої вистави при перегляді якого звернути увагу дітей на декорування сцени.

3. Мотивація навчальної діяльності

Слово учителя. Сьогодні ми з вами поринемо у загадкову і дивовижну країну – театр. Це дивовижне мистецтво – наповнене барвами хореографії, акторської майстерності, музичним супроводом, працею художників, які оформлюють сцену, гримують акторів, де є магія кольору і світла.

Театральне мистецтво живе, жваве, привабливе, таємниче, людяне, близьке кожному з вас. Іноді ви самі стаєте його учасниками, якщо граєте на сцені якусь виставу, інсценізацію казки та ін., а , можливо, у театр ви гралися вдома, чи в класі, відокремлюючи сцену від місць глядачів простиралом та іншими предметами. А «зал глядачів» – стільчиками, зібраними з усієї квартири. Хоч ваш театр був таким не схожим на справжній, ви отримували велику радість і справжнє творче задоволення від «бурхливих» оплесків «глядачів»

Театр – це гра цілеспрямованих, веселих, дружніх і винахідливих людей. Ми спробуємо з вами погратися в театр на створеній нами сцені.

4. Вивчення нового матеріалу

Слово учителя. Сприймання творів мистецтва

Сцена(грец.*σκηνη*) в перекладі з давньогрецької—намет,шатро, де актори готувалися до вистави. Сама вистава відбувалася в тій, яка мала назву— орхестра.

Розвиток театру і театральної архітектури вплинув на зміни сцени. Вона стала помостом, відкритим в бік глядачів. А її задня частина приймає вигляд архітектурної споруди в декілька ярусів і виконує роль і декорації, і споруди, яку використовують в ході вистав.

- Чи залежить успіх театральної вистави від оформлення сцени?

Оформлення простору сцени і надання візуальної «оправи» театральній виставі за допомогою художньо-пластичних засобів — костюмів, реквізиту, бутафорії, а також світлових ефектів належить до театральної-декораційного мистецтва, або сценографії. Декорації слугують тлом театрального дійства. Завіса розміщується в глибині сцени і містить зображення предметів дальнього плану. Лаштунки розташовані з обох боків сцени (часто у кілька рядів), на них зображують дерева, скелі, будинки та інші об’єкти першого плану. Художнє освітлення — «чарівник», який допомагає перетворювати скло на кристаль, фольгу на срібло чи золото, передавати відчуття сонячного ранку або зимового вечора, літньої спеки або осіннього дощу. Художник-освітлювач складає своєрідну світлову партитуру спектаклю.

Театральний костюм. — важлива складова сценічного образу актора, яка допомагає йому перетворитися й активно впливати на глядачів. І актор тембром голосу, пластикою, жестів, рухів творить образ персонажа, і художник у театральному костюмі втілює цей самий образ, але іншими засобами: конструкцією одягу, його кольоровим рішенням, декоруванням тощо

Запитання до учнів:

- На яких виставах побували ви? Що можете сказати про їх декорацію?

5. Закріплення вивченого, практична діяльність учнів

Творче завдання для учнів:

Головне завдання нашого уроку – створити ескіз декорацій до вистави. Ви будете використовувати різні матеріали аби передати місце, де відбувається дія вашої вистави, а також характерні риси казкових персонажів. Старайтесь, щоб декорації і ляльки робили виставу неповторною, дивовижною, щоб хто споглядав їх, то ніби потрапляв у загадковий світ казки.

Приступаючи до роботи, потрібно насамперед уявити собі художній образ спектаклю в цілому. Правильно вибрати відповідну систему, продумати з якого матеріалу буде виконана робота. Якщо у своїх ескізах будете зображувати ляльок, то вирішити їх характер, показати їх сумними чи веселими, добрими чи злими, підкреслити особливості їх зовнішності. Звернути увагу на виконання їх костюмів.

6. Практична діяльність учнів

Виконання завдання може проводитись у вигляді роботи в групах.

- Використайте на уроці домашні заготовки, виконані в техніці монотипії.
- Намалюйте контурний рисунок майбутньої композиції, передайте її плановість.
- Покрийте клеєм ПВА контури окремих елементів рисунка (хмари, сонце скелі, хвилі), щоб надати зображенню об'ємності.
- Поки висихає клей, із заготовок з монотипією виріжте силуети веж старовинного замку. Наклейте зображення на темний картон.
- Після висихання клею розфарбуйте ескіз декорації. Надайте пейзажу загадковості, таємничості.
- Поки зображення висихає, виготовте дерева. Для імітації їх крони змініть зелений папір, потім трохи розгладьте його та приклейте до картонної основи.
- Стовбури дерев виконайте з паперової кольорової серветки, згорнутої джгутиком.
- Ураховуючи можливість розміщення декорацій на першому і дальньому планах, наклейте на основу всі виготовлені елементи композиції: вежі замку, стовбури та крони дерев виконання роботи

7. Підсумок уроку.

- Розгляд, демонстрація та оцінювання учнівських робіт.
- Відбір кращих робіт для виставки.

8. Домашнє завдання. «Лебедине озеро». Об'єднайтеся в групи та оберіть одну із творчих майстерень: «художники-декоратори»; «художники -костюмери» і «художники-гримери» (образи Зигфріда, Одетти, чаклуна та його доньки, маленьких лебедів); «художники з освітлення» (орієнтовні теми: «Вечірні сутінки», «Вогні балу»)

Урок № 23. Наймолодша муза. Художник у кіно

Практичне завдання: створення образів героїв кінофільму «Пригоди Буратіно»

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

загальнокультурна компетентність: виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва;

міжпредметних естетичних компетентностей: розвивати навички давати естетичну оцінку власному виробу та виробам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва; **предметних компетентностей:** поглибити знання учнів у галузі кіномистецтва; познайомити учнів з професією художника в кінематографі, сформулювати уявлення про створення образів головних героїв кінофільмів, розкривати характери персонажів кольором та формою; розвивати творчу і пізнавальну активність учнів;

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз, ділова гра, метод-Прес.

Форма організації: робота в групах.

Техніка виконання: комбінована (акварель з графічним доопрацюванням).

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Відеодобірки уривків фільмів,
3. Тематичні ілюстрації «Пригоди Буратіно».
4. Олівці прості, кольорові, акварель, гелеві ручки, папір для малювання.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література, кіномистецтво.

Хід уроку

1. Організаційний момент (1 хв.)

2. Повідомлення теми і мети уроку, оголошення цілей уроку (2 хв.)

3. Актуалізація опорних знань (2 хв.)

- Що вам відомо про музику?
- Яка музика в світі мистецтва наймолодша, чому?
- Що спільного між театральним мистецтвом, кіномистецтвом, мультиплікацією і образотворчим мистецтвом? Чим різняться?
- Які види мистецтва поєднує в собі кінематограф (література, театр, музику, живопис, хореографію).

4. Вивчення нового матеріалу (10 хв.)

Кіномистецтво відтворюють рух, передають звуки, зображає на екрані життя.

Розповідь «Історія кіно».

Кіно народилося у Франції наприкінці XIX ст. Перші кінострічки тривали лише кілька хвилин і не мали звуку. Це було так зване німе кіно, але «німим» насправді воно не було, бо гра акторів супроводжувалася музикою. Для створення певного настрою в кінотеатрі грав музикант-ілюстратор, якого називали — тапер (найчастіше це був піаніст, але інколи й цілий оркестр). Датою народження кінематографа прийнято вважати 28 грудня 1895 року, коли в Парижі на бульварі Капуцинів у приміщенні «Гранд кафе» братами Огюстом і Луї Жаном Люм'єрами було організовано перший у світі публічний кіносеанс.

До основних видів кіномистецтва належать:

- Ігрове, або художнє, кіно (пригодницькі, казкові, фантастичні, детективні та інші кінострічки).
- Неігрове кіно, яке включає документальне та науково-популярне. Документальний фільм відтворює на екрані справжні життєві події та реальних людей. Науково-популярний фільм має на меті поширення знань у галузі науки і техніки.
- Мультиплікаційне кіно — створений фантазією митців чарівний світ, переданий за допомогою ляльок, намальованих або спеціально виготовлених.

Коли починається спільна робота знімальної групи над фільмом, у якій беруть участь режисер, сценарист, оператор, актори та інші члени групи, художник малює безліч ескізів костюмів і декорацій. При цьому він має продумувати композицію зображення в кадрі — взаємне розташування елементів, їх поєднання та упорядкування. Композиція відіграє визначальну роль у гармонійній побудові кадру.

Не тільки від актора, а й від художника багато в чому залежить, якими переконливими стануть кінообрази. Наприклад, відомі літературні герої з творів «Пригоди Піноккіо. Історія дерев'яної ляльки» Карло Коллоді та «Золотий ключик, або Пригоди Буратіно» Олексія Толстого стали популярними кіногероями, тому що вони втілилися на екрані в яскраві й незабутні образи Буратіно, Мальвіни, П'єро, Карабаса Барабаса, Дуремара, пуделя Артемона, Лисиці Аліси, Кота Базилю, тата Карла, Черепахи Тартили.

Подивіться фрагменти кінофільму про пригоди Буратіно і його лялькових друзів.

Зверніть увагу на костюми головних персонажів фільму. Як вони підкреслюють їхні характери?

Чи вдало, на вашу думку, художник утілює саме такі образи? Чому?

Під час бесіди вчитель звертає увагу на виразність сюжету, а учні визначають як виділені головні герої.

5. Самостійна художньо-творча діяльність учнів (26 хв.)

Бесіда

- Чим вас приваблює образ персонажа?
- Які риси характеру він має? Якими образотворчими засобами можна їх передати?

Виконання практичного завдання за планом зображаємо кадри з фільму «Нові пригоди Буратіно».

Такі фільми як «Три мушкетери», «Гардемарини вперед!» мають продовження, а чи можна було б створити кінофільм «Нові пригоди Буратіно»?

- Якими ви уявляєте образи героїв нового фільму?

Тож, спробуємо стати художниками кіно і втілити уявні образи на папері.

Ділова гра «Художник у кіно»: учні об'єднуються в групи по 6 учасників: «Художники по костюмам», «Гримери», виконують завдання.

1 варіант – створення ескізів гриму кіно персонажів фільму «Нові пригоди Буратіно»: Буратіно, Мальвіна, П'єро, Карабас Барабас, Лисиця Аліса, Кіт Базилю;

2 варіант - створення ескізу костюмів кіно персонажів фільму: Буратіно, Мальвіна, П'єро, Карабас Барабас, Лисиця Аліса, Кіт Базилю; «Нові пригоди Буратіно».

6. Підбиття підсумків уроку. (3 хв.)

Метод-прес

Я вважаю, що...

На мою думку...

Я знаю, коли...

- Діти, вам сподобалось сьогодні на уроці?
- Які види кінофільмів ви знаєте?
- Чим вони відрізняються?

Експрес-перегляд. Тож давайте подивимось, які ескізи у вас вийшли. *Аналіз і оцінка результатів художньо-творчої діяльності.*

7. Домашнє завдання переглянути українські мультфільми.

Урок № 24. Наймолодша муза. Художник у кіно. Як створюється мультимедіа

Практичне завдання: створення сценарію та малювання «розкадровки» про шкільне життя.

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва.

міжпредметних естетичних компетентностей: розвивати навички давати естетичну оцінку власному виробу та виробам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметних компетентностей: поглибити знання учнів у галузі кіномистецтва; сформуванню уявлення про механізм створення анімаційних фільмів, вчити створювати розкадровку мультфільму, розкривати характери персонажів кольором та формою; розвивати творчу і пізнавальну активність учнів.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз, метод гри.

Форма організації: ділова гра «Створюємо мультфільм», робота в групах.

Техніка виконання: комбінована (акварель з графічним доопрацюванням).

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Відеодобірки уривків фільмів, тематичні ілюстрації з українських мультфільмів.
3. Схеми поетапного створення кадрів мультфільму.
4. Олівці прості, кольорові, акварель, гелеві ручки, папір для малювання.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література, кіномистецтво.

Хід уроку

1. Організаційний момент (1 хв.)

2. Повідомлення теми і мети уроку, оголошення цілей уроку (2 хв.)

Об'єднаємося в колективи мультиплікаторів, пограємо в рольову гру «Створюємо новий мультфільм разом». Ми будемо вчитися зображати анімаційні образи: виявляти їхній характер, виділяти головне в композиції та презентувати роботу

3. Актуалізація опорних знань. (2 хв.)

- Яка муза в світі мистецтва наймолодша, чому?

Гра «Хто більше»

Перед учнями зображення відомих світових мультиперсонажів, необхідно відібрати і назвати героїв українських мультфільмів.

4. Вивчення нового матеріалу. (10 хв.)

Кіномистецтво (мультиплікація) відтворюють рух, передають звуки. А за допомогою мультиплікації або анімації оживають на екрані зображення, вони рухаються, говорять...

Мультиплікаційне кіно — створений фантазією митців чарівний світ, переданий за допомогою ляльок, намальованих або спеціально виготовлених.

У наш час мультиплікація — це не тільки фільми для дітей і дорослих. Її елементи часто використовуються в художніх, наукових фільмах та рекламі. Мультфільми — це, насамперед, зображення, які створюють художники.

Мультфільм складається з цілого ряду кадрів-фотографій послідовних моментів, фаз руху (наприклад: людей, птахів). При показі плівки зі швидкістю 24 кадри на секунду нерухомі кадри-фази оживають і створюють враження безперервного живого руху.

Види мультфільмів: мальовані, об'ємні (матеріальні – лялькові пластилінові), комп'ютерні.

Слово «мультиплікація» походить від латинського *multiplikatіo* – множення, це особливий вид кінознімання, який використовує велику кількість малюнків (послідовних зображень), фотографій скульптурних зображень (ляльок). (слайд 3)

Бесіда: «Історія мультиплікації»

У школі ми найчастіше робимо жест піднімання руки, якщо хочемо відповідати, вийти тощо. Давайте проекспериментуємо, спробуємо розбити цей жест на фрагменти. (Демонстрація вчителя, пропозиція дітям відтворити.)

- Як ви думаєте, чи можна точно підрахувати, скільки фрагментів або послідовних рухів включає цей жест? (Діти підраховують, у кожного своя кількість.) Отже, точну кількість підрахувати важко.

- Чи відомо вам, коли люди, здогадалися як «оживляти» намальовані фрагменти?

Легенди розповідають про те, що єгипетські художники малювали на стінах храму ряд зображень бога, розділених колонами храму. Коли правитель швидко їхав у своїй колісниці повз храм, він бачив швидко зміну послідовних зображень і йому здавалося, що бог ожив і вітає його помахом руки.

Та вчені доводять, що ще в первісні часи люди вміли відтворювати рух намальованих тварин. Подивіться на фото з печери: як зображені ноги кабана і скільки їх? За допомогою мерехтіння вогнища в темній печері, та розкадровці руху ніг тварини, створювався ефект «оживлення» зображення.

У середині ХІХ століття з'явився стробоскоп – іграшка, яка забавляла малих і дорослих, це паперовий барабан, що обертався з прорізними віконцями. Навпроти кожного віконця є зображення, одне із ряду послідовних. Коли барабан обертається, зображення швидко змінюється, і намальоване зображення рухалося. (Демонстрація моделі стробоскопа)

Таке «оживлення» зображення з допомогою швидкої зміни послідовних малюнків називається анімацією.

Отже, спроби створити рух за допомогою зміни малюнків на багато років випереджають винахід кінематографа Л'юм'єром у 1895 році.

Поява кіноапарата дала можливість збільшити кількість окремих зображень, а також використовувати не тільки малюнки, а й об'ємні фігури: ляльки, пластилін, нитки тощо.

Демонстрація вчителем як створити «просте кіно».

Створювати «просте кіно» нескладно. Я продемонструю як саме. Це допоможе вам зрозуміти, що швидка зміна зображення окремих моментів руху сприймається людським оком як сам рух. Для цього експерименту достатньо двох аркушів паперу однакової величини. На кожному аркуші зроблений малюнок, частини якого розташовані на обох аркушах паперу однаково щодо їх площини, але малюнки відрізняються. На одному малюнку очі у дівчинки заплющені, на другому - відкриті. Перший аркуш намотати на олівець, аби надати йому форму згорненої трубочки. Обидва папірці склеєні. Коли олівець рухаємо вправо, верхній малюнок накриє нижній. Якщо олівець пересунути вліво, верхній аркуш знову загорнеться й відкриє нижній малюнок. Такий мультик ви можете створити під час перерви.

Для того, щоб зняти мультфільм тривалістю 7-10 хвилин, потрібно виготовити 16-18 тис. малюнків. Ця робота під силу лише великому колективу мультиплікаторів.

Над кожним мультфільмом трудиться цілий колектив художників (художники-мультиплікатори, художники-постановники, драматурги, режисери, музиканти, композитори та ін.) Коли персонаж повинен, наприклад, вимовити певний звук, художник малює герою те

положення губ, яке цьому звуку відповідає в дійсності. У мультфільмі на екрані, зазвичай, рухається не один, а відразу кілька героїв, і кожен рухається по-різному.

Уявіть, який це трудомісткий процес – виготовлення мультфільмів!

Розповідь «Українська мультиплікація»

Перші мультфільми були без звуку. Перший український мальований мультфільм «Казка про солом'яного бичка» вийшов у 1927 році, режисер Левандовський. (слайд 10). Уже 40 років в Україні працює об'єднання художньої мультиплікації. Українських мультфільмів дуже багато. Велику популярність завоювали мультфільми режисера В. Дахна «Пригоди козаків» і режисера Черкаського «Пригоди капітана Врунгеля». (слайди 11-13)

Кожен персонаж має свій характер, і щоб його виявити художник продумав кожен деталь, надав образам характерних рис.

Пограємо в гру «Відгадай!»

По ілюстрації необхідно здогадатися, який це мультфільм, виявити художні засоби передачі характеру образу.

(Демонструються 3-5 ілюстрацій з відомих мультиплікаційних фільмів, а діти називають ці стрічки).

Під час бесіди вчитель звертає увагу на виразність сюжету, а учні визначають як виділені головні герої.

5. Самостійна художньо-творча діяльність учнів (26 хв.)

Бесіда

- Чим вас приваблює образ персонажа?
- Які риси характеру він має? Якими образотворчими засобами можна їх передати?

Виконання практичного завдання за планом зображаємо кадри з мультфільму «Зірка школи» або «Шукаємо таланти»,

Учні об'єднуються в групи по 6 осіб, розподіляють ролі в групі (художники-мультиплікатори, художник-постановник драматург, режисер) кожна група складає план до мультфільму, зображає сюжет в малюнках, та презентує його.

➤ Обдумування задуму (сюжету),

Створення ескізу кадру композивання:

- Визначення головних і другорядних елементів композиції.
- Легка розмітка - компоновка малюнка у вибраному форматі кадру.
- Робота в кольорі.

6. Підбиття підсумків уроку. (3 хв.)

Аналіз і оцінка результатів художньо-творчої діяльності.

Експрес-перегляд презентацій розкадровки мультфільму

7. Домашнє завдання (1 хв.)

• Спостереження за красою навколишньої природи – квітучими деревами, кущами, клумбами.

- Підготувати пластилін, стеки, дощечку, м'який дріт.

Урок № 25. Ансамбль: у єдності – гармонія. Архітектурний ансамбль

Практичне завдання: створення імітації вітража «Смачний натюрморт»

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: виховувати любов до творчості, інтерес до творів мистецтва.

міжпредметних естетичних компетентностей: розвивати навички давати естетичну оцінку власному виробу та виробам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметних компетентностей: поглибити знання учнів у галузі просторових видів мистецтв; познайомити п'ятикласників з видами архітектури, з історією виникнення та розвитку вітража, навчити створювати вітражну композицію; визначити поняття «ансамбль», «архітектурний ансамбль», «вітраж»; розвивати просторову уяву, спостережливість, зорову пам'ять, творче мислення, вміння передавати настрій за допомогою кольорових плям, сприймати та відчувати красу;

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Техніка виконання: ліплення.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Зразки творів архітектури, вітражів: фоторепродукції архітектурних споруд, вітражів; дитячі роботи
3. Таблиці та схеми поетапної побудови віражної композиції.
4. Кольоровий папір, ножиці, клей ПВА.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: архітектура, монументальний живопис, музичне, театральне мистецтво, кіно.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Привітання, перевірка готовності до уроку.

2. Актуалізація опорних знань учнів

Бесіда.

1. Назвіть усі відомі вам види мистецтва?
2. Які види мистецтва належать до об'ємно – просторових?
Яка роль відводиться архітектурі в житті людини?

3. Повідомлення теми, мети та завдань уроку

Сьогодні на уроці ми ознайомимося з видами архітектури, визначимо роль монументального живопису у формуванні художнього образу архітектурної споруди.

4. Мотивація навчальної діяльності

Архітектура – це наше оточення, з нею ми зустрічаємось кожного дня, тому сьогоднішній урок допоможе нам краще зрозуміти її мову. На сьогоднішньому уроці ми будемо створювати вітражні композиції, адже вони з давніх-давен прикрашали наші споруди і, можливо, це завдання знайде своє застосування в оформленні вашої кімнати чи квартири.

5. Вивчення нового матеріалу

Архітектура – (синонім – зодчество) – один з основних і найдавніших видів мистецтва, галузь людської діяльності, яка виникла на ранніх стадіях розвитку суспільства. Кожна епоха ставила перед архітектурою нові завдання, які визначалися структурою суспільства певного часу, його виробничою основою, географічними умовами, системою релігійних уявлень та іншими чинниками.

Пригадайте, як із грецької перекладається слово архітектура?

Архітектура – (з грецької - будівничий) – мистецтво проектування і будівництва окремих споруд та їхніх ансамблів, парків і стадіонів, вулиць і площ, селищ та міст.

Архітектор – в перекладі означає головний будівничий.

Можна нафантазувати красиву споруду, але треба ще збудувати її так, щоб вона стояла і не падала – ретельно розрахувати навантаження на всі частини будови. Знати властивості різних будівельних матеріалів.

Твори архітектурного мистецтва вражають своєю красою, викликають сильні емоції. Перш за все — це **культові споруди**. Люди здавна приділяли особливу увагу тим місцям, де вони могли б звернутися до богів. У різних релігіях склалися різні традиції будівництва культових споруд але всі церкви, монастирі, храми, мечеті, синагоги об'єднує те, що вони налаштовують людину на піднесений лад, змушують звернутися до своїх почуттів, замислитися.

Громадські споруди призначені для загального користування. Це — музеї, театри, інститути, школи, магазини...

Заводи, фабрики, складські приміщення, гаражі — це **промислові споруди**.

Особливості створення **житлових будинків** залежать, у першу чергу, від національних традицій і повинні відповідати потребам тих, хто в них мешкає. Людям у них має бути зручно і комфортно.

Люди здавна прагнули прикрасити свої споруди. В цьому їм допомагали різні види монументального живопису – вітраж, мозаїка, фреска.

З'ясуємо, що таке ансамбль.

Які музичні ансамблі вам відомі?

Колектив акторів у театрі, гурт музикантів, музичний твір, який виконують кілька виконавців і поєднання художніх творів (скульптур, альтанок, палаців) що між ними спільного?

Отже, ансамбль – група художніх творів, об'єднаних спільним задумом, композицією.

Спробуємо визначити типи архітектурних ансамблів, перегляд світлин Почаївської лаври, площі Святого Марка, Кам'янець-Подільської фортеці.

Робота з підручником

Монастирський ансамбль складається із центрального собору, дзвіниці, каплиць, трапезної, келій, господарських приміщень. На території монастиря іноді будувалися майстерні, друкарні, школи. Церковні споруди прикрашалися колонами, рельєфами, скульптурами, вікна — вітражами. У внутрішній частині споруд розміщували різьблені іконостаси, на стінах і стелі — фрески й мозаїки.

Щоб ознайомитися з **ансамблем площі**, чи не найкраще — завітати до Італії. Неперевершений архітектурний ансамбль площі Святого Марка — серця прекрасної Венеції, зберігся протягом тисячоліть. Він виглядає майже так само, як на старовинній картині Дж. Каналетто. Уся площа оточена пам'ятниками культури: величний собор і струнка дзвіниця Святого Марка, розкішний Палац Дожив, годинникова вежа, бібліотека, музей тощо. Кожна частина ансамблю має свою унікальну історію, зберігає вікові таємниці, тому так вабить і притягує мільйони туристів із усього світу.

Для фортець головне — оборонне значення. Тому всі частини **ансамблю фортеці** — мури й вежі з бійницями, інші укріплення, що оточували замок, були міцними, капітальними. Часто фортеці споруджували в неприступній місцевості: біля скелі, на горі чи пагорбі з глибоким річищем або ярмом з водою навколо. Вони служили природним захистом під час оборони

Отже, існують різні типи архітектурних ансамблів: монастирський ансамбль, палацово-парковий ансамбль, ансамбль окремої площі, ансамбль фортеці.

Сьогодні ми детально познайомимось з вітражем.

Вітраж – це сюжетна або орнаментальна композиція, виконана з шматочків прозорого кольорового скла, яку скріплювали свинцевим обрамленням. Він може передавати зображення будь-якого жанру.

Слово учня. Історичний огляд віражного мистецтва

Коли були створені перші вітражі, сказати важко, хоч відомо. Що зображення з кольорового скла були створені ще в Стародавньому Римі. З літературних джерел відомо, під час розкопок міста Помпеї яке загинуло в 79 р. н. е. від виверження вулкана Везувію, знайдені кольорові фрагменти вітражів. Особливе значення вітраж справляє тоді, коли крізь скельця падає світло. Сучасні майстри прикрашають вітражами вікна, двері, стелі, світильники. Можна замінити техніку вітражу розписом по склі. Візерунок декоративної композиції утворюється за допомогою контурної лінії, яка ніби окреслює невеличкі умовні шматочки скла.

Перегляд демонстраційного матеріалу.

6. Практична робота

- На цупкий папір нанесіть контурний рисунок майбутньої композиції.
- Виріжте ажурну сітку — основу вітража.
- Для фруктів оберіть варіант теплої кольорової гами, яка буде викликати апетит.
- Відповідно до свого задуму підкладіть кольоровий папір зі зворотного боку ажурної сітки

Учні працюють під контролем учителя, при необхідності він надає їм індивідуальну допомогу. Звучить тиха музика.

7. Підсумок уроку

Слово вчителя: сьогодні ми переглянули багато нового матеріалу, що нового і цікавого ви почерпнули з даного уроку? (відповіді учнів)

Оцінювання знань та вмінь учнів.

При оцінюванні учнівських робіт звертається увага на оригінальність, правильність виконання композиції, закінчений вид. Найкращі роботи демонструються.

Урок № 26. Ансамбль: у єдності – гармонія. Архітектурний ансамбль

Практичне завдання: створення фонтану «Юний кентавр» для прикрашання парку.

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурні компетентності: виховувати любов до творчості, інтерес до вивчення культурної спадщини.

міжпредметні естетичні компетентності: розвивати навички давати естетичну оцінку власному виробу та виробам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметних компетентностей: поглибити знання учнів у галузі просторових видів мистецтв; визначити поняття «ансамбль» «архітектурний ансамбль», «ландшафтний ансамбль»; актуалізувати набуті знання та уміння відносно відтворення пропорційної будови тіла міфічної істоти – Кентавра способом ліплення з пластиліну, розвивати просторову уяву, спостережливість, зорову пам'ять, тактильні відчуття;

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Техніка виконання: ліплення.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Зразки творів скульптури та ландшафтного дизайну: фоторепродукції скульптур, фонтанів, краєвидів «Софіївки», Версаля, Петрографа; дитячі роботи.
3. Таблиці та схеми поетапної побудови.

4. Підставка для скульптурних робіт, пластилін, м'який дрiт, стеки.

Види мистецтв, що iнтегруються на уроцi: архiтектура, скульптура, музичне мистецтво.

Хiд уроку

1. Органiзацiя уваги учнiв

2. Оголошення теми уроку. Мотивацiя навчальної дiяльностi. Тема уроку: «Ансамбль: у єдностi – гармонiя. Архiтектурний ансамбль». Сьогодні ми спробуємо поєднати такі види образотворчого мистецтва, як архiтектура i скульптура, вiдчуємо красу i неповторнiсть садово-паркового мистецтва, навчимося створювати макет паркової скульптури «Юний кентавр».

3. Актуалiзацiя опорних знань

- Який вид мистецтва називається «архiтектурою»? (Архiтектуру називають також кам'яним лiтописом, або музикою, яка застигла в каменi. Помiркуємо,
- Який вид мистецтва називається «скульптурою»?
- З яких матерiалiв створюють скульптури?
- Види i способи творення скульптур
- Чим вiдрiзняються архiтектура i скульптура вiд живопису i графiки? (Це просторовi види мистецтва).
- Які спiльнi засоби виразностi архiтектури i скульптури? (основними спiльними засобами є форма i об'єм).
- Що вам вiдомо про ансамбль?
- Які прийоми створення скульптурних робiт (у лiпленнi з пластилiну) ви знаєте? (спосiб «нарощення» чи «витягування деталей» з цiлого).

Мистецтво гармонiйно поєднувати рукотворних куточкiв природи i краєвидiв з формами архiтектурних споруд, скульптурами – це ландшафтний дизайн.

Садово-паркове мистецтво – це створення садiв, паркiв та iнш их територiй, що озеленюються.

Давайте визначимо, які мистецтва об'єднує ландшафтний дизайн.

Сюди вiдносяться: дизайн – планування i розбиття садiв i паркiв, пiдбiр рослин для рiзного клiмату i ґрунту, розмiщення й угруповання рослин у поєднаннi з архiтектурою (альтанки, мiсточки), дорогами, водоймами, скульптурою.

Зараз ви матимете змогу зануритись у таємничу красу найкращих садiв свiту.

Вiртуальна подорож до найкращих садiв свiту (*перегляд презентацiї*)

У Версалi, передмiстi Парижа, розташований неперевершений палацово-парковий ансамбль. Продовженням палацової архiтектури є регулярний парк (ландшафтний архiтектор Андре Ленотр). Він складається з безлiч терас, що знижуються в мiру вiддалення вiд палацу. Окрiм ретельно пiдстрижених газонiв i клумб з квітами, численних скульптур, оранжерей, басейнiв, по всiй територiї садiв розташованi фонтани, які забезпечують унiкальнiсть садiв Версаля.

Зараз ви матимете змогу зануритись у таємничу красу Нацiонального дендропарку України «Софiївка», що в м. Уманi, перлини садово-паркового мистецтва з понад 200-рiчною iсторiєю. Парк, заснований володарем мiста Уманi польським магнатом Станiславом Потоцьким, був названий на честь його дружини Софiї та подарований їй на день народження у 1802 році. Автором проекту i керiвником будiвництва було призначено Людвiга Метцеля. Принаднiсть «Софiївки» — у тихому звучаннi природних кольорiв i мелодiй, плавних лiнiях руху води, загадкових композицiях iз каменю, мов би випадково розкиданого поблизу скель. Головна композицiя парку проходить уздовж рiчки Кам'янки, де створено низку басейнiв i ставкiв, водоспадiв i каскадiв. Краєвиди прикрашають павiльйони й альтанки.

Вiртуальна подорож до «Софiївки».

- Чим відрізняються композиції ансамблі парків?

Різноманітні прийоми садово-паркового мистецтва підкоряються двом основним принципам: регулярному (геометричному) або пейзажному. Регулярний парк із прямими алеями, геометрично правильними формами клумб, газонів і водоймищ, з підстриженими рослинами отримав назву «французький». А пейзажний парк, художні композиції якого імітують природний ландшафт, — «англійський»

4. Практична діяльність учнів

Пояснення практичного завдання

- А тепер настав час і вам спробувати свої сили у створенні ландшафтно-скульптури.

Ось основні завдання, які ви маєте виконати на цьому уроці.

- Уважно роздивіться зображення Кентавра.
- Порівняйте пропорційність між частинами міфічної істоти (людської та коня).
- Обміркуйте, які рухи нададуть вашій майбутній скульптурній роботі найбільшої пластичності та виразності.

- Виліпіть способом «нарощування» або «витягуванням» деталей з цілого фігуру Кентавра в динамічному стані. Не забуваючи при цьому про другорядність кольору у скульптурі. Подбайте про укріплення вашого макету за допомогою «каркаса» з м'якого дроту.

- Під час роботи намагайтеся контролювати розміри окремих частин Кентавра, не допускаючи значних порушень у пропорціях. Тоді ваш макет ландшафтно-скульптури вийде привабливим та виразним. Успіхів вам у творчій роботі!

5. Узагальнення і систематизація опорних знань

Тепер давайте пригадаємо, про що ми мріяли на початку уроку, чи справилися ваші сподівання відповімо на такі запитання:

- Що для вас було цікавого, нового на уроці?
- Чим ви були захоплені?
- Як пов'язані між собою музика і архітектура? (Говорячи про архітектуру і побудову музичного твору ми вживаємо однакові слова: «форма», «композиція», «структура», «симетрія». «Архітектурні» мотиви звучать у деяких музичних творах: «Кремль» О.Глазунова, «Вишеград» Б.Сметан, «Римські фонтани» О.Регіспі, «Затонулий собор» К.Дебюссі, «Старий замок», «Богатирські ворота» М. Мусоргського...

- Які скульптурні твори вам відомі, пов'язані з музичним мистецтвом (Скульптурний портрет С. В. Рахманінова, який виконала С.Коненкова).

6. Підсумок уроку

Зробіть взаємооцінку в парах, визначте кращі роботи, які заслуговують на найвищі бали (варто відзначити, запропонувати на виставку). Перегляд робіт всіх учнів.

Я теж вам бажаю: ніколи не зупиняйтесь на досягнутому, розвивайте свої здібності і таланти, творіть красу і даруйте її людям – від цього ваша душа наповниться світлом!

Урок № 27. Ансамбль: єдності гармонії. Карнавальні костюми, маски, грим

Практичне завдання: створення маски для святкового карнавалу.

Мета: формування **ключових компетентностей:**

вміння вчитися: планування своїх дій, доведення роботи до кінця;

загальнокультурної компетентності: чітко висловлювати думку, з повагою звертатися до вчителя, учнів;

соціальної компетентності: підтримувати чистоту робочого місця;

здоров'язбережувальної компетентності: дотримуватись правил безпечної поведінки в роботі з ножицями;

предметних компетентностей: познайомити учнів з історією театральної маски; вчити учнів виготовляти й оздоблювати маски та дотримуватись основних вимог щодо їх декорування, зокрема: передавати образність, яскравість, характер маски; розвивати фантазію, творчу уяву; виховувати духовність, любов до мистецтва, театру, повагу до людей, які дарують нам почуття радості і свята в театрі.

Обладнання: мультимедійний проектор, слайди, фотографії масок, таблиця з поетапністю виготовлення маски, таблиця «Види масок», зразки дитячих робіт.

Музичний ряд: пісня Ігоря Саруханова “Маскарад”, Алли Пугачової “Арлекино”.

Візуальний ряд: зображення театральних масок.

Матеріали та інструменти: папір білий альбомний, кольоровий, ножиці, клей, фарби, пензлик.

Техніка виконання: об’ємно-просторова паперопластика.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

1. Організація класу. Створення емоційної атмосфери

2. Актуалізація опорних знань

«Мозковий штурм»

- Що таке театр?
- Які види театрального мистецтва знаєте? (драматичний, музичний, ляльковий)
- Які існують театральні професії? (режисери, композитори, художники, гримери, костюмери, оператори, актори)

Театр – особливий і прекрасний світ. У ньому все надзвичайне. Перебуваючи в театрі, ми бачимо декорації, намальовані художником. На сцені – надзвичайні люди, котрі іноді не існують в повсякденному житті: їх придумав драматург, а зіграли актори. Часто актор створює на сцені образ, відмінний від його власного, для різних ролей змінює своє обличчя. Змінити зовнішність актора допомагають: грим, костюм та маска.

3. Повідомлення теми

Сьогодні ми продовжимо роботу з теми «Ансамбль: єдності гармонії. Карнавальні костюми, маски, грим» поговоримо про театральні костюми, маски, грим. Навчимося самі виготовляти маски з паперу.

4. Вивчення нового матеріалу

Проблемне питання: Як ви думаєте, навіщо придумали маски, карнавальні костюми, грим? (відповіді учнів)

Повідомлення «Довідкового бюро».

Маска – це спеціальна накладка з яким-небудь зображенням (людської особи, звіриною мордою або головою міфологічної істоти й ін.), що надягається на обличчя людини, для змінення зовнішності; має прорізи для очей.

Грим – мистецтво змінення зовнішності актора за допомогою масок, перук, накладок тощо.

Розповідь з елементами бесіди. Отже, маска – це друга особа, що робить нас загадковими й допомагає перетворитися в когось або щось. Коли ти граєш у яку-небудь гру, ти завжди стаєш кимось: розбійником або піратом, феєю-чаклункою або принцесою. Досить уявити себе кішкою, одягти маску, нявкнути – і почався театр. З давніх часів люди помітили, що бути кимось, грати когось легше в масці. Тому що маска допомагає сховати особу.

- Коли виникла маска, чому вона повинна бути яскравою й виразною?

- На ці питання нам допоможе відповісти історія. Ще первісні люди використовували маски тварин, щоб представляти їх. Танцюючи в масках перед початком полювання, вони сподівалися вмилюстити добрих духів і відлякувати злих. А ще маска відлякувала супротивника.

Широко відомий і обряд надягання масок на померлих, щоб захистити їх під час подорожі в потойбічному світі. Найвідоміша з таких масок – золота маска фараона Тутанхамона.

Маски виготовляли з різних матеріалів: глини, тканини, тонкого або товстого дерева, золота й інших металів. Деякі з них являють собою дійсні твори мистецтва.

У папуасів збереглися чудові маски з пір'я, які вони надягали під час ритуальних церемоній.

Безумовно, маски були найбільш популярною й загадковою річчю в часи античності. Чоловічі й жіночі, трагічні й комічні, потворні й прекрасні, оживали вони під поглядом глядача. Так у театрах Древньої Греції й Риму з величезними залами для глядачів маски були необхідні для актора. Виготовлялися вони з дерева, гіпсу, мали переважно карикатурні риси, часто передавали портретну подібність, але були важкі й незручні. У спектаклях перевдягання були частим явищем, тому з'явилися здвоєні, строєні маски, що дозволяли моментально міняти один сценічний вигляд на інший: з доброго в злого, зі старого в молодого, з веселого в сумний. Актори грали тільки в масках і робили їх більшими за голову, щоб їх було гарно видно численним глядачам. Маски робилися з полотна; за допомогою гіпсу їм надавалася різна форма, при цьому залишалися прорізи для очей і рота. Потім маски розфарбовували й зверху кріпили перуку. Для посилення голосу маски-шоломи забезпечувалися зсередини металевими резонаторами.

У Греції театральні маски використовувалися для вираження емоцій. Римські маски – відродження портрета. Африканські – шаманські маски.

Маска приховувала щирість, що відбувається. Вона була знаком переходу від безсмертного до смертного, від небесного до земного, від міфічного до повсякденного. Маска означала перехід від одного стану до іншого. А в наші дні маски з успіхом використовуються під час фестивалів і карнавалів.

2. Колективне складання таблиці.

Театральна маска — своєрідний символ Венеціанського карнавалу. Образи вишуканих масок, позбавлених емоцій і сповнених якоїсь дивної таїни, створюють загадкову атмосферу карнавалу в місті на воді. Головний конкурс цього свята — це конкурс на кращу маску, яку обирають зазвичай у фіналі. На Венеціанському карнавалі склалися певні «правила гри»: персонажам в костюмі й масці не бажано розмовляти, дозволене спілкування — мова жестів.

Для створення необхідного карнавального образу крім костюму й маски застосовують грим, який, наприклад, поширений на Бразильському карнавалі. Історія гриму починається з прадавніх народних обрядів та ігор, що вимагали зовнішнього Преображення. Від самого зародження театру і цирку грим став широко застосовуватися акторами. Обличчя акторів, наприклад скоморохів, розфарбовувалися раніше сажею, соком рослин.

Перегляд ілюстрацій масок і костюмів венеціанського карнавалу масок з коментарем учителя.

Ми вже говорили, що маски виготовляли з різного матеріалу. Але ми сьогодні будемо робити маски з паперу в техніці паперопластики.

Перш ніж приступитися до виготовлення масок, давайте, виконаємо кілька вправ, попередньо згадавши правила роботи з ножицями (передавати ножиці кільцями вперед...)

Поетатне виконання:

1. Уявити образ маски, її характер.
2. Скласти аркуш паперу навпіл.
3. Зробити надріз по центрі - це ніс.

4. Трохи нижче надріз - рот.

5. Вирізаємо очі, лінію підборіддя.

Зверніть увагу, що форма носа й рота можуть бути різними на ваш розсуд.

6. Загинаємо усередину верхній куточок, частину між носом і ротом і части між ротом і нижнім краєм.

7. Прикрашаємо маску.

Зробити волосся, домалювати риси особи, приклеїти вії...

Роботу виконують під музичний супровід.

6. Підсумок уроку. Рефлексія.

➤ Що нового ви дізналися про костюми, маски, грим?

➤ Порівняйте роль костюму, маски та гриму в театрі і на карнавалі.

➤ Поміркуйте: чому, на вашу думку, пересічні люди так люблять перевтілюватися?

➤ Уявіть себе на святковому карнавалі. Який образ ви б обрали?

➤ Опишіть карнавальні костюми й маски венеціанців.

➤ Пофантазуйте разом із художником-костюмером і вигадайте міні-розповідь про те, що відбувається на капелюсі Венеціанської дами {див. ілюстрацію в підручнику на с. 216}

Гра «Художник-глядач».

Весь урок ви були художниками, а тепер давайте побудете глядачами й подивимося, які маски в нас вийшли. Чи вдалося авторам передати характер задуманих персонажів.

Виставка робіт.

Подяка учням за урок.

Урок №28. Час новітній створює красу. Дизайн

Практичне завдання: створення заставки для телепередачі « У світі тварин».

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва;

міжпредметних естетичних компетентностей: розвивати вміння передавати характер зображення засобами мистецтва (графіки) висловлювати своє ставлення до переглянутих зразків емблем, логотипів;

громадська компетентність: усвідомлення своєї належності до соціально-культурного середовища;

предметних компетентностей: розширювати знання учнів про дизайн як мистецтво створення краси навколо людини, навчити усвідомлювати критерії, за якими предмет можна віднести до дизайнерських розроблень. Розвивати вміння працювати графічними матеріалами (олівцем, ручкою, фломастерами), розкривати розвивати творчу і пізнавальну активність учнів. Виховувати акуратність, точність.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми,використовуванні вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз, метод «Прес».

Форма організації: практичне завдання - індивідуальна робота.

Техніка виконання: лінійна графіка.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.

2. Різні за композицією та змістом зразки логотипів, піктограм

3. Ручки кулькові, гелеві, фломастери, олівці, папір.

Види предметів, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література.

Поняття та терміни: піктограма, логотип.

Терміни і поняття: дизайн, емблема, логотип

Хід уроку

1. Організація класу.

Перевірка готовності учнів до уроку.

2. Повідомлення теми уроку

Сьогодні на уроці ми з вами розглянемо тему «Час новітній створює красу. Дизайн».

3. Мотивація навчальної діяльності

*Краса в мистецтві – це правда, поєднана із враженням,
одержаним від споглядання природи.
Дійсність – частина мистецтва, почуття – частина дійсності.
Каміль Коро*

Людина намагається прикрасити та зробити комфортним своє оточення. Вона оздоблює, удосконалює форму предметів побуту, житла, у якому живе, навколишнього середовища. Адже людині притаманне прагнення до гармонії з довкіллям. Саме захоплюючись красою природи, митці багато в чому вчать у неї, зокрема в естетичному оформленні предметного середовища.

Мистецька розминка

- Чим відрізняється реальне зображення предмета від декоративного?

- Де художники запозичують ідеї для створення красивих, зручних речей?

4. Вивчення нового матеріалу

Художники-конструктори — дизайнери — проектують красивий одяг, зручний транспорт, привабливі побутові речі, яскраву рекламну продукцію. Художня творчість із оформлення середовища отримала назву дизайн.

Дизайн — це творчий метод, процес і результат художньо-технічного проектування промислових виробів, їхніх комплексів і систем, орієнтований на досягнення найповнішої відповідності створюваних об'єктів і середовища загалом і потреб людини, як утилітарних так і естетичних.

Дизайн (англ. design) — задум, план, ціль, намір, творчий задум, проект і креслення, розрахунок, конструкція, ескіз, малюнок, візерунок, композиція, мистецтво композиції, витвір мистецтва. [слайд № 7]

Дизайн — специфічний ряд проектної діяльності, що об'єднує художньо-предметне мистецтво і науково обґрунтовану інженерну практику у сфері індустріального виробництва.

Слово дизайн з англійської перекладається як проект, малюнок. Завдання дизайнера - спроектувати, створити привабливий зовнішній вигляд предмета, але щоб при цьому він не втратив своєї зручності, практичності. Дизайнер має стежити за тенденціями моди і передбачати, що покупцеві може більше сподобатися, враховувати різні смаки. Тобто мета роботи дизайнера - надати товару такого зовнішнього вигляду, щоб із багатьох схожих ми вибрали саме цей.

У той час як дизайнери створюють образ великої промислової партії товарів, майстри декоративно-ужиткового мистецтва виготовляють унікальні, неповторні речі, що часто існують в одному екземплярі і тому так високо цінуються.

Існують такі **види дизайну**:

- ✓ графічний,
- ✓ промисловий,
- ✓ комп'ютерний,
- ✓ ландшафтний.

Сьогодні дизайн проникає в царину промисловості, у побут та інші сфери життя людини

У графічному дизайні застосовують різні типи умовного зображення, наприклад логотипи, піктограми.

Найдавнішим зразком дизайнерської творчості є **піктограма**. Виникла вона ще в первісному суспільстві як найпростіший засіб передачі інформації. Зміст піктограм розкривався за допомогою прадавніх символів сонця, води, блискавки, стріли, ока, руки. Символами сьогодення стали, наприклад, веселка, лавровий вінок, якір тощо.

Піктограма — спрощене зображення предмета, що замінює слово умовним малюнком.

Нині піктограма лишається способом міжнаціонального спілкування, потреба в якому постійно зростає. Найуживаніші піктограми — знаки дорожнього руху, громадського транспорту (вокзалів, аеропортів тощо), побутових служб (ідалень, перукарень та ін.).

Художники-дизайнери розробляють графічні знаки, що стають символами певних установ, послуг. На них зображують людей, тварин, предмети, літери, цифри.

Логотип — оригінальне написання повної чи скороченої назви журналу, газети, галереї, фірми.

Розкрийте зміст піктограм і логотипів, поданих на ілюстраціях у підручнику с.223.

- Наша школа має свою головну візитівку - емблему, логотип, а ваш клас?

У вільний час, розробіть логотип для вашого класу.

5. Практична робота

Варіант 1. Створіть заставку до телепередачі «У світі тварин». За допомогою кольорової гами передайте загальну емоційну атмосферу дружби, доброзичливості, довіри, захоплення мистецтвом.

Проведіть мистецькі паралелі з творами К. Сен-Санса «Карнавал тварин» або іншою знайомою вам музикою на цю тему.

Пам'ятайте, що знаки необхідно вписувати в однакову за силуетом геометричну форму (коло, квадрат або трикутник)!

1. 2. 3.

Варіант 2. *Колективна робота.* Створіть веселу карту зоопарку і нанесіть на неї логотипи, піктограми (фломастери). Орієнтовні теми: «Атракціон мавпочок», «Білочка-ласуня», «Неслухняне слонення», «Кенгурятко-акробат», «Лебединий вальс», «Лев — король звірів».

кі поради

- Об'єднайте всі зображені ом.
- Застосуйте однакові приї зображень тварин

6. Підсумок уроку

Фронтальне опитування:

1. Які існують види дизайну?
2. Яка роль художника-дизайнера на телебаченні?
3. Поясніть значення слів «логотип», «піктограма». Наведіть приклади.
4. Над якими предметами, що є навколо вас, працювали дизайнери?

У чому ви відчуваєте їхній вплив?

7. Домашнє завдання.

У вільний час спостерігайте, які оригінальні дизайнерські рішення існують в довкіллі (в одязі, меблях, посуді, побутових речах тощо), які є цікаві логотипи й піктограми.

Мистецький проект. Організуйте і проведіть дискусію на тему: «Як телебачення може допомогти в пізнанні мистецтва». Запропонуйте теми дитячих телепередач, які б сприяли кращому розумінню мистецтва. Оберіть до них заставки — живописні та музичні (з класичних або естрадних творів).

Урок №29. Час новітній створює красу. Дизайн

Практичне завдання: створення інсталяції головним героєм якої стане маленьке замріяне мишенятко на одну із тем.

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва.

міжпредметних естетичних компетентностей: розвивати вміння передавати характер зображення засобами мистецтва (графіки) висловлювати своє ставлення до переглянутих зразків емблем, логотипів;

громадська компетентність: усвідомлення своєї належності до соціально-культурного середовища;

предметних компетентностей: ознайомити учнів із поняттям «інсталяція», розвивати вміння комбінувати різні матеріалами (тканину, папір, гудзики, намистини, паєтки і т.п.), розкривати розвивати творчу і пізнавальну активність учнів. Виховувати акуратність, точність.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовуванні вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: практичне завдання - індивідуальна робота.

Техніка виконання: колаж

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Різні за композицією та змістом зразки логотипів, піктограм
3. Картон, тканина, папір, гудзики, намистини, паєтки

Поняття та терміни: інсталяція.

Терміни і поняття: дизайн, емблема, логотип

Хід уроку

1. Організація класу

Перевірка готовності учнів до уроку.

2. Повідомлення теми уроку

Сьогодні на уроці ми з вами розглянемо тему «Час новітній створює красу. Інсталяція».

3. Мотивація навчальної діяльності

Сучасне мистецтво, в чому його особливість?

4. Вивчення нового матеріалу

- «Інсталяція», чи знаєте ви, що означає цей термін?

Розтлумачити це поняття нам допоможе англійська мова. Термін «інсталяція» походить від англійського дієслова «toinstall» (встановлювати) і розкриває технічний аспект виготовлення інсталяції: її не «малюють», не «пишуть», а саме встановлюють, складають, формують з окремих частин.

Сучасні митці експериментують із художніми засобами й матеріалами, шукають нові форми вираження своїх ідей.

Інсталяція, основоположниками якої стали авангардисти початку ХХ століття, зокрема Марсель Дюшан, є найбільш невловимою й багатозначною формою сучасного мистецтва, включає в себе якості об'єкта, скульптури, декорації та багатьох інших видів.

Вона може бути компактною і замкнутою на собі, а може підпорядковувати собі людину, змушуючи її перебувати в сконструйованому художником просторі, та залучати різноманітні матеріали — від промислових відходів, мистецьких творів чи навіть живих людей до комп'ютерних технологій та архітектурних споруд. В інсталяції основним сенсом є її тимчасовість, крихкість, недовговічність, тому її пафос не в шедевральності, що проходить крізь віки та перемагає час, а в незвичайності.

Головне для сприймання інсталяції — розуміння її художнього задуму, виразної пластичної ідеї.

Серед інсталяцій виділяються три основні види: звичайні, віртуальні та відеоінсталяції. Звичайні інсталяції утворюються із повсякденних речей. Технологія віртуальних інсталяцій проста: фотографуються порожні галереї, потім в їх простір вкарбовуються різні об'єкти. За допомогою комп'ютера вони змінюються. У відеоінсталяціях широко використовуються різноманітні технічні засоби: проектори, плеєри, монітори, диски, відеокамери тощо. Відеозображення фрагмента реальності включається у процес створення інсталяцій у певному середовищі нарівні з музикою, світлом, рухом.

Інсталяція (англ. installation — установка, розміщення, монтаж) — просторова композиція, створена з різних елементів, які утворюють єдине художнє ціле.

5. Практична робота

-З чого починаємо? (з тла і фону).

- Після просуваємось із заднього плану до переднього. Отже, кожний наступний елемент повинен трішки прикривати попередній (діти працюють і кріплять свої роботи на спільній площині підбираючи потрібне місце за законами композиції, утворюючи колективну роботу – КОЛАЖ.)

Поступово робота підходить до завершення.

Велике полотно, покрите виробами з різноманітних матеріалів, готове.

Банк творчих ідей.

Учні розглядають зразки інсталяції із зображенням мишеняти та складають банк творчих мистецьких ідей.

6. Підсумок уроку

- Чим інсталяція відрізняється від картини чи скульптури?
- Поміркуйте, чому, на вашу думку, виникло мистецтво інсталяції, яким художнім потребам людини воно відповідає.

7. Домашнє завдання.

Самостійно дізнайтеся, які оригінальні інсталяції створено сучасними художниками.

Робота в групах. Пофантазуйте та обговоріть ідеї створення інсталяцій для художнього оформлення шкільних приміщень (бібліотеки, кабінетів, актового і спортивного залів, їдальні, коридорів, холів тощо). Запропонуйте цікаві образи й оригінальні матеріали, які доцільно застосувати.

Підготовка до наступного уроку: підбір мистецьких творів до наступного уроку.

Урок № 30.Мистецький дивосвіт. Кіно і цирк Сходу

Практичне завдання: створення ескізу ширми для китайського театру.

Мета: формування ключових компетентностей:

загальнокультурних: духовно-моральні основи життя людини, інтерес до вивчення світової театральної спадщини;

міжпредметних естетичних компетентностей: висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметних мистецьких компетентностей: поглибити знання учнів про загальні поняття «ширма», «жанри китайського живопису», «аніме»; вчити виконувати ескіз ширми; визначати загальний колорит вираження стану природи. Розвивати в учнів спостережливість, увагу, вміння працювати в парах.

Тип заняття: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: практичне завдання – робота в парах.

Техніка виконання: кольорові олівці, фломастери.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.

2. Відеодобірки уривків світових театральних вистав, тематичні ілюстрації.

3. Схеми поетапного створення композиції ширми для китайської опери.

Види предметів, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література, театральне мистецтво, кіномистецтво.

Хід уроку

1. Організаційний момент (1 хв.)

2. Повідомлення теми і мети уроку, оголошення цілей уроку. (2 хв.)

Практичною роботою буде створення ескізу ширми для китайського театру.

Сьогодні на нас чекає подорож до театрів світу.

3. Актуалізація опорних знань (2 хв.)

«Поєднай відповідне»

На дошці 3 таблички з назвами країн: Китай, Індія, Японія. Учням пропонується, під час перегляду відеоуривків обрати, якій країні належить певний вид мистецтва.

Матеріали для перегляду:

1. Фрагмент з індійських кінофільмів «Зіта і Гіта» (танці головної героїні).

2. Поєднані уривки з різних аніме: «Мой сосед Тоторо», «Унесенная призраками», «Кошачья благодарность», «Навсикая из долины ветров», «Ведьмина служба доставки», «Ходячий замок», «Принцесса Мононоке». Музика-Immediate Music «Book Of Memories»;

3. Уривок з виступу Акробатичного балету із Шанхая (унікальне шоу «Лебедине озеро» за музикою Чайковського).

А тепер ми дізнаємось цікаву інформацію про ці види мистецтва.

«Інформаційний калейдоскоп»

Блок 1. Індійське кіно.

Давні театральні традиції набули нового звучання в акторській грі та музичному оформленні сучасного індійського кіно. Індійське кіно, яке ще називають Болівуд, досить своєрідне. Сюжети фільмів побудовані на простих життєвих історіях, де переплітаються любов і ненависть, доброта і злочини. Самобутньою ознакою індійських кінофільмів залишається, з одного боку, насиченість традиційним і співом і національними танцями, з

іншого — їх поєднання із сучасними музичними інтонаціями і ритмами. Через те, мабуть, кожний індійський фільм можна віднести до жанру мюзиклу.

Блок 2. Японське аніме.

У Японії набуло популярності мистецтво мультиплікації, яке отримало назву аніме. Телевізійні мультсеріали створюються для дітей, підлітків і дорослих. Джерелом змісту найчастіше виступають неймовірно популярні в Японії комікси мата.

Навіть у школі дітей навчають їх малювати. Манга складає приблизно четверту частин у всієї друкованої продукції країни! Вони випускаються у вигляді щотижневих або щомісячних журналів або спеціальних видань.

Популярна серія коміксів і аніме «Наруто»

Аніме відрізняється графічним стилем — характерною прорисовкою персонажів. Значну увагу художники аніматори приділяють очам — зазвичай великим і виразним. Інші деталі обличчя часто зображуються умовно, наприклад, кількома хвилястими лініями.

Рубрика «Для допитливих».

Світовим визнанням аніме стала нагорода фільму режисера Хаяо Міядзакі «Забрані привидами». Це єдиний анімаційний фільм, який отримав «Золотого ведмеда» Берлінського кінофестивалю, як «Кращий фільм», а не «Кращий мультфільм».

По очах можна зрозуміти характер, що буквально «написаний» на обличчі. Позитивні, веселі, доброзичливі герої часто зображуються з великими, блискучими очима; похмурі — зі зжужженими; очі хитрих персонажів схожі на очі лисиці; негативних — на очі хижого птаха.

Музика в аніме складається з пісень, тем для заставки на початку і в кінці фільму, звукових ефектів. Створенням музики і виконанням пісень для аніме займаються найталановитіші композитори, співаки, поп-зірки, відомі музичні групи, адже саме музичний супровід здатен створити потрібний настрій, а нерідко й визначити успіх фільму. Тому музична композиція стає своєрідною «візитівкою» серіалу.

Блок 3. Китайський акробатичний цирк та театр.

Із давніх-давен у східних країнах високо цінується циркове мистецтво. Китайський акробатичний цирк «Райське шоу з Піднебесної» вважається найдревнішою цирковою трупною у світі. Сьогодні він складається зі 100 артистів-акробатів, більшість із яких — уславлені спортсмени, удостоєні численних нагород і призів за свою майстерність. У репертуарі цирку багато цікавих трюків, але навіть з-поміж них унікальним є жонгливання зонтиками.

Такий суто китайський трюк не може повторити ніхто інший, адже це мистецтво шліфувалося тисячоліттями, а його секрети передавалися від покоління до покоління лише представникам циркових акробатичних династій. На відміну від європейських циркових родин, у циркових школах Китаю дітей починають навчати з трирічного віку. Тому не дивно, що китайські акробати славляться своєю дивовижною гнучкістю, жонглери — спритністю, а гімнасти примудряються виконати за допомогою своїх тіл навіть різні ієрогліфи.

Ви можете уявити цей класичний балет... у цирку?

Таку оригінальну циркову фантазію вдалося здійснити китайським артистам. Акробатичний балет із Шанхая підготував унікальне шоу «Лебедине озеро» за музикою Чайковського. У виставі все вражає незвичністю. Все, що роблять артисти, нагадує польоти уві сні і наяву. Вони змушують глядачів спостерігати за неймовірними трюками, затамувавши подих. Китайські танцюристи виходять за межі можливостей людини, змінюючи наш і уявлення про класичний балет і про синтез мистецтв. Адже незрозуміло, де закінчується балет і починається віртуозна акробатика.

4. Вивчення нового матеріал

Ще однією особливістю Китаю та Японії є використання в інтер'єрі ширми.

Словничок термінів.

- **Ширма** - (від нім.*Schirm* захист, відгородка) елемент інтер'єру, пристосування, різновид меблів для створення напівізольованого простору.
- **Ширма** - екран, за яким ховаються актори в ляльковому театрі.
- **Японська ширма** - різновид японських меблів, що увібрав функції меблів і мобільного стінопису. Сюжети японських ширм - давнє джерело натхнення художників і поетів: перші створюють на них картини, другі – вірші для ширм.

Перегляд зразків ширм.

- З скількох частин складаються ширми?
- Які елементи композицій є спільними?
- Який колорит ширм?

Мистецька скарбничка.

Художники традиційного китайського живопису давно звернулись до зображень тварин, комах і птахів. Вони знайдені ще на черепках старовинної кераміки під час археологічних розкопок. Згодом в мистецтві сформувався окремий жанр «Птахи і квіти», котрий поєднав зображення птахів і рослин, рослин і комах тощо.

Появу жанру датують десятиим століттям нашої ери. Китай того часу - конгломерат подрібнених державних утворень. Верхню і середню ділянки річки Янцзи контролювали держави Рання Шу та Пізня Шу. В краю зелених схилів і мешкав художник Хуан Цюань, дати життя якого не зберегли. Саме його вважають засновником жанру «Птахи і квіти». За переказами, на подвір'я царя Гуначжена привезли в подарунок шість журавлів. Птахи так сподобались царю, що він наказав художникові намалювати їх на стіні. Митець настільки добре відтворив птахів у стінопису, що відтоді зала отримала назву «Шести журавлів». Зрозуміло, що майстерно відтворити тварин художникові допомогли давні спостереження за птахами і тваринами та висока обдарованість. Виконав він і інші замови володаря, одна з яких (теж стінопис) отримала назву «Птахи і квіти в чотири пори року». Унікальний характер мала і збережена пам'ятка початкового періоду жанру «Птахи і квіти», відома під назвою «Рідкісні птахи», хоча там подані не тільки птахи. На невеликому шматочку шовку художник водяними фарбами розмістив зображення двадцяти чотирьох (24) птахів, комах і плазунів. Картина, створена художником, що пізніше потрапила до збірок музею Гугун в Пекіні, не мала яскраво відтвореного сюжету. Її зміст частково пояснив напис, що свідчив про призначення картини. Остання мала бути учбовим посібником для сина, котрого батько готував для фаху художника.

Жанр «Птахи і квіти» не зник і за століття. Він мав численних прихильників, навіть коли зникли держави Рання Шу та Пізня Шу і дожив до 21 століття. Сини Хуан Цюаня — Хуан Цзюйцай та Хуан Цзюйбао успадкували фах батька и також працювали в жанрі «Птахи і квіти». Разом із батьком їх вважають першими художниками цього жанру.

Найбільш відомими стародавніми китайськими художниками жанру «Птахи і квіти» були Хань Хуан, Му-Ци, Хуан Цюань (900–965), Сюй Сі, Чжао Чжан, Сюй Вэй и Чень Чунь.

Складна ієрархія свідомості доби середньовіччя привнесла в зображення тварин і рослин власні корективи. Виникає уява про подвійний-портрїйний зміст зображеного на картині. Частина рослин і тварин переводиться в «шляхетні» зображення попри інші. Так, до «чотирьох шляхетних квітів» китайці віднесли —

- орхідею
- хризантему
- бамбук
- дику сливу мейхуа.

Відповідно до цієї ієрархії працюють і митці. Чернець-художник Цзюе-інь стверджував: «Коли я в радості — малюю орхідеї, коли я сумую — малюю бамбук (як спомин про

стійкість і терпіння)» (Завадская, 1975). Бо кожна з означених рослин почала наділятися прихованим, символічним значенням. Орхідею почали вважати символом чистоти та шляхетності, бамбук як символ і спомин про стійкість і терпіння.

Особливої популярності набули квіти дикої сливи мейхуа. Слива з кислими та неїстівними плодами, що мала жовті, білі або червоні квіти, зацвітала першою по відході зими і мимоволі стала ще і символом весни, символом відродження природи після зими. Цвітіння дикої сливи мейхуа збирало цілі поселення на неофіційні урочистості з приводу весни. Дика слива мейхуа з червоними квітами — популярний персонаж багатьох картин китайських майстрів впродовж декількох століть.

Мистецькі поради:

- Для виконання ширми оберіть один із варіантів мотиву «Птахи й квіти», характерного для східного живопису.

Обговоріть у групі сюжет для композиції ширми відповідно до тематики.

- Пам'ятайте: малюнок-сувій кожного з вас — це фрагмент єдиної цілісної композиції майбутньої ширми.

- Доберіть кольори, щоб надати композиції теплого ніжного колориту, сповненого ароматами східних квітів.

5. Самостійна художньо-творча діяльність учнів

Робота в парах. Використовуючи рослинні мотиви та образи фантастичних декоративних птахів, створіть ескіз ширми для китайської опери використовуючи кольорові олівці.

6. Підбиття підсумків уроку. (3 хв.)

Аналіз і оцінка результатів художньо-творчої діяльності.

Експрес-перегляд дитячих робіт.

Бліц-опитування:

1. Яку роль відіграють спів і танці в індійських кінофільмах?
2. Виконайте пластичні етюди-імпровазації за мотивами індійських танців із кінофільмів.
3. Яким чином китайські артисти по-новому трактують синтез мистецтв у балеті?
4. Назвіть особливості японської мультиплікації.
5. Поміркуйте, чому в час комп'ютерів японці продовжують захоплюватися коміксами.

Урок № 31. Перевір себе

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

загальнокультурна компетентність: оволодіння досягненнями культури; вміння сприймати твори образотворчого мистецтва

інформаційна компетентність вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел;

соціальну компетентність: вміння працювати в команді, розподіляти обов'язки;

предметні компетентності: розширювати знання учнів про види образотворчого мистецтва; закріплювати знання про художні образи, формувати, розвивати образне, логічне та просторове мислення, сприяти формуванню в дітей уміння аналізувати, стимулювати розвиток допитливості

Цілі навчання: розширення знань про види образотворчого мистецтва. Ускладнення понятійного та образного мислення.

Тип уроку: рольова гра «Вікторина».

Методи навчання: евристичний, частково-пошуковий

Форма організації: фронтальна та групова робота.

Обладнання: для вчителя — комп'ютер, діапроектор, кросворд;
візуальний ряд: репродукції картин відомих художників;
музичний ряд: пісня «Олівці», пісня «Барви рідної землі»
Міжпредметні зв'язки : музика, література

Хід уроку

1. Організація класу. (2хв.)

- Доброго дня, діти! Я рада знову вас бачити в цьому класі. Давайте приготуємося до уроку. Хто в нас сьогодні відсутній? Ну, що ж в подорож у світ мистецтва?

2. Створення емоційної атмосфери. (3хв.)

Прослуховування пісні «Олівці»

3. Повідомлення теми й мети уроку (1 хв.)

- Сьогодні у нас буде незвичайний урок. Сьогодні до нас в гості завітають митці різних напрямків і кожен з них розповість про своє мистецтво. А ви перевірите свої знання, які отримували протягом року.

4. Мотивація навчальної діяльності (4 хв.)

- Я гадаю, кожному з вас буде цікаво – що найбільше запам'яталося з вивченого за рік, чого навчилися ви нового, а які вміння закріпили з початкової школи?

5. Практична діяльність (30 хв.)

Під пісню «Барви рідної землі» до дошки виходять учні 6 або 7 класу в належному одязі та атрибутами свого виду мистецтва (Скульптор, гончар, художник, мистецтвознавець)

Художник -

Все із малюнка починає свій шлях:

І стіл, і вікно, і двері, і цвях.

Будинки, дороги, машини — усе!

Тому я люблю малювати над усе!

І лиш почалися уроки,

Ми всі одразу на заняття.

І хоч це перші наші кроки

У світ мистецтва, ми завзяті!

Ми знаємо термінів чимало —

Пейзаж, портрет, скульптура,

І перспективу вміємо вдало

Застосувати з натурою.

Світ малюнка — світ чудовий!

Фарби є у нас медові,

Олівці й фломастери -

Скоро станемо майстрами!

- Чи знаєте ви, як називаються жанри образотворчого мистецтва?

- Якщо бачиш на картині

Чашку з блюдцем на столі,

Квіти в кошику стариннім,

Фрукти, вазу на вікні.

Або всі предмети разом,

Знай, що це є —

НАТЮРМОРТ (*демонстрація натюрмортів*)

Якщо бачиш на картині

Намальована зима
Або осінь, або поле,
Або хата і гараж,
То така ось ця картина
Називається —
ПЕЙЗАЖ (демонстрація пейзажів)

Якщо бачиш, що з картини
Хтось так дивиться на вас:
Або мама в платті синім,
Або папа верхолаз,
Льотчик, або балерина,
Або Колька твій сусід,
То така ось ця картина
Називається —

ПОРТРЕТ (демонстрація портретів)

- А імена яких відомих художників ви знаєте?
Діти відповідають, демонстрація портретів художників з їх роботами.

Гончар - Мое захоплення пройшло віками.

Іще з діда-прадіда давно
Це чудо власними руками
Найкращим створено було.

- Діти, до якого виду мистецтва відносяться ці вироби?
(вчитель демонструє керамічні вироби)

- А чим відрізняється робота гончара від скульптора?

- Які різновиди скульптури ви знаєте?

- Подивіться, які чудові розписи на цих іграшках. А кого з відомих українських майстринь розпису ви знаєте?

Іде демонстрація майстрів Петриківки

Мистецтвознавець. Ідуть роки, минають століття.

Прекрасне з нами буде завжди.

Дивись, читай, спіши творити!

Можливо відомим станеш і ти.

- Ви багато навчились та засвоїли нових понять і термінів, тож давайте спробуємо розгадати ось цей кросворд. І тоді ми дізнаємось про ще одного гостя.

На ватмані або дошці підготовлений кросворд. Мистецтвознавець зачитує запитання, діти, відгадуючи, записують відповіді в порожні клітинки.

- Як називається предмет, на якому кріпиться папір чи полотно для майбутньої картини?

- Який матеріал використовує гончар для своїх творів?

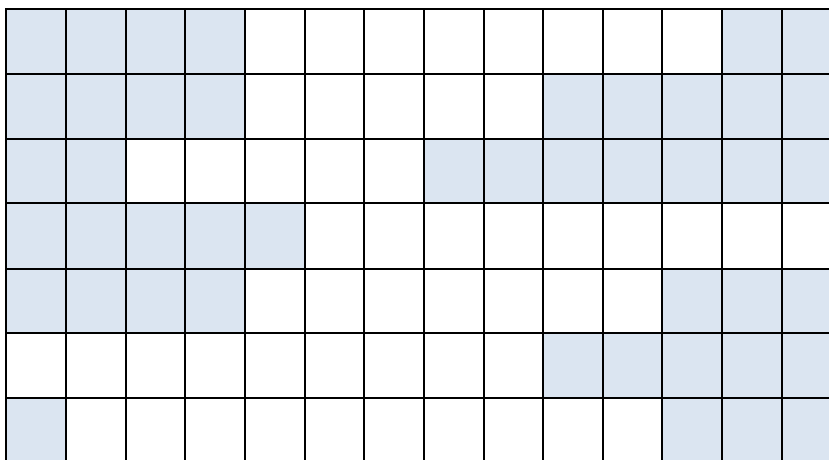
- Яке ім'я відомої української майстрині розпису?

- Орнаментальні та фігурні прикраси, ажурно витяті ножицями чи ножем з білого або кольорового паперу?

- Необхідний предмет для заняття живописом?

- Невід'ємна частина культури, художня діяльність людей?

- Вид мистецтва, заснований на принципі об'ємного, тривимірного відображення?

Виходить учень, одягнений олівцем

- Я прийшов до вас з листом від своїх братів. Послухайте:

- О, як ми ображені гірко без міри!

Нас 24, нас 24,

Нас 24 брати кольорові

Жило у чудовій картонній будові.

Були ми блискучі, довгасті, веселі,

І кожен лежав у окремій постелі.

І вся наша дружна родина раділа,

Коли нас придбали для доброго діла.

От юний художник Васько вчора зрання

Нас в школу приніс на урок малювання.

От наші картонні відкрилися двері...

Як мріяли ми погулять на папері!

Як щиро бажали художнику Васі,

Щоб Васин альбом був найкращим у класі.

Але нас чекали ганьба та розпука:

Він нами стріляв, наче стрілами з лука!

Ми з тріском летіли під шафи, під парти...

Такі у художника нашого жарти.

... Немає в нас ліжок,

Немає квартири...

Нас хворих і куцих

Лишилось чотири...

- Діти, дивіться, щоб і на вас не ображалися мої брати. Бережіть нас і ми подаруємо вам багато-багато прекрасних малюнків.

6. Підсумок уроку (5 хв.)

Узагальнюються елементи знань та умінь, що вивчалися.

Тестові завдання

1. Вид мистецтва, назва якого походить від грецького слова, що в перекладі означає «пишу, дряпаю, малюю»:

а) живопис; б) графіка; в) декоративно-прикладне мистецтво.

2. Художні матеріали художника-графіка — це:

а) олівець, вугілля, крейда, сангіна, різні сорти чорнил, туш;

б) олівець, вугілля, олійні фарби, крейда, сангіна, туш;

в) олівець, вугілля, сангіна, туш, анілінові барвники, соус.

3. Малюнок з природи, виконаний переважно поза майстернею з метою збагачення матеріалу для значнішої роботи або задля практичного вправлення (може бути дуже деталізованим),— це:

а) картина; б) замальовка; в) пейзаж.

4. Чітка послідовність розташування, поєднання елементів, частин відповідної структури творів — це:

а) ритм; б) асиметрія; в) симетрія.

5. Пропорції — це:

а) співвідношення частин цілого між собою і з цим цілим;

б) будова, взаємне розташування частин зображуваного предмета чи об'єкта;

в) чітка послідовність розташування, поєднання елементів, частин відповідної структури творів.

6. Віддзеркалення світла від оточуючих об'єктів на тіньовій частині у вигляді світлової плями з розмитими краями — це:

а) тінь; б) рефлекс; в) напівтінь.

7. Однозгинний аркуш паперу, скріплений з першим і останнім зошитами блоку та призначений для його з'єднання з палітуркою,— це:

а) фронтиспис; б) обкладинка; в) форзац.

8. Вид мистецтва, який здатний відтворити видиму реальність за допомогою кольору на двовимірній поверхні,— це:

а) живопис; б) скульптура; в) дизайн.

9. Спосіб зображення тривимірного простору та об'ємних предметів на двовимірній площині картини, малюнка, фрески та ін. — це:

а) «сфумато»; б) вітраж; в) перспектива.

10. До монументальної скульптури належать:

а) пам'ятники, меморіальна скульптура;

б) пам'ятники, статуетки;

в) пам'ятники, атланти, каріатиди.

11. Створення об'ємної форми у скульптурі — це:

а) ліплення; б) моделювання; в) висікання.

12. Художній образ у скульптурі створюють за допомогою:

а) об'єму та фактури; б) об'єму та кольору; в) фактури та плями.

13. Види декоративно-прикладного мистецтва — це:

а) вишивка, килимарство, розписи, гончарство, різьблення, кування;

б) вишивка, живопис, гончарство, різьблення;

в) вишивка, килимарство, розписи, кування, рисунок.

14. Орнамент — це:

а) візерунок, побудований на ритмічному повторенні геометричних елементів, стилізованих тваринних чи рослинних мотивів;

б) найпростіший зв'язок кількох ліній, що утворюють елементарну фігуру геометричного чи довільного вигляду;

в) процес узагальнення предмета за формою та кольором на основі відбору найвиразніших його рис.

15. Художнє оформлення сцени для певної вистави, що відтворює матеріальне середовище за допомогою живопису, сценічної техніки та інших виражальних засобів:

а) сценографія; б) декорація; в) реквізит.

16. Співвідношення фарб, кольорів за тоном, насиченістю, що створює певну єдність картини, фрески та ін.,— це:

а) світлотінь; б) колір; в) колорит.

17. Тривимірне зображення, що має реальні форми, які розміщені у реальному просторі — це:

а) архітектура; б) скульптура; в) дизайн.

18. Побудова художнього твору, яка обумовлена його змістом, призначенням і характером,— це:

а) формат; б) композиція; в) картина.

19. Залежно від змісту та призначення графіка містить:

а) декоративну (книжкову, журнальну та газетну), прикладну або промислову (грамоти, марки, етикетки, реклама), комп'ютерну графіку;

б) станкову (рисунок, естамп), декоративну (книжкову, журнальну та газетну), прикладну або промислову (грамоти, марки, етикетки, реклама), комп'ютерну графіку;

в) станкову (рисунок, естамп), декоративно-ужиткову (журнальну), прикладну або виробничо-промислову (грамоти, марки, етикетки, реклама), комп'ютерну графіку.

20. Вид кіномистецтва, твір якого виготовляється шляхом зйомки послідовних фаз намальованих або об'ємних об'єктів:

а) художнє кіно;

б) документальний фільм;

в) мультиплікація

21. Чергування будь-яких елементів в певній послідовності — це:

а) ритм; б) асиметрія; в) симетрія.

22. Зображення, що супроводжує текст літературного твору та полегшує для читача візуалізацію змісту,— це:

а) ілюстрація; б) шмуцтитул; в) заставка.

23. Екслібрис — це:

а) цінний папір, що підтверджує сплату поштового відправлення; б) книжковий знак; в) вирізані з паперу ажурні прикраси.

24. Твори живопису можуть бути:

а) станковими, декоративними, рельєфними та мініатюрними;

б) станковими, монументальними, декоративними та мініатюрними;

в) монументальними, декоративними та мініатюрними.

25. Процес узагальнення предмета за формою та кольором на основі добирання найвиразніших його рис,— це:

а) моделювання; б) стилізація; в) замальовка.

26. Петриківський розпис — це:

а) унікальний вид розпису на деревині чи папері, походить із козацького села Петриківка (Дніпропетровська обл.);

б) декоративний розпис дерев'яного посуду і меблів, виконаний червоним, зеленим і чорним кольорами на золотому фоні;

в) народний промисел художнього розпису металевих таць.

27. Видатний український скульптор:

а) О. Роден; б) Мікеланджело; в) І. Пінзель.

28. Умовне позначення будь-якого предмета, поняття або явища, що використовується для збереження і передавання інформації,— це:

а) модуль; б) ритм; в) символ.

29. Складний орнамент з геометричних і стилізованих рослинних візерунків, за східними мотивами:

- а) арабеска;
- б) меандр;
- в) комбінований орнамент.

30. Інсталяція — це:

- а) спрощене умовне зображення предмета;
- б) просторова композиція, створена з різних елементів, яку утворюють єдине художнє ціле;
- в) сукупність символів.

Відповіді: 1 –а, 2-а, 3-б, 4-в. 5-а, 6-б, 7-в, 8-а, 9-в, 10-а, 11-б, 12-а, 13-а, 14-а, 15-б, 16-в, 17-б, 18-б, 19-б, 20-в, 21-а, 22-а, 23-б, 24-б, 25-б, 26-а, 27-в, 28-в, 29-а, 30-б.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом ЧОПОПП
Зам. № 1346 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1